

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

PAUL^{von} MARTENS
MARONS MOSKÉ

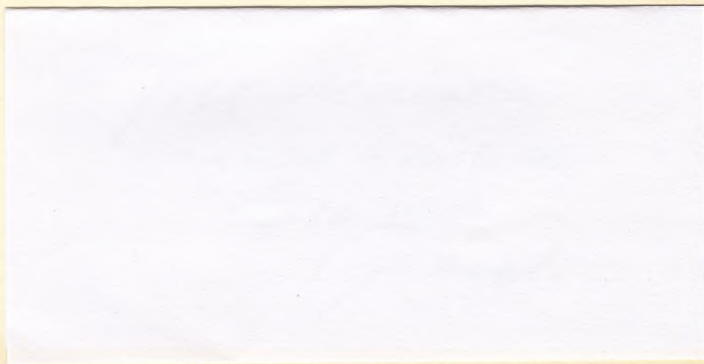

MARONS MOSKÉ

Av Paul von Martens
har tidigare utkommit

Mannen som byggde en båt 1977

Glädjen 1979

Herdarnas natt 1981

Fadershuset 1983

Visa mig stjärnan 1985

Ömt älskade 1987

Hagar 1989

PAUL von MARTENS

Marons moské

SÖDERSTRÖM & C:o
FÖRLAGS AB

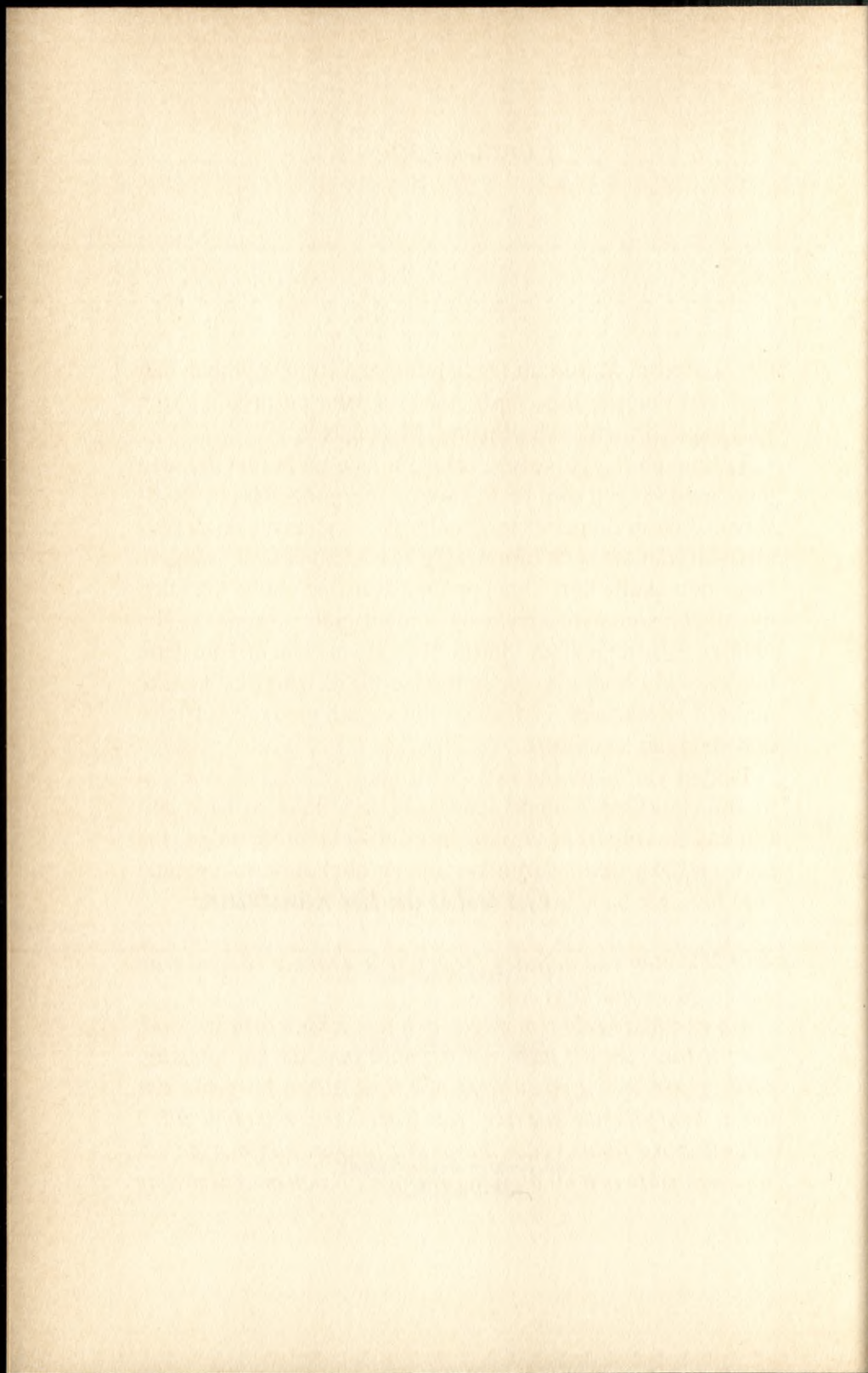
© Paul von Martens 1991

ISBN 951-52-1359-2

Östra Nylands tryckeri Ab
LOVISA 1991

Go tell it on the mountains

Första kapitlet

Det som kom Martin att lägga tidningen ifrån sig innan han hade läst den var hans dödsannons. Under ett prydligt kors stod hans förnamn och tillnamn, Martin Pern.

Tidningen låg på golvet, armen vilade på bordet, handen lekte med kniven som brett smör på morgonens första bröds-
skiva. Bakom draperiet som hjälpte bokhyllan att skilja sov-
alkoven från det enda rummet låg Marita ännu kvar i sängen. Dags nog skulle hon stiga upp med konstlad glädje över den nya dagen som avtecknade sig som ett grått skimmer på det väldiga fönstret bakom Martin. Hans bostad var en före detta butikslokal i Södra Haga, en förstad till Helsingfors, kanske numera en stadsdel. I Martin rörde sig aningen om befrielse och skuggan av en sorg.

Döden var ingenting nytt i hans hem. På väggen i en ram av tunna eklister hängde släktsagan som hans far hade låtit trycka i frakturstil på antikpapper och delat ut för att ge sina barn en bakgrund. Martin kastade en blick mot dokumentet som han inte hade läst på åratals. Han kände innehållet.

År 1710 blev vår anfader Jörgen från Danzig räddad från döden på ett märkligt sätt.

Jörgen hade rest fem dagar och fem nätter från sin stad, om till fots, om till häst, det vet man inte, då han plötsligt blev gripen av ett rövarband och förd till en borgruin där dessa kvarglömda knektar från Karl XII:s krig höll till. I samma borg fanns redan tio andra fångar, vägfärande såsom han själv och nu utplundrade och till och med berövade

allt hopp.

En morgon ropade fångvaktaren in i den håla där de förvarades att den dag hade kommit då de skulle möta sin skapare. De första fem skulle göra sig redo. Sedan skulle det bli de återstående fems tur.

Fångarna, som i dunklet knappt kunde urskilja varandra, visste att de nu var elva till antalet och att en av dem alltså var undantagen dödsdomen. Jörgen från Danzig insåg att han inte kunde utgå ifrån att det var han. Han var därför en av de första som huttrande steg ut i det grå gryningsljuset på borggården. Någon tog honom i armen och ledde fram honom mot en vägg och ställde honom med ansiktet mot stennarna. Det han hade hunnit se var män som tysta eller lugnt småpratande laddade sina gevär. De fyra andra fångarna i den första omgången ställdes upp mot väggen tätt intill honom. Den intensiva tystnaden som nu följde bröts av Jörgen som vände sig om och ropade åt soldaterna att han hade för avsikt att ta farväl av sina medfångar.

Jörgen rörde vid var och en av dem och när de vände sig om mot honom tryckte han deras händer och såg dem i ögonen. Sedan fortsatte han och gick de få steg som skilde de dödsdömda från knektarna som redan hade intagit skjutställning. Han tryckte också deras händer och betygade var och en av dem sin respekt. Därpå intog han sin plats vid väggen.

I samma ögonblick som arkebuseringen ägde rum, just i den stund då skottsalvan brann av, kände han hur stenväggen som han lutade sig emot sände en våg av värme mot hans bröst och armar och hans ansikte. Allt blev tyst och då han vände sig om märkte han att han var vid liv.

De återstående sex fångarna fördes ut. De hade tydligen inte kunnat lösa frågan vilken av dem det var som dödsdomen inte angick och en kort sekund tog Jörgen för givet att det var hans plikt att ännu en gång ställa sig mot väggen ba-

ra för att inte dra sig undan, men av någon anledning förmådde han ändå inte göra det. På något sätt lyckades han avlägsna sig från platsen och fortsätta sin färd.

Några dagar senare skall han ha kommit in i en stad och vid mäktiga klockors dån ha mött en procession och i den sett en biskop med gyllene huvudbonad. Alldeles mot sina seder och bruk hade han trängt sig fram och kastat sig framstupa så att han berörde marken med sin panna. Biskopen hade böjt sig ner och rest honom upp.

— Fader, sade han då och berättade allt som hade hänt honom.

— Och vad är innebörden i det du har upplevt? frågade biskopen.

— Det var Guds nåd, sade Jörgen, och det var en värme som strömmade emot mig ur den hårda väggen och den räddade mig.

— Alltså, sade biskopen, förstår du nu att nåden inte är en egenskap som somliga har och andra inte har. Den är det helt och hållet oväntade.

Detta är det enda man vet om Jörgen från Danzig och denna berättelse bör bevaras från generation till generation.

Marita rörde på sig bakom förhänget. Hon hade för många år sedan förlorat sin man och tillbringade nu längre eller kortare tider hos Martin. Han böjde sig ner och tog upp tidningen, vek ihop den så att man först såg dödsannonserna och lade den på bordet för henne att läsa. Hennes kopp stod redan framställd. Han hade ännu några sekunder, kanske minuter, på sig för sig själv.

Martin strök tillbaka sitt hår som var för långt, och lät handen glida över ansikte och hals. Det stod i tidningen att han hade avlidit, men han kunde känna halspulsåderns tydliga och bestämda slag. Var det ett varsel? Några månader innan sin död hade hans bror ringt och sagt, att det var för jävligt

att trädet utanför hans fönster allt mer och mer liknade ett kors. Eller var han död helt enkelt, räknad som död av någon som visste hur det var oberoende av att han levde.

— Måne det är sorgligt att skiljas från livet?

Martin bröt tystnaden i rummet.

— Kanske det är en lättnad också. Och inte bara för dem som har smärtor.

— Pratar du med mig? frågade Marita genom förhänget.

Martin svarade inte. Han reste sig och gick de få stegen till tamburen. Där var en kokvrå inrättad, alldeles framför dörren till toaletten.

— Nu slår jag i ditt kaffe, sa han när han kom tillbaka.

Hon suckade.

— Din sensation har spruckit, sa han.

— Va?

— Det som du skulle avslöja. Den stora vita kuben framför riksdagshuset. Överborgmästarens planer.

Det blev liv bakom förhänget. Marita krängde morgonrocken om sig medan hon skyndade till bordet och tidningen. Hennes korta hår var rufsigt och hon hade ett hårt ansikte med höga kindknotor. För att vara mjuk måste hon le och leka med ögonen och det gjorde hon inte nu när någon ryckte hennes byte ifrån henne.

— Var?

— Första sidan.

Hon bläddrade, läste och fnös.

— Vad är dethär! World Trade Center! Det är lögn. Det blir inget Trade Center. Jag vet. Det skall bli ett jättehotell.

— Nekropol, sa Martin.

— Det är så fräckt, sa hon.

— Ändra din story. Eller låt den bli dikt!

— Är du svinaktig?

— Det finns också annat i tidningen, sa han.

— Jag kommer, sa hon och försvann på toaletten.

Martin tog tidningen och vek ihop den men brydde sig inte längre om att göra dödsannonserna synliga. Den första chockverkan hade skingrats.

— Du är världens osakligaste människa, sa Marita, när hon kom tillbaka och slog sig ner. Vad har mina dikter med dethär att göra.

Hon sträckte handen efter tidningen.

— Jag tänker ringa till honom.

— Till vem?

Hon bläddrade i tidningen medan hon åt. Flera gånger kom hon tillbaka till första sidan och stirrade på nyheten som förstörde månaders arbete.

— Och så var det ännu något, sa hon, när hon var färdig att lägga bladet ifrån sig.

— Du kan läsa dödsannonserna.

Det gjorde hon, demonstrativt och tydligt:

»Vår kära Kerstin Margareta Karlsson f. Lindfors, född 3.10.1917 död 15.7.1990. Älskad — saknad. Nanna, Ninne, Peter, Elisabet samt övrig släkt och vänner.»

— Skall jag läsa vidare?

Och hon fortsatte:

»Vår kära Maj-Lis Boström f. Gran född 12.3.1918 död 28.7.1990. Med djup saknad. Rafael och Ulla, Jukka och Mia, Dolores och Ulf-Eric. Barnbarn, barnbarnsbarn, samt övrig släkt och vänner. Allt har du skänkt oss av fullaste hjärta. Minnet av dig hos oss alltid skall bo.»

»Vår kära, verkställande direktören, Hilding Karl Mauritz Vuorinen, född 1.9.1939, död 20.7. Med djup saknad Carita, Per, Göran, Jannika och Minna. 'Allt är nära, allt är långt ifrån. Allt är givet människan som lån'. Jordfästningen har skett i stillhet.»

— Det är ju fascinerande, sa hon. Varför skall jag läsa dethär?

Han sträckte ut handen och tog tidningen ifrån henne och

lade den på golvet, bredvid sin stol.

— Är du här i kväll? frågade han.

— Kastar du ut mig också, svarade hon. Jag har ju sagt att vi också kan bo hos mig.

— Det är för långt borta, sa han. Jag vill bo hos mig.

Hon reste sig och lämnade bordet åt honom att reda upp. Han plockade ihop kopparna och ställde dem på brickan bredvid brödfatet och kaffekannan. Det var trångt i tamburen när han försökte komma fram till kokvrån. Marita var på väg ut.

— Du gör dig ingen brådska idag, sa hon.

— Nej, sa han. Det är möjligt att jag tar mig ledigt.

När han hade blivit ensam slog han sig ner i den enda verkligt bekväma möbeln, en schäslong med vackert böjda linjer. Den stod som arvegods under det inramade dokumentet om Onkel Jörgen. Tavlan och schäslongen var kanske det enda han utöver böckerna hade tagit med sig från sitt hem då det för länge sedan upplöstes.

Han sträckte sig mot tidningen på golvet och fick tag på den. Någon på insändarsidan skrev om De skeppsbrutna. Monumentet behövde alls inte flyttas närmare havet för att gestalterna som höll på att uppslukas av vågor skulle komma till sin rätt. Det pågick tydligen en debatt som Martin inte tidigare hade observerat. Vem ville flytta De skeppsbrutna?

Martin ville kasta ännu en blick på sin dödsannons, meditera över budskapet i den två spalter breda rutan och försöka få grepp om vad det innebar. När han vände fram den rätta sidan var meddelandet inte längre där. Det var för sent att se efter vilka som sörjde honom.

Andra kapitlet

Martin hade inget husaltare i sitt lilla rum. I stället hade han en dator inklämd i ett hörn. Denna morgon använde han den till att leka med sitt liv och vad det hade varit. Han avslutade sina självbetraktelser med en dödsruna, en sådan som han skulle ha fått i Time om han hade varit berömd.

Avlidit. Martin Pern, 47, obekant finländsk journalist, av okänd orsak. Hans verksamhet var starkt tidsanknuten och saknar därför förblivande intresse. Böcker: Biafra, landet som icke är. Glöm Henri Dunant!

Han hade gått allvarligt tillväga för att komma tillrätta med det liv som nu hade fått sitt slut. Han hade sökt hållpunkter i sitt inre för att kunna färdas genom sina nästan fem decennier men hans tanke fungerade inte så. Den arbetade alltid bara i samspel antingen med människor eller texter. Fanns det ingen som slog bollen tillbaka blev den liggande och om ingen servade lämnade han snart spelplanen. Han hade till och med tittat i Vem och Vad för att få hjälp.

Pern, Karl Martin, pol.kand., journalist, Hfrs, f. i Skara 10/5/43 av fil.dr.prof. Jörg Alexander P. o. Aino Kuusi. G. 69 m. med.lic. Glory Andersson, frsk. Barn: Jörgen 70, Katarina 71. Stud. 62, PK 69. Studier. t. Sver., de fl. eur. I. Nigeria 68, reportageresor i Eur., Asien, Afr., Nord-Syd-o. Centr.Amer.

Chefred. v. Stbl 67—69, Red. v. VN 70—74, freelance 74—77. Red. v. Rundradion 77—, Medlem i styr.f. Finl. sv. Publicistförb. 77—79.

Skr: Biafra, landet som icke är 69, Glöm Henri Dunant! 70. — Löjtnant. — Partilös. — Särinr: anteckn. om närv. och förg. tid.

Det var verkligen inte mycket som hade dött och de sista tio åren stod det ingenting om. Han hade lämnat frågeformulären till de senare upplagorna obesvarade. Klättringen var för längesedan avslutad och föreställningen om att data i en uppslagsbok var en raketsvans som upplyste himlafästet var utbrunnen. Han stängde av datorn, slog igen boken och hörde hårdskivan stanna med en svag gnissling.

Bilen som brann stod det ingenting om i tidningen och ändå hade skenet lyst upp hela åkern när bussen svepte förbi senaste natt då han kom hem från Åbo.

Martin reste sig och gick till telefonen och ringde brandkåren i Salo. Hade de haft någon utryckning till en brinnande bil? I vanliga fall var brandkåren meddelsam men den här gången fick han inte reda på någonting. Mannen i växeln hänvisade bara till polisen.

Polisen i Salo var mera intresserad av honom som ringde än av att ge upplysningar.

— Redaktör?

— Redaktör Maron från radion.

— Vilken radio?

— Rundradion.

Maron! Han hade inte tyckt om polisens ton och automatiskt bytt identitet. Tagit sig ett namn ur berättelsen om en labrador. Den hade han en gång skrivit ner för senare bruk. Martin gick tillbaka till datorn, körde igång den och bad den söka MARON.SV

»*Maron. Sainte Victoire.* Berättelsen om för tidigt avsked till livet så som Glorys läkarvänner berättade den.

De hade tagit sin hund Maron med sig på påskferier i Provence. En dag hade de gett sig ut på vandring uppför sluttningarna mot berget Sainte Victoire. Långa stunder förlorade de hunden ur sikte när den sprang sina egna vägar i de täta snåren. Sist såg de hunden högt uppe på ett krön, vilsen, linkande. De ropade, visslade och väntade, men den kom aldrig. De trängde sig fram genom de täta snåren upp mot den gräsbevuxna höjden. Hunden var inte längre där. När de började söka sig tillbaka ner längs en stig fann de Maron. Han låg till synes död i en grop och hade begravt sig själv under löv och kvistar.

Tillsammans bar de hunden den långa vägen tillbaka.

De bodde hos en fransk läkarbekant och bland hans saker hittade de en ampull cortison. Med hjälp av den kunde de rå på ormbettet och återföra Maron till livet.»

Han stängde av igen och visste nu vad han hette, men inte varför. Rakt utanför fönstret stod hans Moskvitsch, hans hjärtas fröjd och glädje, en fem år gammal bil som han hade köpt för samma summa som andra betalar för en länstol. Och den här gick både att sitta i och köra med.

Han gav sig iväg. Redan i det första utförslutet på stora motorvägen mot Åbo fick han en liten föraning om fartens tjusning. När bilen småningom hade segat sig upp till nittio kilometer i timmen började det stilla gnyende i transmissionen som det gällde att förhärda sig mot. När hundrakilometersvallen var sprängd övergick det i ett hungrigt ylande som stillades först vid etthundratio kilometer i timmen. Därefter rusade bilen glatt vidare, vibrerande som på åttkantiga hjul. Moskvitsch SL 1500. SL stod säkert för Slava Lenina eller Slava Leninu. Lenins ära eller Ära vare Lenin. Ettusenfem-

hundra gånger. Socialismens segervagn. Ventilernas envisa klirr i uppförsbackarna lät förstå att tändningen var sen eller att det i väst inte fanns bensin med ett oktantal över hundra.

Ju längre bort han kom från Helsingfors desto mera hänförd blev han av höstens skönhet. Han åkte med solen i ryggen och när han såg ner över den gyllene dalgång i Esbo som inväntade hans genomfärd fröjdade han sig. Buskarna var roströda, men hans bil var silvergrå. Björkarna var kadmiumgula och skogen bara bakgrund. Vägen var en stilla vila och nästan omärkligt gled tysta bilar upp vid hans sida och drog långsamt ifrån. Det fladdrade i hans dörr.

Att han var född i Skara berodde bara på kriget. Det hade kastat skuggor över hans föräldrahem. Att far inte visste tillräckligt om de år mor var borta. Att han inte ville veta men ändå vände tillbaka till det okända. Att hon låste sig. Att Martin hukade. Att han senare stängde sin dörr. Att han en enda gång sade ifrån. »Det finns ingen värme mellan er.» Att det var en oförlåtlig diagnos för att komma från en son. Huru många uppvisningar i samförstånd och endräkt gav de inte sedan. Vid middagar och andra högtider.

En bondgård i falurött. Hus slöt till hus i tät klunga. De visste hur de byggde förr i världen, och var. Varje gård på en höjd eller på en annan självklar plats. Där låg de vilande på bärgade skördar medan fältens stubbåkrar väntade på att bli vända.

Den som sitter i en Moskvitsch vet att han kör bil. Ratten är inte en krans att vila fingrarna på utan ett redskap att styra med, som samtidigt förmedlar kontakt med vägens alla skrovligheter. Man skrattade åt hans bil och tog den som ett uttryck för hans oberoende, inte för att han var beroende av för litet pengar. Det var han emellertid. Luspank. Alltid luspank sedan den dag i Ekenäs då Glory hade upptäckt att han hade blivit inblandad i ortens kärleksliv. Då stängde hon sin

dörr och öppnade hans plånbok. Alla de sedlar som kunde ha gett livet en guldkant hade hon i tjugo års tid plockat bort. Det fanns ingenting som han ägde. Nästan femtio år gammal, efterlämnande ingenting utöver sina böcker och manuskript. Och en båt som Jörgen redan nu förfogade över när det passade honom. Den måste tas upp för vintern. Martin hade en ganska osäker bild av var det kunde ha varit han såg den brinnande bilen. Han hade studerat bilkartan och kommit till att det måste ha varit någonstans mellan Nummi och Salo, några små åkrar, kanske framför en bäck eller ett buskage vid ett stort dike. Han hade en allmän uppfattning om trakten från sina första journalistår på Västra Nyland. Där hade man tagit ur honom uppfattningen att hans kallelse var att förändra världen. Det var chefredaktörens sak, hans var att samla in prover på världens tillstånd i sydvästra Finland.

I Ekenäs släcktes den eld som hade flammats upp i honom under studenttiden. Ett år före Biafras kapitulation hade han sagt ifrån att det varken fanns eller någonsin hade funnits ett Biafra. Det hade han insett när han åkte ner för att studera Röda Korsets hjälpverksamhet i Nigeria. Det hade han varit den första att säga i Finland och alla hade hatat honom för det. Och pro gradun om Röda korset! Kamrater hade publicerat hans slutsats att de nödlidande fick mindre än fem procent av insamlingsmedlen. »Mjölkpulvret vräks i sjön!» skrev de. Boken om Henri Dunant var bara en fortsättning.

Och på den vägen hade han blivit; att insamla prover om världens tillstånd. De tretton sista åren för radions räkning, eller för lyssnarnas. Klockan var halv tolv. Han knäppte på bilradion. Saddam Hussein hotar med världsbrand. Utrikesministerns kommentar . . . Han stängde av.

Här var platsen. Han körde ut på väggen och stannade med blinkande varningsljus. Inget bilvrak låg kvar ute på åkern men rågstubben var svart där bilen hade brunnit. Djupa av-

tryck i den våta jorden visade var den hade släpats till vägen. En traktor höll på med höstplöjning.

Martin tog sig över diket. Marken var mjuk men de torra döda stråna prasslade mot gummistövlarna. Traktorn stannade, tydligen för att invänta honom. Hyttddörren var öppen och musiken slogs med motorns snörvlande. Några buskar flammade rostbrunnröda vid skogskanten, björkar gav granarna en lysande och orolig inramning. Martin stoppade sin pipa. Mannen på traktorn kvitterade med att gräva fram en cigarrett och tända den. De hälsade.

— Var det en bil som brann här igår kväll?

— Om Wartburg är bil så var det en bil.

— Blev nån skadad?

— Jag vet inte. Jag såg den först i morse. Polisen bad mig dra den till vägen.

— Det fanns inte i tidningen så jag kom för att se vad det var. Det såg jävligt ut.

— Vilken tid?

— Halv elva tiden, kanske. Men allt ser värre ut om natten.

— Inte var det vackert i morse heller.

Martin såg bort mot den svarta fläcken och följde med blicken spåren av hur vraket hade släpats över åkern.

— Att polisen hade så bråttom den här gången. Annars får bilvrak skräpa länge vid vägkanten.

Mannen tände en ny cigarrett. Radion gav tidssignalen klockan tolv. Han stängde av.

— Från Helsingfors?

— Jo.

— Semester?

— Bara en ledig dag.

Mannen kastade en blick på plogen, lade i en växel och grep tag om ratten med bägge händerna. Martin nickade och bör-

jade vandra i riktning mot brandplatsen. Där fanns ingenting att se. Svedd mark, bränd olja, inte en plåtbit. Han följde spårren där vraket hade släpats mot vägbanken. Vid diket hade traktorn slirat och haft svårigheter. Dikesrenen var nerkörd många meter. Martin böjde sig ner. Han tog upp och synade vad som hade varit en anteckningsbok eller ett plasthäfte. Pärnarna hade smultit och stelnat som ett obrytbart sigill. Det han höll i handen var som ett fyrkantigt stycke svart bark, något större än hans handflata.

Hans bil blinkade uppe på vägen. Där fick den egentligen inte alls stå.

Martin förkastade genast tanken att fortsätta till Salo och överlämna fyndet till polisen. Han lade det på sätet bredvid sig. Hur skulle han förklara sitt intresse för en bilbrand som han inte visste någonting om? Dessutom var det obehagligt att ha att göra med poliser som utövade sin myndighet över en språkmur.

Han startade och svängde brant över vägen. Han lät handen vila på anteckningsboken och försökte med tummen bryta upp den smälta plasten. Det gick inte. Bilen följde vägens vilsamt gråa band. Handen på ratten darrade. De holländska mästarnas tunga jordfärger kom alldeles nära då molnen för ett ögonblick dämpade solens kraftspel över skogen. När ljuset igen bröt fram med full styrka träffade färgerna som en spik i ögat. Alldeles som en morgon i Provence för länge sen då han slog upp fönsterluckorna och såg Mont Sainte Victoire för första gången. Maron.

Martin kunde inte göra klart för sig varför berättelsen om Marons diskreta försvinnande hade bosatt sig i honom och ibland rörde på sig.

Vägen svepte ner ur skogen mot en lång raksträcka. Redan på håll kunde han se en man som stod och sträckte ut handen som man gör när man hejdar en buss. Martin saktade

in farten. Han tog sällan upp liftare.

Det var en snyggt klädd äldre man i lång överrock och med hatt på huvudet. Den ena handen höll han med öppen handflata stelt ut mot vägen, i den andra bar han en portfölj. Det var en så självklar uppfordran att det inte fanns annat att göra än att stanna och öppna dörren.

Mannen klev in och satte sig utan ett ord till hälsning. Han frågade inte vart bilen var på väg och sade ingenting om sitt eget mål. För honom var allt självklart, utom hur man fäster ett säkerhetsbälte. Han tillät Martin att göra det och mottog tjänsten utan att låta sig störas i sin koncentration. Martin sade heller ingenting. Tystnaden mellan dem var inte avspänd.

Vägen svängde upp i en högerkurva förbi en vackert sammanhållen bondgård.

— Dethär är den yttersta tiden, sa mannen.

— Nej.

Martin svarade omedelbart och satte sig litet bättre tillrätta. Han lät höger hand överta styrningen och lutade sig mot dörren på sin vänstra sida. Mannen till höger om honom såg rakt fram utan att bekymra sig om vägens sträckning eller höstens färgprakt.

— Vi är det sista släktet på jorden.

— Ingalunda.

— Jo.

— Nej.

De färdades genom jordens allrastörsta skönhet i obekväma fåtöljer burna av en stilla darrning från hjulen.

— Jag har studerat Bibeln i trettio år, så jag vet.

Martin bytte grepp om ratten för att öppna radion. Det var nyhetsdags. Hade slaktandet börjat?

— Efter oss kommer ingen.

— Ni har fel.

— Stäng radion.

Mannen ställde sin portfölj i knät och grep tag om den

upptill med bägge händerna.

— Det är den yttersta tiden.

Martin svarade inte. Tystnaden i bilen blev milslång.

— — —

— Jag vill stiga av.

Handen trevade efter säkerhetsbältets lås. Martin bromsade in och hjälpte sin passagerare att lösgöra sig. När han körde vidare kunde han i backspegeln se mannen höja handen mot nästa bil.

Martin hade inte gett mannen en chans, han som i vanliga fall hade så svårt att avvisa påträngande besökare. Den här gången hade inte förkunnaren fått sticka foten i dörrspringan. Det kändes bra. Sådär borde han alltid ha gjort. Sagt klart ifrån. Tanken hängde kvar som ett melodifragment eller ett tema som erbjöd sig i ständigt nya variationer under körningen tillbaka till Helsingfors.

Tredje kapitlet

Högt över Helsingfors svävade en havsörn över sina gamla vikar nu när måsarna blivit jordbrukare och duvan en utrotningshotad art och regnbågen lagts på var mans tallrik. Med sina vingar täckte han hela staden och skuggan svepte över vattnen, över de väldiga färjorna, upp över klipporna och husen, strök parkens brinnande träd och skylde ett ögonblick obemärkt en gammal man på väg mot utsiktsplatsen över hamnen.

Mannen hade svårt att gå, det var något med hans fötter, och ibland stannade han för att hosta och för att andas in den rena höstluften utan att genast förbruka den. Han älskade denna stad, Tyska kyrkan som han just passerat och utsikten över hamnen och Salutorget mot Nikolaikyrkan och mot Uspenskijkatedralen på Skatudden. Som skolpojke hade han vid den kyrkan med mössan i handen sett tsaren dra förbi och på torget hade han en gång som ung böjt knä mitt i folkhopan bara för att en röst inom honom sade att han inte vågade. Alltsedan dess hade det blivit hans vana att besegra sin fruktan.

Den gamle mannen stannade uppe vid De skeppsbrutna och såg sig inte om efter någon bänk att sätta sig på. Han tog av sig hatten, och om man välsignar stad och människor, hus och torg med sitt ansikte och sin blick så gjorde han det. Därefter suckade han. Bildhuggaren Robert Stigells skulptur oroade honom. Kvinnan som översköljdes av vågor hade köttsliga former och kunde bli någon till förförelse, men det lilla barnets skräckslagna ansikte och faderns gripande ut-

tryck, där han förgäves ropade och vinkade på hjälp, kanske ändå hade kraft att lyfta betraktarnas ögon från kvinnans bröst och länder till människans behov av hjälp.

Nu behövde De skeppsbrutna hjälp och beskydd. Han hade en klar känsla av att detta var hans kallelse och sista uppgift i livet. Vilken den fara var som hotade monumentet var han inte på det klara med men den skulle i sinom tid bli avslöjad. Det gällde att vara beredd och att mobilisera alla goda krafter, så att fienden när han ryckte fram mötte ett väl förberett försvar. I tankarna formulerade han redan ett upprop »Till alla kristna i Helsingfors». Hans blick råkade falla på den liggande kvinnans former och han strök rubriken och riktade i stället sitt upprop »Till stadens fäder och alla vakna medborgare».

»Vår stad hotas av en okänd fara. Nordens vita stad, Östersjöns pärla måste slå vakt om sin själ. I generationer har stadens innevånare genom de två mäktiga katedralerna i stadens historiska centrum blivit påminda om sina grundläggande andliga värden. Uppe på Observatorieberget har det storslagna och gripande monumentet över de skeppsbrutna talat till många om människans vanmakt inför elementens raseri. På den ena höjden har vi mött människans rop på hjälp, på de två höjderna inne i staden har det lutherska och det ortodoxa templet, vartdera på sitt sätt, talat om var denna hjälp står att få. Debatten på tidningarnas insändarspalter visar att någonting ännu okänt förbereds i vår stad. Må vi alla stå redo den dag faran visar sitt rätta ansikte.»

Den gamle mannen tog fram ett litet räknehäfte ur sin ficka och skrev ner sin ingivelse med liten, bara för honom själv läslig stil. När han hade gjort det tackade han Gud, stack häftet i fickan och började söka sig hem mot skrivmaskinen. Vandrigen ner mot staden var lätt även om han inte förstod varför denna sak hade blivit så viktig för honom. Det behövde han emellertid inte förstå. Han var van att lyda.

Maritas lilla Civic stod parkerad på den smala asfalterade gången framför Martins lägenhet. Martin fick lov att backa tillbaka ut på gatan och lämna sin bil där. När han kom gående förbi fönstret såg han att hon inte var ensam. Någon annan satt mitt emot henne vid bordet. Glädjen över att komma hem försvann redan då han stack nyckeln i låset.

Marita visade upp ett förvånat ansikte när hon skyndade emot honom i tamburen. Hon sade det inte, hon drog tvärtom ett välkomnande småleende över arbetsminen, men han såg att det inte var meningen att han skulle komma hem tidigt på eftermiddagen. Gästen rökte cigaretter.

— Jukka är här, sa hon. Vi arbetar.

— Vilken Jukka?

— Det har jag talat om för dig många gånger, sa hon.

— Det har du inte, sa han.

Han steg in. En ovårdad främling satt med utsträckta ben vid bordet. Hans arm låg över en hög tidningsurklipp. Handen hängde slapp.

— Mojn, sa han.

Han kunde ha mått bra av en klippning redan för några månader sedan och det tunna spretiga skägget borde helt och hållet ha rakats bort. Hans självbild hade glömt sig kvar på sjuttioalet då det var progressivt att se ut som en rysk liv egen. Martin gick fram till bordet och lyfte på Jukkas arm så att han kom åt artiklarna. Han kastade en blick på dem. De gällde alla Helsingfors centrumplan.

— Det blir en hård grej, sa Jukka.

— Försent, sa Martin.

— Vi avslöjar att Trade Center är en bluff, sa Marita.

— Varför ställde du din bil på min plats?

Marita satte sig och tog sitt anteckningsblock i knät.

— Stör det dig att vi arbetar?

— Jo, sa han. Dethär är ingen allmän läsesal och rökstuga.

— Du röker ju själv, sa hon.

— Inte cigaretter. Jag är hungrig. Jag tänker äta vid det här bordet.

Marita började samla ihop pappren. Jukka smålog osäkert och, som han kanske trodde, vinnande. Hon gav honom ett tecken att flytta över till schäslongen.

— Rör ingenting på skrivbordet, sa Martin. Jag håller på med ett viktigt arbete.

— Vi kan gå hem till mig, sa Jukka.

— Ja gör det, sa Martin.

Han gick till fönstret och öppnade vädringsluckan på vid gavel innan han tog en trasa från diskbänken för att torka av bordet.

Marita hade satt sig bredvid Jukka och lagt pappren mellan dem.

— Vad är det med dig Martin?

— Jag är död, svarade han och torkade energiskt bordsytan.

— Jaså död. Det räckte om du sade att du är gammal.

Martin stannade upp och såg på hennes ansikte och hals.

— Tycker du att vi skall tala om vår ålder?

— Du är en fähund, sa hon. Jag har hört att du är brutal och grym och tycker om att slå kvinnor. Att du är helt från vettet när du har supit. Att du är så vidrig att inte ens dina vänner står ut med dig.

— Det låter som en ny bok, sa han. Är du säker på att du klarar att skriva den på vers.

— Du kommer inte åt mina dikter, sa hon. Jag vet att du spottar på dem också.

— Inte alls, sa han.

— Men du har inte hittat dig själv i dem och det sårar dig.

— Jag tackar Gud, sa han. En gång i året publicerar du ditt kärleksliv på alla världens språk men det finns luckor, allt som går in i dig kommer inte ut som poesi. Det är ju bra. Vet

du om att dethär är ett ovärdigt samtal?

Han gick till kokvrån för att söka fram någonting att äta. I kallsåpet hade han en burk senapsströmming som han själv hade lagt in. Han tog fram potatis och började tvätta den.

— Vill ni ha mat?

— Nej tack, vi får mat i kväll.

Maritas röst var igen lugn och behärskad och hade bara den vanliga kantighet som motsvarade hennes ansikte.

— Var?

— Hos Neste i Sköldvik.

— Då skall ni supa. Vad gör du med bilen?

— Jag lämnar den.

— Inte här.

— Nej där. Och det är inte alls sagt att det dricks i kväll.

Det handlar faktiskt om Finlands framtida oljeförsörjning.

— Jaha, och vilka är bjudna?

Jukka harklade sig.

— Vissa utvalda, sa han.

— Det låter illa, sa Martin.

Han satte potatisen att koka och gick tillbaka in i rummet och började stoppa sin pipa.

— Du behöver inte känna dig tvungen att vara artig, sa Marita.

Martin stoppade omsorgsfullt, först med lillfingret, sedan med pekfingret och sist tryckte han till med tummen. Tändarens låga var så liten att det var svårt att få tobaken att brinna riktigt, över hela ytan.

— Det är kanske bra för dig att för en gångs skull vara dig själv och att inte hela tiden ta hänsyn.

— Menar du det?

— Jo. Vad väntar du på?

— Att ni skall gå.

Marita såg på honom. Hennes ansikte var först uttrycks-
löst utom att de bittra fårorna vid mungiporna igen plötsligt

framträdde innan hon förvandlade dem genom ett beslutsamt småleende. Hon reste sig.

— Jag kör hem dig Jukka och så för jag bort bilen. Vi kan ta bussen med de andra.

Martin följde dem ut för att kunna flytta fram sin bil när platsen framför det mjölkfärgade fönstret blev ledig. Marita låste upp och vände sig till honom när hon hade stängt bildörren om Jukka.

— Det är faktiskt vi två som hör ihop, sa hon till Martin, och inte han och jag. Han är helt tillfällig.

Martin smålog vänligt.

— Det är inte vi som hör ihop, sa han.

Telefonen ringde. Han lät den ringa ett par gånger innan han beslöt sig och skyndade tillbaka in. Han lyfte luren och svarade.

— Maron.

Någon bad om ursäkt och lade på.

Medan han åt kom han plötsligt ihåg fyndet från brandplatsen. Han hämtade den delvis brunna kalendern från sportjackans ficka och lade den framför sig på bordet. Öglaset var ännu halvfyllt när han tömde bordet i en märklig iver att komma igång. Med hjälp av en schweizisk armékniv bröt han sig igenom den smultna plasten. Den sista anteckningen i kalendern var införd söndagen den 30 september. Uspen-skij, stod där.

Martin reste sig och tog kalendern med sig till arbetsbordet. Han slog på datorn, väntade och öppnade en ny fil under namnet Wartburg. Där fyllde han i de uppgifter han kunde dechiffrera.

WARTBURG

- 30/8 Torsdag LGU-690 avh. i Gunnars. Bens. 20 l = 80 mk
44.000 km.
- 31/8 Fredag TB i Hagalund, smörjning, oljebyte,
44.075 km.
- 1/9 Lördag Mot Hangö, västerleden
- 2/9 Söndag St Andreas, tillbaka via Salo
- 3/9 Måndag Hagalund—Hfors—Hagalund. 4/9,
5/9 samma.
- 6/9 Torsdag oläsligt, möjl. adress i Kilo
- 7/9 Fredag Hagalund—Hfors—Hagalund, Sellspell 15.30
- 8/9 Lördag Salutorget, biblioteket Richardsgatan, Jafar
- 9/9 Söndag Västerut, Sta Katarina, 140 km.
Tempelplatsen
- 10/9 Måndag Hagalund—Hfors—Hagalund, huvud-
biblioteket
- 11/9 Tisdag Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet,
Uusi S.
- 12/9 Onsdag efterm.kaffe, Ateljébaren, Satu till BB på kv.
- 13/9 Torsdag Brunnsparken, Observatorieberget. Porthania.
- 14/9 Fredag avh. Jafar, Esko, Kristiina v. Anneg.
- 15/9 Lördag biltvätt
- 16/9 Söndag Norrut längs Åbovägen St Hans 120 km.
- 17/9 Måndag Hagalund—Hfors—Hagalund WSOY
- 18/9 Tisdag universitetsbiblioteket, polisen
- 19/9 Onsdag Satu och babyn hem från BB
- 22/9 Lördag Österut E4
- 23/9 Söndag St Mikael
- 24/9 Måndag oläsligt, möjl. stadsarkitekten.
- 25/9 Tisdag Rådgivningen, på kv., till Brunnsparken. Ingen där.
- 28/9 Fredag påkörd från sidan. Plåtskador.
- 30/9 Söndag Uspenskij, norrut mot St Henrik

Martin läste med stigande beklämning upprepade gånger igenom sin sammanställning av kalenderns anteckningar. De talade om en kort bilägarglädje, fyra veckor. Tydligt bodde mannen i Hagalund och åkte nästan dagligen in till staden. Ung var han också om han hade kört sin fru både till BB och tillbaka med en baby. Han gick flitigt på bibliotek. Träffade tydligen en arab. Besökte på söndagarna medeltida kyrkor. Sökte upp tidningar och kanske stadsarkitekten.

Martin beslöt sig för att göra ett försök och sedan låta mannen vara. Han ringde bilregistercentralen. Den kunde meddela att LGU-690 var inregistrerad i Rovaniemi år 1985 och att den ägdes av en skogsarbetsförman. Någon ny ägare hade ännu inte registrerats. Martin ringde ännu ett samtal. Han bad Markus Kåge, församlingens präst sticka sig in.

Medan han väntade på Markus städade han upp sitt rum och sina bord, vek ihop tidningen som låg på golvet sedan morgonen och gick in i sovalkoven och bäddade sängen. Han öppnade dörren ut och fönstrets vädringslucka och satte igång spisfläkten i kokvrån. Sist ställde han en whiskyflaska och två låga glas på bordet. Han slog i sitt glas och tömde det i ett svep för att förbereda sitt samtal med prästen.

Markus steg in genom den öppna dörren och hängde av sig sin eleganta rödfodrade överrock. Gnolande såg han sig i tamburspegeln och rättade till det tunna håret på hjässan. Han höll pipan mellan fast sammanbitna tänder. Det var en Petersonpipa, böjd och tung. Martin stängde dörrarna och trängde sig förbi honom och stannade fläkten.

— Jag vädrar ut en radikal, sa han.

Markus steg in och ställde sig mitt i rummet.

— Har du nånsin läst det som står där i psalmboksstil mitt på väggen, frågade han medan Martin fyllde på hans glas.

— Det är klart. Alla släkter har sin myt.

Martin räckte honom glaset och han tog emot det med en

nick och en lugn blick under sina tunga ögonlock. Det var ingenting högtidligt eller prästerligt över honom, men någonting mycket samlat som kanske berodde på hans goda fysik trots rökande och litet sömn. Lamporna i kyrkoherdebostaden brukade lysa till långt in på morgonnatten och ändå gick det att få tag på honom rätt tidigt på pastorskansliet.

— Du skall få tillbaka din bok om Dunant, sa han. Jag har läst den men jag tycker att Ingeborg också kunde läsa den. Det var ett tragiskt liv.

— Han var min husgud när alla andra människor talade om Schweitzer. Det liknar mera kristendom när det går så dåligt som det gick för Henri Dunant.

— Det gick inte så bra för Schweitzers rykte heller, sa Markus. Men det finns ett ställe i din bok som jag skulle kunna ha på väggen.

Martin gick fram till sina böcker och sträckte sig mot översta hyllan. Där stod de fem sista exemplaren. Han tog ner ett och gav boken åt Markus som bläddrade fram den rätta sidan.

— Lyssna, sa han, och började läsa med sin sträva, litet spruckna röst.

»Jag vill bäras till graven som en hund utan en enda av edra ceremonier, som jag icke erkänner. Jag vädjar till eder godhet och ber er noggrant vaka över att mina sista jordiska önskningar uppfyllas. Amen. Jag är en Jesu lärjunge ingenting annat.»

— Vet du om att du talar till en död, sa Martin.

Markus lade ifrån sig boken och slog sig ner. Han försökte tända sin pipa men tobaken hade redan brunnit ut så han kratsade ur askan och lade pipan att svalna.

— Jag har anat att det inte är så bra med dig, sa han.

— Hur så anat?

— Du har inte gjort någonting för att skaffa dig en bättre bostad. Du har bytt ut din Volvo mot ett vrak. Du har inte

gjort en enda ordentlig reportageresa efter din rapport om Volgatyskarna i Karaganda för ett par år sedan. Europa är i omvälvning, Mellanöstern kokar och du sitter lugnt hemma medan du nästan själv kan bestämma när du reser och vart. Dessutom lever du i en människorelation som är förnedrande för båda. Marita och du borde aldrig ha träffats.

Markus lutade armbågarna mot knäna och stoppade en annan pipa som han hade fiskat upp ur sin ficka. Han vände på huvudet och försökte med blicken uppskatta hur mycket Martin tålde.

— Du leker fattig, men det är du inte. Du har en tredjedel större lön än jag och bara två barn och vardera studerar redan. Jag har sex barn och kör BMW och alla fromma skakar på huvudet. Men det står ingenstans i skriften att Gud fröjdar sig över den som åker omkring i en dålig bil. Däremot står det någonting om den som gräver ner sitt liv.

Martin fyllde på sitt glas och förde det till sina läppar. Där höll han det och småsmuttade medan Markus fortsatte ännu en stund. Prästen hade tydligen bedömt att han var i behov av en omgång, att han behövde få på käften i stället för att bli vårdad.

— Det är inte alls underligt, sa Markus, om du slutar med att du begraver dig själv. Men jag tänker i kraft av mitt ämbete väcka upp dig.

— När då? sa Martin.

— Nu, sa Markus. Martin! Kom ut!

Martin reste sig småleende och gick till arbetsbordet och tog tidningen.

— Här i tidningen stod det i morse att jag var död. Det var en dödsannons på två spalter. Jag såg ett kors ovanför mitt namn, men jag såg inte vilka de sörjande var. I alla fall tänkte jag att det var ett meddelande till mig som jag skulle ta på allvar. Så kanske jag trots dina bemödanden skall fortsätta att vara död.

— Varför?

— Det kan ju vara bra på något sätt. En död behöver inte vara rädd till exempel.

— Ja, i så fall. Frid över ditt minne.

— Tack! Och så har jag nästa fråga. Var finns följande kyrkor: Sankta Katarina, Sankt Andreas, Sankt Hans, Sankt Mikael och Sankt Henrik.

— Sankt Henrik har jag ingen aning om, sa Markus, men Sankta Katarina är i Karis, Sankt Hans i Lojo, Sankt Mikael i Pernå och Sankt Andreas i Kimito. Det är de jag känner till men det finns säkert flera av dem. På vilket sätt intresserar det dig?

Martin sökte fram kalendern som han hade lagt beslag på och bläddrade igenom den tillsammans med Markus. De fortsatte kvällen med att spekulera över vad som kunde dölja sig bakom de olika anteckningarna. Namnet Jafar tilldrog sig ett särskilt intresse.

— Jag tror att jag skall ge mig in i dethär, sa Martin, när Markus reste sig för att gå.

— Då är du bara halvdöd, sa Markus.

Fjärde kapitlet

Omkring klockan ett på natten vaknade Martin av att en taxi körde upp och tickande stannade utanför fönstret. Han kunde se ljuset tändas i bilen. Bildörren slängdes igen onödigt kraftigt. Hennes sätt att låsa upp och att fumla med nycklarna röjde att hon var en aning berusad. Han tände lampan ovanför sängen.

— Är du vaken?

Hon tog av sig kappan i tamburen och tände belysningen i rummet utan att vänta på svar.

— Vad skall dethär betyda!

Martin steg upp ur sängen och tog morgonrocken på sig. Han drog åt skärpet ordentligt och gick ut i rummet. Han hade lyft ut hennes säng och ställt den på den enda möjliga platsen, mitt på golvet.

— Är du tokig! sa hon. Stackars Martin du har det svårt.

Hon slog sig ned vid bordet och stödde huvudet i handen. Först såg hon ner i bordet som om hon ville somna sittande, sen höjde hon ansiktet och spanade in honom med blicken. Hon höll huvudet på sned och vilade kinden mot handen.

— Kan du inte sätta dig här.

Hon lät handen falla ner på bordet för att markera platsen mitt emot henne.

Martin satte sig. Rimliga mängder alkohol gjorde hennes ansikte mjukare och kom henne att utstråla längtan efter närhet och förtrolighet. Ögonen var redan fuktiga.

— Jag är inte berusad, sa hon.

— Mycket litet i så fall, svarade han.

— Det är skönt att få prata med dig, sa hon, men kan du inte ta dig ett glas så att du inte ser så högtidlig ut.

Martin hämtade en flaska Sidi Brahim och två glas. Han korkade ur den stående vid bordet. Hon grep tag i glaset innan han ännu hade hunnit servera.

— Du skall inte tro att jag tror att dethär är mitt hem, sa hon. Du behöver inte alls kasta ut mig när jag själv är borta. Vi skulle ju ha kunnat prata som civiliserade människor. Marita, skulle du ha sagt. Hur skulle det vara om vi försökte leva på var sitt håll igen. Men du kan inte behandla mig som en jämlike för du vet att jag är starkare.

Martin satte sig. Vinet låg som en svart klump i glaset. Han reste sig igen och hämtade ett ljus i kokvrån och ställde det på bordet. När han tände lågan fick vinet tillbaka sin konungsliga färg. Hon talade vidare.

— Jag är väldigt stark. Det var du som ringde i något ärendet när jag just hade vaknat och märkt att Hans låg död i sängen bredvid mig. Minns du? Martin, sa jag. Hans är död. Grät jag? Var jag hysterisk? Jag var förberedd. Hur länge hade han inte straffat mig med att komma hem asfull från riksdag och utskott och möten i olika kabinett. Men tror du att han vågade föra på tal vad det handlade om. Det var meningen att jag skulle gissa och ta på mig skulden. Han blev aldrig minister. Han gav intervjuer och uttalade sig om regeringen och möjligheterna för ett klart borgerligt alternativ. Han krävde klara linjer i allt som han kom att tänka på. Han började ana att folk misstänkte att han var alkoholist, men meningen var att jag, utan att han sade något, skulle börja beskylla mig och göra någonting åt saken.

Martin stoppade sin pipa och tände den, men såg samtidigt till att han inte förlorade hennes ögon med blicken. Det hörde till. Efter några glas dök alltid Hans upp.

— Martin, tror du att det var för min skull som jag stod och tindrade med ögonen mot en statsminister som sträckte

på sig och sköt fram ena benet för att se ledig ut på fotografi.
Tror du det?

— Jag tror att du hade det svårt . . .

— Du orkar inte höra på mig, sa hon och tystnade.

Hon tömde sitt glas med en knyck på huvudet och visade någon sekund sin långa seniga hals. Martin såg ner, höll pipan i sina båda händer och vände och vred på den . . .

— Vad var det jag skulle säga? Slå i litet mera vin medan jag försöker komma på det.

— — —
Jo, kan du inte skärpa dig och säga hur du egentligen vill ha det.

Martin lutade sig bakåt så långt han kunde på sin stol och sträckte ut benen så att hans fötter nästan rörde vid hennes. Han lade den ena armen som en balk över sitt bröst och skylde sitt ansikte med den näve som höll pipan. Hans ögon blev springor men blicken var stint riktad på hennes ansikte.

— Var och en får reda upp sitt eget liv, sa han.

— Du ser obehaglig ut, sa hon, vet du att du också i klart solsken har en underligt grådaskig hy och att du rakar dig alldeles för sällan. Du gör ett ovårdat och smutsigt intryck. Det är ingen spänst i dig, bara cynism och sarkasmer.

— Tack, sa han. Vill du att jag skall ringa efter en taxi nu eller litet senare.

— Jag ringer själv efter en bil när jag har sagt det jag vill säga. Du kan inte såra mig.

Hon reste sig och försvann på en stund. När hon kom tillbaka hade hon stramat upp sig, lagt av sig sin berusnings rufsig het och strukit klar färg över sina ganska tunna läppar. Hon förblev stående vid bordet och stödde handen lätt mot stolskarmen.

— Det var en ganska märklig presskonferens därute i deras representationsbastu. Har du varit där?

— Naturligtvis, sa han.

— Då vet du hur det går till. Sprit, måltid och just när du börjar undra varför du är där så börjar någon prata liksom i förbigående och det visar sig vara huvudsaken.

— Vad var där för folk?

— Frilansare och människor från gratistidningar som lever på annonser och på att stöda rätta intressen.

— Varför var du inbjuden?

— Det är ju det som är det fräcka.

— Och vem var värd? frågade Martin.

— Inte ens informationsdirektören. Ingen som jag kände. Någon helt obekant underhuggare av den sliskiga sorten.

— Var det faktiskt Neste?

— Jag tror inte det, men varför var det i deras bastu?

— Sitt nu ner, sa Martin. Han fyllde på hennes glas.

— Jag är så förbannad att jag inte kan sitta, sa hon. Dina konstigheter är en sak, men nu är jag förbannad på det slags journalistik som dom väntar sig av oss.

— Vilka dom?

— Allesammans, politikerna, affärsmännen. Vi skall göra skitjobbet och fånga in opinionen. Vi skall vara slingan runt människornas hals.

— Sitt.

— Det var så dumt att du inte kan tro.

— Sätt dig.

Hon satte sig och började ganska upprört redogöra för kvällen. I och för sig var det ingenting anmärkningsvärt i att man ville informera om att Finlands energiförsörjning nu krävde radikalt nya lösningar. Arabiska oljeproducenter skulle komma att spela en större roll än hittills. Nya relationer måste byggas upp i stil med dem som hade funnits i förhållandet till Sovjetunionen. Finland skulle inte utlämnas på nåd och onåd åt juggernauten i det centrala Europa. Oberoende energitillförsel, starka band till en överlägsen ekonomi, vänskap med en tillväxande världsmakt, det var de nya vill-

koren för Finlands suveränitet. Pressen och kanske framförallt de fria journalisterna skulle visa vägen.

— Fred och vänskap med araberna, sa Martin.

— Det var så mycket stora ord av en så liten man att du skulle ha spytt, sa Marita, men poängen var att vi alla nu skulle börja skriva. Man ställde i utsikt kontrakt. För varje artikel i denna anda som vi själva fick placerade i tidningar, eller program i radio och TV, skulle vi få ett stöd honorar, ett slags stipendium »för inskaffande av litteratur och tekniska hjälpmedel». Andra artiklar kunde vi leverera till en ny presstjänst för fri distribution mot normal ersättning.

— Vad är du upprörd för? frågade Martin. Dethär pågår ju redan när det gäller nya kärnkraftverk.

— Prostitution angår mig inte förrän någon vill anställa mig på bordell!

— Jag undrar om det är rätt inställning, sa Martin.

— Vad har du själv gjort då?

— Ingenting, tyvärr.

— Just det. Nu skall jag gå. Vill du ringa efter en bil.

Martin tog telefonen. Han fick vänta rätt länge på svar.

— Du kommer en vacker dag att inse att du har ganska mycket att vara tacksam mot mig för, sa hon.

Han vände sig mot henne och lyfte frågande ögonbrynen.

— För den lilla livsgnista du har i dig.

— Lever jag så lever jag, sa han, och dör jag så dör jag och ingendera är din förtjänst eller ditt fel.

Tisdag morgon vaknade Martin av att telefonen ringde. Signalen bröt in i en obehaglig dröm i vilken han sett ett brunt fält obevekligt breda ut sig över sitt bröst. Medan han sökte sig till telefonen dök en tidigare dröm från samma natt upp i hans minne. Han hade sökt sin biljett i det hotellrum där han bodde och medan han sökte hade hans bröstorg rämnat och visat en plastlåda med inälvor i olika fack.

— Jag håller på att bli tokig, sa han medan han lyfte luren.
Det var Jörgen som ringde och undrade om Martin behövde hjälp med båten eller om han var fri att planera sin weekend på annat sätt.

— Du kan få den, sa Martin som fick till svar att det skulle ha varit ett bra erbjudande i våras.

— Nu eller aldrig, sa Martin. Jag betalar upptagningen och vinterförvaringen, men sen är det slut.

Han gav sonen litet betänketid och tog upp ett annat ämne som hängde samman med den brända anteckningsboken.

— Du som följer med företagslivet kan säkert säga vad Sellspell är för någonting.

— — —

— Känner du någon där?

— — —

— Kan du tala om för honom att jag kanske kommer att ta kontakt. Du kan dessutom säga att jag inte ens vet vad jag är ute efter.

— — —

— Det är klart att jag inte svarade på jobbet igår när jag inte var där och jag kommer inte att vara där idag heller.

— — —

— Nej, jag har inte fått sparken.

Pojken hade ett dröjande, inväntande sätt att tala, men de upplysningar han gav var intressanta. Sellspell var ett av de största internationella reklam- och PR-företagen och han hade en kontakt där. Innan samtalet var slut hade Jörgen accepterat erbjudandet om båten, till och med tackat för den och lovat ringa när han tyckte att det blev dags att ta upp den. Det var en stor lättnad och den andra stora lättnaden var den tomma sängen mitt på golvet.

En energi som kom någonstans ifrån störde morgonkaffet och tidningsläsningen. Sängen måste bort och alla hennes

saker packas in så att hon bara kunde ta dem när hon dök upp. Innan han började med något annat ville han ändå ringa ännu ett samtal.

Han ringde till tidningen i Salo och bad att bli förenad till redaktionen. Redaktionssekreteraren svarade. Tidningen hade ingenting haft om någon brunnen bil, varken igår eller idag. Det var någonting i hennes röst som kom Martin att be henne förena honom till chefredaktören. Han hade ännu inte kommit, sade hon. Martin bad om hans hemnummer och ringde dit.

Han presenterade sig och berättade att han arbetade på radion sedan bortåt femton år men att han inte ringde i tjänsten och att han inte var ute efter nyhetsstoff. Hans intresse hade bara blivit väckt och han kunde inte föreställa sig att Salo tidning ingenting visste om en bil som hade brunnit alldeles inpå knutarna, i synnerhet som vraket troligen låg på polisstationens gård.

Chefredaktören visade Martin kollegialt förtroende och sade att tidningen visste allt som för tillfället kunde vetas, men att polisen hade bett dem vänta ett par dagar. Det kanske var fel av honom som journalist, men han hade gått med på det i synnerhet som förarens identitet ännu inte var klarlagd. När chefredaktören bad Martin upprepa sitt namn bröt han samtalet.

Sängen störde honom och han kunde inte göra någonting förrän rummet började likna en arbetsplats. Han tog itu med att röja upp och att vädra ut och att återerövra sitt hem för sitt eget bruk. Sammanbitet och beslutsamt drog han undan förhänget framför sovalkoven och återställde den i sitt ursprungliga skick som en sovplats för en. Den andra sängen ställde han på kant vid dörren för att vid tillfälle bära ner den i källaren. När rummet var städad och han hade dammsugit golvet bryggde han sig en kopp espresso som han tog med sig till skrivbordet. Där låg kalendern som plötsligt hade bli-

vit ett utomordentligt viktigt dokument. Där måste finnas en nyckel till den dödes person.

Han slog upp boken som han dagen innan bara hade sökt kalenderanteckningar i. Allt det svårlästa andra, ibland bara ett litet stycke, ibland en tättskriven sida, hade han bara glidit över med blicken eftersom den varken tycktes möta namn eller data. Boken var faktiskt illa skadad och anteckningarna likaså. Han reste sig och gick till kokvrån efter sin mycket tunna filékniv för att kunna lösa sidorna från varandra.

Det var lättast att börja från slutet med de sidor som han redan hade tittat på när han fann bilens korta historia.

På söndagen, den dödes sista dag, fanns det ingen annan anteckning än »Uspenskij, norrut mot St Henrik». Hela nedre delen av sidan var tom. Föregående dag, lördagen den 29 september, fanns det inga kalenderanteckningar men där- emot nog text som var skriven med en besvärlig handstil som lät alltför många bokstäver likna varandra. Martin började skriva ut det han med möda läste.

medan de heliga fädernas strategi var att först lösgöra sig från yttre strider för att sedan bekämpa den inre fienden måste jag stå också i den yttre kampen, förrådd och försvagad av mina inre fiender.

Finns det yttre fiender kvar när de inre, om de inre, är besegrade? Ja, annars skulle Jesus inte ha kämpat och dött, men han var inte försvagad av sig själv.

Besegradet av de inre fienderna leder till en större saklighet.

så hjälp mig idag att i tid avslöja mina inre fiender, döma dem och kasta dem i fängelse, så att jag med oförvillade ögon kan betrakta slagfältet och se vad striden handlar om.

Martin förstod vad han läste. Det fanns tillräckligt mycket livserfarenhet i honom för att han skulle bejaka varenda rad, men han fäste sig vid att den man som hade mött sin död dagen därpå var fullt medveten om att han också i yttre mening hade fiender. Han talade om ett slagfält och om han verkligen fick »oförvillade ögon» så hjälpte det inte honom att undgå sitt öde.

Dag för dag bläddrade Martin bakåt. Han sökte efter något som skulle ge substans åt det »slagfält» som det var tal om. En två veckor gammal anteckning drog till sig hans intresse.

På samma sätt som judarna är Guds ögonsten är varje folk det. Bemötandet av judarna visar vad varje folk har att vänta av de andra vid given tidpunkt. Alltså bär judarna det genomgående »uppdraget» att uppenbara mera genomgripande sanningar. De är mänsklighetens »försöksfolk». Antisemitismen är vrede över att ett svagt och litet folk förskansar sig i en borg för att trygga sin överlevnad. Idag juden, i morgon araben, redan nu armenierna, uzbekerna och kurden.

Om historiens Gud uttalar sig Jesus inte, däremot om denna världens furste vilkens skrämmande steg han hör nalkas och hans enda tröst är att han själv är helt och hållet olika, att det i honom finns intet av furstens drag.

Det fanns ett dimmigt fokuserande som utan skärpa talade om obehag och kanske rädsla inför dagens politiska skeenden. Kanske det bara handlade om ett försök att bemästra sommarens ständiga nyheter om judefientligheter i Sovjetunionen och i de förra öststaterna.

Martin ringde nyhetsredaktionen på radion och frågade om det hade funnits någon uppseendeväckande nyhet om judar omkring den tredje juli. Det hade det. Regeringen hade

fattat beslut om att tillåta sovjetiska judar att emigrera genom Finland och PLO:s Helsingforsrepresentant Zuheir al Wasir hade framfört en skarp protest och förliknat beslutet vid en krigshandling. Martin kvitterade upplysningen med att antyda att redaktionen kunde intressera sig för en brunnen bil i Salotrakten. Han fick till svar att radionyheterernas nedre gräns var tre lik om det gällde trafikolyckor.

Det var otrevligt att hålla den brunna boken i handen. Den första tredjedelen av sidorna var ännu elakt ihopklubbade med en svart stelnad sörja. Det var klart att boken hörde hemma hos polisen och inte hos honom, men så snart han hade gett den åt dem skulle den vara försvunnen. Mödosamt frigjorde han därför sida efter sida till det sista oskrivna bladet intill försättsidan. Också den lossade han genom att peta in det tunna knivbladet och skära försiktigt. Han fann inte det han hade väntat sig, ett namn, bara en anteckning 2.1.1989 — och en rubrik: *Summa*.

Martin hade redan fattat sitt beslut. Salopolisen skulle på ett eller annat sätt få dagboken. Han började därför skriva av anteckningarna i kalendern från första sidan ända till olycksdagen. Det var inte så gränslöst mycket och arbetsdagen var hans. Under renskrivningen framgick det att den okände hade skrivit ner inte bara sådana tankar som hade fötts i ögonblicket. Många av reflexionerna var försedda med datum och årtal inom parentes. För tio dagar sedan, söndagen den 3 september, hade han besökt en St Mikael's kyrka, troligen den i Pernå. Där hade han kanske föranledd av änglafurstens namn skrivit ner:

»Änglarna är andliga bestar. Det är därför de säger 'Frukta icke!'

En djurisk människa är mindre än hon kunde vara, en änglalik är det också.»

Femte kapitlet

Söndagens tidning var en kraftig laddning som omöjligt kunde trängas in genom brevluckan. Den hade varit instucken i dörrhandtaget och de första sidorna var genomblöta och otrevliga att handskas med. Martin hängde hela första avdelningen över värmeelementet och började med att betrakta kurvorna över fallande aktiepriser och stigande räntor i B-sektionen. Utlandsnyheterna underströk för tillfället president Bushs rådvillhet och Gorbatsjovs maktlöshet. Äldre statsmän gjorde pensionärsutflykter till Irak och i Bryssel såldes Finland under lång köpslagan.

De skeppsbrutna dominerade söndagsläsningens parad. Det nuvarande sjöfartsmonumentet i Brunnsparken föll över sidan som en förvittrad betongbalk och Robert Stigells monument var ställt utan sockel på en stenläggning som vid stranden översköljdes av brottsjöar. Rubriken *PÅ LIV OCH DÖD* delade sidan med hårda höga bokstäver.

Martin kastade en blick ner i högra hörnet. Jukka Mikkopalo och Johanna Riista svarade för artikeln. Mikkopalo var kanske samma motbjudande varelse som Marita nuförtiden samarbetade med. När han hade ögnat igenom sidan var han nästan färdig med den, så litet substans fanns det i artikeln.

Den första mellanrubriken påstod att De skeppsbrutna kanske var felplacerade från början. Vilken var orsaken till att en skulptur som redan år 1891 presenterades för allmänheten restes och avtäcktes först år 1898? Var det kvinnokroppens nakenhet och mustiga linjer som ledde till att stadens fäder ställde monumentet på en så svårtillgänglig plats

som möjligt? Eller innehöll De skeppsbrutna en politisk protest mot februarimanifestet som måste gömmas undan? Vår tid är mogen för att skulptörens verk ställs mitt bland människorna och på den plats där man vanligen brukar hedra havets offer.

Artikeln skildrade en trist och ödslig minnesstund vid det nuvarande sjöfartsmonumentet. Arkivet hade stått till tjänst med ett gammalt reportage. Anhöriga till de drunknade lyssnade vid foten av ett betongåbåke till byråkratins sista ord över m/s Malmi som sjönk i en novemberstorm vid Gotland. Huru mycket starkare skulle inte en sorghögtidlighet vara om den firades vid ett monument om vilket redan en samtida kritiker sade »Man står inför en kamp på liv och död, en kamp som har nått sin spets»?

På följande sida hördes några personer om deras inställning till en flyttning av De skeppsbrutna. Chefen för museiverket ansåg att tanken var helt förryckt. Skulpturen var gjord för att stå på en upphöjd och dominerande plats, med andra ord just där den stod. En styrelsemedlem i Bildhuggarförbundet påminde om Rodins önskan att hans minnesmärke över borgarna i Calais skulle placeras direkt på torget så att de olika gestalterna skulle blanda sig i människovimlet. En sådan effekt kunde naturligtvis inte uppnås vid Brunnsparksstranden, men å andra sidan kunde monumentets kraft bara förstärkas genom att det flyttades ner från en sockel uppe på en kulle till en mera direkt kontakt med havet och människorna. En av de anhöriga till offren då m/s Malmi gick under påminde sig hur ödslig minnesstunden vid den trista betongpelaren hade varit. Hon skulle hellre ha stått invid ett monument som uttryckte människors känslor.

Martin reste sig från sin plats och lade bort tidningen. Hans söndag låg öde framför honom och han hade ju själv fredat alla sina dagar med föresatsen att svara Maron, vem som än ringde. Ingen hade ringt.

Regnet hade upphört och ett skimmer på det mjölkvita fönstret lät ana en klarnande himmel. Martin gick till tamburen och tog tveksamt sin överrock från hängaren. Telefon-svararen hade han inte använt på länge. Han vände tillbaka och talade in ett budskap med en djupare röst än den vanliga:

»Dethär är Maron, hej. Martin Pern har gått bort. Om några ögonblick hör du en ljudsignal. Du behöver inte säga något. Tack.»

När Martin trädde ut på trappan hade det högtryck som radion talat om nått fram och helt och hållet skingrat nattens våta obehag. Den anemiska klangen från klockorna i Munkshöjden hade ingen del i att himlen höjde sig. Han lämnade bilen på platsen och började vandra. Vid gathörnet bar det emot att ta av till höger och gå uppförbacke. Han följde gatan ned mot den låga dällden. Den svaga stigningen uppför kom senare. Kyrkans underliga tornkonstruktion höjde klockrummet som en hisskorg mot skyn. Där borta gjorde Markus sig beredd att börja sitt arbete.

Det var flera människor i kyrkan än Martin hade föreställt sig. De stod och sjöng under häftig påtryckning från orgeln på läktaren. Prästen framme vid altaret vände ryggen mot församlingen. Martin gled in i närmaste bänk till höger. När de andra satte sig gjorde han det också. Markus vände sig om och bräkte fram en hälsning från Herren. Melodin var kanske rätt men rösten skingrade all falsk andakt som en hagel-svärm bland trastar. Församlingen mumlade förskrämt till svar och tystnade när Markus vände ryggen till för att säga några allvarsord i riktning mot väggen. När han igen vände sig om steg alla upp som om de hade satt sig för tidigt och utan lov. Han läste ur en epistel som hävdade att alla de närvarande var rikt begåvade i alla stycken. Därpå satte man sig igen och orgeln klämde i. En vänlig själ stack till honom en psalmbok över axeln. Han vände sig om. Det var vaktmästa-

ren, en kort medelålders man i oklanderlig kostym. Han nickade och log. Martin slog upp psalmen av artighet men han sjöng inte eftersom han inte hörde till detta sällskap. Han avnjöt i stället på förhand Markus förvåning över det oväntade besöket. Från predikstolen hade han väl bra utsikt.

— Min vän, stig högre upp!

Det var det första han sade när han började sin predikan och han tycktes se på var och en, börjande med Martin.

— Jag är ganska säker på att de flesta av er, när ni hörde Jesu liknelse om gästerna vid gästabudet, igen bedömde er själva alldeles fel. Ni tog för givet att det var åt er han ville säga att ni har tagit för er, och att ni har satt er alldeles för högt upp, och att ni en vacker dag nog kommer att bli placerade på rätt plats närmast dörren. Ty den som upphöjer sig, han skall bliva förödmjukad. Inte sant. Och den som ödmjukar sig, han skall bliva upphöjd.

Martins blick föll på en mosaik i starka färger. Den var ett slags altartavla. I första hand liknade den brokigt byke på tork i kraftig blåst. Med viljans hjälp kunde färgfälten gestaltas också på annat sätt, till den heliga födelsen eller till yttersta domen.

— Den falska ödmjukheten har jag kanske talat för litet om. Det är det förkrympta hjärtats ödmjukhet. Vi sitter vid livets gästabud med allt det som har blivit oss givet, med hustru och barn, med ett utmanande arbete, med några goda vänner som tycker om oss, men någonstans finns det en gnagande osäkerhet inom oss. Rädslan för att vår ovärdighet skall bli upptäckt och att ödet skall slå till och visa oss på nödutgången under den röda lampan. Somliga av oss bemödar sig om ett obesvärat och världsvant uppträdande medan vi inom oss är beredda på det värsta. Andra föregriper det öde de anar och sätter sig inte bara längst ner utan går självmant ut ur den mänskliga gemenskapen.

»Min vän, stig högre upp.» Jag vågar hålla hundra mot ett på att det inte finns en här i kyrkan som hör att det ordet är sagt åt honom. Det är synd. Amen.

Martin ville avlägsna sig diskret efter gudstjänsten men han blev infångad vid dörren av Markus som stod där i sin långa vita dräkt och med en grön stola korslagd över bröstet. En liten kö uppstod när en av damerna som han hälsade på lät en massa kvittrande ord flöda fram. Det var en rund liten kvinna i sjuttioårsåldern. Markus bad Martin vänta. Det rådde en familjär stämning mellan dem som kom ut ur kyrkan och deras kyrkoherde. En livlig mansperson av obestämbar ålder skakade hand med prästen och fattade glatt småleende tag om hans överarm och skakade honom litet. »Så enkelt är det inte, Markus», sa han. »Ta hand om min vän här så kan vi diskutera sedan», sa Markus och visade mannen på Martin.

Tyvärre uppfattade inte Martin den andres namn då han presenterade sig. Han blev förd över till en annan byggnad där ganska många av gudstjänstbesökarna var samlade till kyrkkaffe. Martin såg sig osäkert om men hans energiske värd placerade honom vid ett litet bord där redan den runda kvinnan satt ivrigt nickande. »Jag heter Anna och jag går nästan varje söndag i den här kyrkan.» Martin presenterade sig och satte sig ner. Han berättade att han var där för första gången och undrade om hon bodde i närheten. Hon pekade bortåt förbi kyrkan och sade att man kunde komma direkt in till henne utan att behöva gå genom någon trappa. Hennes dörr vette mot parken.

— Man kan komma direkt in till mig också, sa Martin. Jag bor i en gammal mjölkbutik.

— Då kan vi ju börja träffas, sa hon. Vi bara knackar på fönstret och slinker in till varandra.

Alla hennes gamla repliker gav sig av sig själva tills hon plötsligt besinnade sig och knep ihop munnen och fattade tag

i väskan som en sköld. Martin smålog och lutade sig fram.

— Jag har mycket dåliga erfarenheter av kvinnor, sa han.

— Va! sa hon. Det skulle ni inte ha haft av mig. Min man var världens lyckligaste man. Men han var en gentleman. Det är ni säkert också. Det ser jag på er.

— Det är första gången någon har sagt det.

Mannen som hade i uppdrag att ta hand om Martin ställde en kopp kaffe framför Anna och en framför Martin och gick för att hämta sin egen kopp och socker och grädde.

— Det är ingenjör Eriksson, sa Anna. Han är mycket trevlig och han har ägt en stor fabrik.

Ingenjör Eriksson kom tillbaka och smålog mot sin kaffekopp medan han ställde ner den. Han satte sig, så ouppmärksam på vad han gjorde att det var tydligt att han förde en livlig diskussion inom sig.

— Så enkelt är det inte, sa han medan han rörde om i koppen.

Han lutade sig tillbaka, lade ena armen över ryggstödet och såg glatt forskande på Martin. Ögonen tindrade skärpt. Håret föll ner i pannan lätt och nytvättat.

— Eller vad säger ni? Jag har hört er i radion och ni redaktörer har väl ganska stor erfarenhet när det gäller att bedöma människor.

— Vilken människa? frågade Martin.

— Vilken som helst, sa Eriksson. I botten är vi ju likadana. Stora skurkar allihop.

Han skrattade som om tanken hade berett idel glädje. Eller kanske han var lycklig över sin upptäckt.

— Det är bara svärmeri när Markus vädjar till det mjuka i oss och klappar oss på huvudet. Inne i oss är det inte alls mjukt. Det är på sin höjd porös sten. Lavablock.

— Intet i mig i alla fall, sa Anna. Ursäkta.

Hon såg litet tagen ut för att hon hade avbrutit. Eriksson sträckte fram ett fat småbröd och bjöd åt henne.

— Vad säger redaktörn?

— Också stenar kan gråta, sa Martin.

— Aha! sa Eriksson. Ni talar om känslor, men det talar jag inte alls om. Det är klart att saften rinner när man biter i en persika men där inne finns en stor hård kärna och det är kanske den som är huvudsaken. Det andra är bara bedrägeri.

— Men härligt, sa Martin.

— Förutsatt att man vet om stenen, sa Eriksson. Annars kan det gå tokigt.

Markus hade redan hunnit till bordet intill dem på sin hälsningsrond. Två filosofiska damer samtalande vänligt respektfullt med honom. Det fanns en aning overseende i deras hållning, som om de hade beslutat sig att acceptera hans kamrarlighet för vissa andra kvaliteters skull. Han reste sig och skilde sig från dem med en bugning och flyttade över till ingenjör Erikssons bord.

— Här har du säkert fått en kurs i arvsynd, sa han och stödde sig med handen mot Martins axel.

— Det är inte så lätt med människan som du tror. Sitt ner Markus, sa Eriksson. Varken Saddam eller jag eller du sätter sig i verkligheten längst ner vid bordet och om vi hamnar där så vet vi att vi är fel placerade. Och dendär rädslan för att ödet skall kasta ut oss genom nödutgången är bara realism. Vi vet att vi inte är odödliga men vi är sjuttons angelägna om att bli rätt placerade innan festen är över.

— Somliga hinner kanske märka att deras röda lampa brinner ett ögonblick innan de blir utkastade, sa Martin.

— Det är möjligt, sa Eriksson. Det är mycket möjligt. Party is over. Valomerkki.

Martin lutade sig tillbaka. Samtalet var över för hans del. Han kastade under bordskanten en blick på sin klocka. Kvart före tolv. Markus märkte det och vände sig till Anna med några vänliga ord innan han reste sig. De andra lämnade ock-

så sina platser. Solen lyste lockande över höstsöndagen.

Eriksson polemiserade glatt mot Markus predikan ännu vid kapphängarna i vestibulen.

Ute på kyrktrappan tog Markus sin tobakspung ur fickan och räckte den åt Martin. Medan de andra sökte sig till sina hem stoppade de sina pipor och gav sig god tid att i tystnad få fram rätt drag och rätta slags moln av ljus rök.

— Det stör mig att jag inte vet vem det är som har fört den dagbok som jag visade dig, sa Martin. Där finns ganska intressanta anteckningar.

— Tänker du göra någonting för att få reda på det? frågade Markus.

Sjätte kapitlet

På måndag eftermiddag åkte Martin in till stan för att besöka Sellspell och få sig en pratstund med Tomas Andersson. De hade talats vid i telefon och en hänvisning till Jörgen hade gjort reklamkonsulten mycket vänlig och hjälpsam. Sellspells lokaler låg på Annegatan 14 i sjätte våningen.

När ett företag är internationellt tillräckligt stort så kan det tillåta sig att låta sina kunder åka upp i en trång hiss och att demonstrera sin styrka och förmåga först på egen mark. Flickan som tog emot honom innanför dörren och hörde sig för om hans ärende visade honom raskt vägen genom en korridor, där man i färgsättning och dekorationer tydligen tillät en avsevärd artistisk frihet, till ett rum som vette mot gården. Dörren var öppen och Tomas Andersson stod vid sitt bord och höll en layouts-kiss i handen på rak arm.

Han vände sig om och såg frånvarande på Martin och om han kom ihåg att han hade avtalat ett möte så hade det inte fått honom att dra en kam genom sitt hår eller det lätta mörka skägg som mjukt omgav hans runda barnansikte. Hans mage var väldig och hade sprängt bort den nedersta knappen ur skjortan och gett naveln en möjlighet att titta ut. Förvirrat strök han undan några nedhängande lockar medan ett vänligt leende bröt fram och visade att han var på väg att bli helt närvarande. På väggen hängde en jättereproduktion av det gamla kopparsticket Utsikt över Observatorieberget.

— Goddag, sa han. Kan jag hämta en kopp kaffe. Det är uselt automatkaffe, men i alla fall. Varsågod slå er ned.

Han röjde plats på en stol, lyfte undan en linneportfölj och

ett stort mjukt kuvert. Martin förblev stående medan han gick ut i korridoren. Under mängden av grafiska tecken och bokstavstyper på bordet stack ett hörn av en stor skiss fram. Martin gick närmare och tog tag i papperet och drog litet i det för att se bättre. Det var en flott vy över infarten till Helsingfors med Storkyrka och Uspenskijkatedral i bakgrunden och ett renrakat berg till vänster ovanför Olympiakajen. En röd kvadrat var ritad över en del av berget och himlen. Tomas Andersson kom tillbaka.

— Det där är ingenting att se på, sa han. Det är en av mina lekar. Sådär som att flytta på Järnvägsstation för att få en vision av en ny möjlighet.

Martin tog emot en pappmugg och förblev stående.

— Det är inte ett så märkvärdigt ärende jag har, sa han, men kan ni dra er till minnes en man som besökte er på eftermiddagen den sjunde september?

Tomas vände sig mot sitt arbetsbord och stödde sig mot det på en arm medan han bläddrade i sin kalender.

— Det är ju nästan en månad sedan, eller i går var det för en månad sedan. På eftermiddagen, sa ni. Här finns ingen anteckning. Är ni säker på att det var den sjunde?

— Absolut, sa Martin.

— Låt mig tänka. Vilken tid var det?

— Halv fyra tiden. Kort innan ni slutade för dagen.

— En dag var här en människa som jag aldrig hade träffat förut. Jag höll på med mitt och plötsligt stod han i mitt rum med en lätt överrock på sig. Han var välklädd och såg ut som en bankman eller grå eminens i något viktigt sammanhang. Grå, just grå. Intrycket var grått. Dynamiskt grått om ni förstår hur jag menar. Grå som en kniv kanske, stålgrå.

— Och vad ville han?

— Skall vi inte sitta.

Tomas Andersson pekade ännu en gång på stolen och satte sig själv vid sitt bord. Martin slog sig ner och smakade på

den avskyvärda drycken.

— Vad han ville. Han intresserade sig för såna saker som jag inte hade rätt att tala om. Jag sade att det var affärshemligheter och att han fick lov att vända sig till vår direktör som bättre kan avgöra vilka uppgifter vi kan ge ut. I vår bransch måste man kunna hålla mun. Vissa företag spionerar hela tiden på varandra och om det ena planerar att komma ut med ett nytt tvättmedel i december, så lanserar det andra sitt gamla under ett nytt namn en vecka tidigare.

Tomas Andersson var lika pratsam som han var stor och hans troskyldiga ögon röjde att han ansåg sig vara helt övertygande.

— Och det projekt som han hörde sig för om var helt oskyldigt? frågade Martin.

— Oskyldigt! Det är klart, men kanske det inte skall komma ut för tidigt. En kampanj kan saboteras på många sätt.

— Försökte han ta reda på någon bestämd kampanj?

— Det kan man säga, men kanske ni kan fråga honom själv. Jag vet till exempel inte vad han fick reda på här i huset på annat håll.

Martin tröttnade på den mjuka ogripbarheten och den vänliga svadan. Det störde honom att en ung snorvalp trodde att han kunde gömma sig för en yrkesman bakom ett berg av snömos.

— Det är tänkbart att han är död, sa Martin.

— Jaha. Jaså.

Tomas ryckte på axlarna och slog ut med händerna och lade huvudet beklagande på sned.

— Men jag har tillgång till hans dagliga anteckningar ända till hans sista stund.

— Jaså. Och där fanns jag nämnd?

— Inte bara ni.

— Också utländska namn till exempel?

— Vad tror ni själv.

— Jag beklagar, sa Tomas Andersson och lyfte sina feta händer och lät dem falla ner på de mjuka knäna.

Det var ett tecken åt honom själv att resa sig och att inspirera Martin att göra detsamma.

När de stod mitt emot varandra sträckte han fram handen och försäkrade att det var väldigt trevligt att ha träffat Jörgens far. Det var bara synd att han inte hade haft några intressanta upplysningar att ge. Martin svarade att han var helt nöjd med det han hade fått en inblick i och tog farväl. När han var på väg ut genom dörren hejdades han av en sista fråga.

— By the way, en passant, eller hur man nu säger. Ni sade att han möjligen är död. Vet man inte?

— Man vet nog, svarade Martin, men det är en hemlighet.

Fjunig, fet och förljugen upprepade Martin gång på gång halvhögt i bilen ända tills han kom på en ny formulering: man kan vara en dålig människa utan att vara ond. Med de orden tecknade han ett nästan för kärleksfullt porträtt av Tomas Andersson, tyckte han. Martin var på väg hem men i Främre Tölö beslöt han sig för att se om Jörgen råkade vara hemma. Han vek in på Oksanengatan där pojken hyrde en liten etta på lämpligt avstånd från Svenska Handelshögskolan.

Jörgen öppnade dörren med det sömnigt närsynta uttryck i ansiktet han brukade få av för mycket läsande. Han blev glatt överraskad över besöket och rätade på sig i hela sin längd.

— Stig på.

Han gick före Martin in i rummet och flyttade bort boken som låg uppslagen på soffbordet. Martin såg sig om.

— Du har skaffat dig en CD-spelare, ser jag.

— Den har jag fått av mamma.

— Hur mår hon?

— Alldeles utmärkt. Hon frågade också om jag har hört

någoting av dig. Kan ni inte ringa direkt till varandra så slipper jag vara telefonråd.

Martin slog sig ner och började berätta om sitt besök på Sellspell utan att alltför tydligt visa sin reaktion på Tomas Andersson.

— Vad hade du för ärende till honom?

Martin invigde honom i den historia som han forskade i.

— Är inte det där snarare någoting för polisen än för dig? sa Jörgen.

— De har fått dagboken, sa Martin. Jag har postat den till dem.

— Men du kan inte låta bli att rota i saken.

— Nej.

— Tomas skall du i alla fall inte lita alltför mycket på, sa Jörgen.

— Hur så?

— Han är kreativ. Det finns inga hinder för vad han kan föreställa sig.

Det blev mörkt innan Martin bröt upp. Hans och Jörgens huvudsakliga samtalsämne hade blivit Katarina som plötsligt hade lämnat skolan på sista klassen och flyttat över till Åbo. Martin hade hälsningar från sitt möte med henne, men hur hon egentligen mådde hade han inte kunnat berätta. Hon hade inte bjudit honom hem till sig utan hade bara gått med på att träffa honom på en kaférestaurang. Hon hade varit glättig och mycket uppmärksam hela kvällen men hade egentligen inte berättat någoting om sig själv.

Jörgen hade kanske visat sig mera bekymrad än Martin hade väntat sig. Möjligen hade han som bror en klarare inblick i Katarinas liv än en förlupen far kunde ha.

När Martin bromsade för att svänga in på sin lilla gatstump lade han märke till två män i den välupplysta telefonkiosken.

Båda var mörklädda och bar basker. Det var högst ovanligt annat än bland fallskärmsjägare och det kunde ingendera av dem gärna vara. Den som höll luren för örat var för kort och kraftig och den andra var för lång och vacklande. En punkt av guld glimmade i hans öra. Martin körde mycket långsamt vidare. Han hade aldrig sett dem tidigare i dessa stillsamma trakter.

När han kom hem gick han genast in i rummet och tände kvällsbelysningen som var avskärmad så att den skyddade för insyn. Telefonsvararens röda öga visade att någon hade ringt upp — han lyfte på luren och lyssnade — utan att lämna något besked. Han gick tillbaka till tamburen och hängde av sig sin överrock och kunde inte motstå impulsen att ta fram whiskyflaskan ur kallskåpet. I detsamma ringde det. Martin överlade med sig själv vilketdera av sina namn han skulle använda. Det ringde igen. Han gick till telefonen.

— Hallå.

Martin vände sig mot rummet och lyssnade till en mansröst som han inte kände igen. Den var både grov och mjuk. Personen bad om att få sticka sig in i ett litet ärende. Det var av intresse för båda parter.

— För all del, kom, sa Martin och lade på.

Någonting liknande hade inte hänt honom förut och han kände osäkerhet och obehag. Han slog sig ner ett tag och reste sig igen på grund av en varning i maggropen. Hade mannen kommunicerat något hotfullt? För den som hade öron var kanske till och med en röst i telefon ett tillräckligt porträtt. All den information som ett meddelande bar på kanske aldrig blev analyserat och igenkänt på det medvetna planet. Uppfattat blev det likväl, möjligen av lika dolda organ som de impulser som gav en nästan ohörbar tilläggssvängning åt den talandes röst. Martin såg på klockan. Den var över halv nio. Alla vanliga människor såg på TV-nyheterna vid den tiden. Han gick till kokvrån och tittade i den andra lådan upp-

ifrån räknat. Där låg bland andra köksredskap en filékniv och en stor vass förskärare med skarp spets. Han betraktade knivarna och förstod att han höll på med att säkra sig på något sätt. Rädsla människor har åstadkommit fruktansvärda tragedier bara för att de hade haft vapen tillhands. Han sköt igen lådan och sträckte på sig. Den inre varningen gav inte med sig. Han satte sig på huk och började rota i den allra nedersta lådan. Där fanns en gammal potatisstöt av trä som han ibland brukade använda som köttklubba. Han fick tag i den och reste sig. Den låg tungt i handen. Martin lade klubban på värmeelementet framför stora fönstret och täckte den med en tidning. Han kunde lätt nå den från sin stol och bordet skymde den för besökaren. Efter förberedelserna satte han sig på schäslongen och bevakade fönstret. Utifrån hade man ingen insyn. Han hörde steg mot trottoaren. Mot fönstret avtecknade sig konturerna av två män. Gatlyktan förvred deras skuggor och sände dem åt motsatt håll. Martin inväntade dörrklockans signal. Då den kom reste han sig och gick långsamt mot tamburen. Han var beredd och spänd. Då klockan ringde nästa gång öppnade han snabbt dörren. Därutänför stod de båda, den grove och den spenslige. Den grove i mörkblå regnrock och basker och den spenslige i svart läderrock och basker. Den grove, som också var betydligt äldre, steg först in. Martin drog igen dörren bakom honom och bad honom stiga längre in.

— Min kamrat . . . , sa mannen.

— Var så god och slå er ner, sa Martin utan att be honom ta av sig ytterkläderna. Det var inte tal om att ni skulle vara två.

Mannen satte sig ytterst på stolen med händerna i famnen. De var kraftiga och den ena omslöt den andra i ett lätt masserande grepp. Hans ansikte hade kraftiga men på något sätt upplösta linjer och mungipans vinkel sade tydligt att allting var andras fel. Han följde Martins rörelser på ett samtidigt

kontrollerande och föraktfullt sätt. Martin slog sig ner på sin plats på andra sidan bordet och förblev avvaktande. Dörrklockan ringde.

— Min kamrat, sa den andre.

Martin rörde sig inte.

— Kanske man skulle öppna.

— Han får stanna därute, sa Martin.

— Varför det. Är ni rädd?

Han rörde bara huvudet när han riktade sig till Martin. Både blicken och uttrycket kring munnen var avsedda att öka osäkerhet.

— Han kommer inte in därför att jag säger att han inte kommer in, sa Martin. Om ni har något ärende så kan ni säga det, annars kan ni gå ut till honom.

— Jo, jag har ett ärende, sa han. Ge hit dendär anteckningsboken som ni stal ur en bil på Åbovägen.

Hans ena hand hade dykt upp och lagts på bordet med handflatan uppåt och lekande fingrar.

Martin teg och lutade sig tillbaka med armarna i kors över bröstet och benen utsträckta. Han brydde sig inte om att ytterligare utmana den andre med blicken.

— Jag sitter här tills jag får den, sa den andre.

— Ni sitter här exakt så länge jag tillåter, sa Martin.

— Jag får väl börja söka då, sa den andre och reste sig. Jag tar pojken till hjälp.

— Ni söker ingenting och ni får ingen annan hjälp än att komma ut härifrån.

Mannen tog de få stegen till bokhyllan och lyfte på några papper. Så tog han en bok på måfå, tittade i den och slängde den på golvet. På samma sätt gjorde han med nästa och nästa.

Martin lät honom hålla på en stund.

— Förr eller senare möter jag den bok jag söker, sa mannen. Och om jag inte hittar den så skall vi titta vad din dator

har svalt. Då behöver jag pojken och du kan inte hindra oss.

Han sträckte sig mot nästa hylla och började låta böckerna singla genom rummet. Martin reste sig. Den andre märkte det, men lät sig inte bekomma. Ännu en bok flög, den här gången nästan ända till tamburen.

— Och så plockar ni upp böckerna igen och ställer dem där de stod, sa Martin.

Mannen vände sig långsamt om. Hångrinet blev märkvärdigt snabbt obestämt och mjukt. Hans ögon sökte utvägar som inte fanns. Utan att släppa hans blick förflyttade Martin sig förbi bordet till den plats där han spärrade utgången. Klubban i hans hand längtade efter att få dunka till, att få krossa, den började svänga som en långsam pendel.

— Lugna dig, sa mannen och böjde sig ner efter de första böckerna.

Han trevade och famlade efter dem för han tog inte risken att släppa Martin med blicken.

— Jag lägger dem på hyllan, sa han, men jag kan inte se om de kommer i rätt ordning.

Martin svarade inte. Han övervakade arbetet med den beväpnades övertag. Den begynnande upplösningen i den andres ansikte, det såg han nu, hade med alkohol eller andra berusningsmedel att göra. Uppröjningen gick väldigt snabbt. Böckerna lades och ställdes på hyllorna som av en blind. De böcker som låg vid Martins fötter vågade den andre inte närma sig.

— Ni kan sluta, sa Martin. Hur mycket fick ni för att komma hit?

Den andre svarade inte.

— Hälsa dem att de kan låta mig vara ifred. Det de vill ha tag på finns hos kriminalpolisen.

Martin steg åt sidan och vinkade att det var dags att försvinna. Han var noggrann med att hålla tillräckligt avstånd till den andre som rörde sig sidlänges förbi honom och bak-

länges ut i tamburen. När denne med handen bakom ryggen hade lyckats låsa upp dörren rörde sig Martin snabbt mot honom och han räddade sig snabbt ut. Martin drog till dörren och kontrollerade att låset hade tagit ordentligt.

Inne i rummet lade Martin potatisstöten på bordet och lät den ligga där. Han gick fram och tillbaka på golvet och såg genom fönstret att de två männen stod kvar under gatlyktan. Först pratade de med varandra, sedan stod de bara, väntande. Den känsla av triumf som han ett ögonblick hade haft försvann och ersattes av en känsla av kraftlöshet. Han gick till bokhyllan och rättade till några böcker. När han vände sig om såg han att männen stod kvar. Han lät böckerna vara och sjönk ner på schäslongen.

Där Martin satt blev han mycket medveten om hur utsatt han bodde. Med belysningsarrangemang hade han lyckats dölja att det bara var en glasskiva som skyddade honom. Om verklig fara hotade så var dethär den sista platsen att bo på. Han reste sig upp. Männen var försvunna. Han återgick till sitt arbete vid bokhyllan.

När Martin var klar och alla böckerna inplacerade i bättre ordning än de hade varit, vände han sig om och såg att de två männen stod några meter ifrån honom på andra sidan glaset. Han vågade knappt röra sig och sökte sig så omärkligt som möjligt till väggen som han kunde luta sig mot. Den kortare av de båda tog plötsligt några beslutsamma steg. Det ringde kraftigt på ringklockan. Martin rörde sig inte. Det ringde en gång till och han gled ner och satte sig på golvet för den händelse att man utifrån ändå kunde se rörelser i rummet. När dörren fick en spark ryckte han inte till för det var helt väntat, men han hade svårt att komma tillrätta med en känsla av illamående och av att han frös.

Martin förblev sittande på golvet mycket länge. Först då en snabb skugga rörde sig förbi hans fönster och han hörde tidningen pressas in genom brevluckan och falla i golvet res-

te han sig, och inte förrän många andra ljud vittnade om att staden höll på att vakna vågade han lägga sig att sova.

Sjunde kapitlet

Martin väcktes långt fram på dagen av energiska ringningar på dörrklockan. Han tumlade ur sin säng och trevade efter sin morgonrock som han på något sätt fick på sig. Vresig och omornad öppnade han dörren för Marita som utan förklaringar trängde sig förbi honom och tågade in. Hon satt några ögonblick vid bordet och reste sig sedan och gick till kokvrån och satte på vatten.

— Du har inte varit på ditt arbete på långa tider och du har talat in idiotsnack på din telefonsvarare.

Martin höll på med en snabbäddning av sin säng och svarade inte.

— Du har inte rakat dig på många dagar och du ser förfallen och utsupen ut.

Martin kände efter med handen och gav henne rätt beträffande rakningen.

— En sekreterare från radion ringde till mig — till mig! och hörde sig för om jag visste hur man kunde få tag på dig.

Martin sökte sig förbi henne in på toaletten. Där tvålade han in hakan och halsen och påbörjade en omsorgsfull rakning. Han såg med stigande sympati på sitt ansikte och kom ihåg hur man bevisade styrka. Sedan lade han ner rakhylven i lavoaren och stödde sig mot den med bägge händer. Tröttheten kom tillbaka. En snabblick visade ett ansikte utan säkerhet. Han var långsam i rörelserna när han öppnade dörren och släckte lampan efter sig.

Marita hade dukat fram ett litet morgonmål och satt och väntade på honom. Åt sig själv hade hon bara serverat en

kopp te. Hon såg tyst på honom medan han slog sig ner och ganska fumligt trevade efter en kniv för smöret. Han fick ta sig en tugga och dricka några klunkar kaffe innan hon fortsatte.

— Vad är det som har hänt, sa hon. Du brukar ju vara tidig om morgnarna.

Han ryckte på axlarna och fortsatte att äta. Hon teg medan han tuggade färdigt.

— Jag sover dåligt, sa han. Några nätter har jag somnat först efter fyra.

Han böjde sig ner över bordet medan han bredde smör på nästa brödskiva.

— Är du sjuk? frågade hon.

Han skakade på huvudet.

— Psykiskt?

Han lutade sig tillbaka och upphörde med att äta. Händerna sjönk ner i famnen.

— Kan jag få berätta en annan gång? sa han.

Hon teg.

— Eller har du ett stort behov av att se mig svag? En skräckslagen käring som klättrar upp på en stol för att hon har sett råttor i huset.

— Vadförslags råttor? frågade Marita.

— Riktiga råttor. Finito.

Marita såg granskande på honom. Han började äta igen. Han gjorde det ganska fult. Det var nytt.

— Du kom för att ta dina saker förstår jag, sa Martin.

— Nej, inte egentligen, sa hon. Vet du om att du äter med armbågen på bordet.

— Jag har redan haft en mor, och en far också för den delen. Barnpsykolog. Professor till och med, som du kanske vet.

— En ganska sen protest alltså, sa Marita.

Han höll upp med sitt ätande och pekade på henne med

kniven för att ge eftertryck åt sina ord, när han sade att bästa sättet för en person att få honom att tappa varje intresse för henne var att komma med en psykologisk kungsnyckel.

— Hur mår din Jukka? Han hade en skitartikel i Helsingin Sanomat senaste söndag.

— Han är ett misstag, sa hon.

— Bra, sa Martin. Ett mycket stort misstag.

— Men World Trade Center är inget misstag. Det är en större sak än jag först förstod, tror jag.

Martin reste sig och bar ut sin assiett, smöret och kniven och burken med apelsinmarmelad. Kaffekoppen lämnade han kvar på bordet.

— Varför hör du inte på. Det är stora ting i görningen.

— Hur vet du det? Martin ställde sin fråga från kokvrån.

— Jag vet inte, sa hon, jag anar. Du skall ge motstånd, du skall säga att jag har fel eller att jag skall gå vidare.

Det fräste och bubblade i kokvrån och om en stund kom Martin fram med en liten espressokanna i handen. Han såg frågande på Marita, som vinkade avvärjande, och fyllde sin egen kopp.

— Dagen kan börja, sa han.

— Hur tror du att det går till med verkligt stora fastighetsaffärer, när till exempel stat och kommun är insnärjda i varandra?

Marita markerade att det var en retorisk fråga.

— Någon tillräckligt kapitalstark uppenbarar sig, svarade Martin.

— Inte i första hand, sa Marita. Början är att en mycket stark person i förtroende säger åt en annan likadan att någonting måste göras. Att det är nödvändigt av orsaker som bara de två helt och hållet kan inse. Först sen kommer pengarna in. Affärsmännen får göra jobbet.

— Vad menar du med »en mycket stark person»? frågade Martin.

— En som flyttar människor hur han vill utan att själv synas.

Martin kom inte i första hand på någonting att säga emot. Märkliga och delvis oförklarliga personskillnader ägde ju hela tiden rum både i statsförvaltningen och på höga poster i industri- och affärsvärlden. Ett fåtal ratade tog bladet från munnen och erövrade en halv sida för en dag. Deras förbittring riktade sig alltid bara mot de osynliga operatörernas verktyg. De beskyllde för svekfullhet dem som ingen någonsin hade väntat något annat av.

— Vem tänker du på?

— Jag vet precis vem jag talar om, sa Marita, men nu talar vi om saken, inte personerna. Försök låta bli att förvirra mig. Alltså, man gör radikala ingrepp i Helsingfors centrum, sopar med en handrörelse bort all planering och alla tävlingsresultat. Någonting annat pågår också som kommer att förändra hela stan, men jag vet ännu inte vad det är. Det här gör man för att ett par osynliga män anser att det är ett billigt pris för något större. Och det större, det är en stadig ström av olja oberoende av vad som händer i Sovjetunionen.

Martin reste sig och tog sin espressokanna.

— Kan du inte för en gångs skull höra på till slut, sa Marita.

— Nej, sa han. Jag måste ha kaffe. Du går i cirkel hela tiden. Du börjar i energipolitiken och slutar i stadsplanen och fortsätter i husen och slutar i oljan. Och bakom alltsammans står två osynliga män.

Han försvann in i kokvrån och rengjorde omsorgsfullt sin kaffekokare innan han laddade om och ställde den på plattan.

— Borde inte du bli lärare i journalistik? sa Marita.

— Du bad mig, sa Martin.

— Gjorde jag?

— Jo.

Hon skakade på huvudet.

— Och har du dessutom tänkt på det att du kom på dethär spåret bara för att du blev bjuden på sprit i en bastu, sa han när han kom tillbaka in i rummet med sin ångande apparat i handen. Stående fyllde han på sin kopp och med en alldeles onödigt beställsamhet förde han bort kokaren innan han kom tillbaka och satte sig ner.

— Snälla Martin, sa hon. Nu är du litet för elak. Vet du vilken skillnaden är mellan dig och mig?

Martin skakade sin kopp och drack.

— Den är att jag respekterar dig på något plan, sa hon. Även i ditt nuvarande skick.

— Vad är det för fel på mitt tillstånd?

— Jag vet inte. Du kan inte tro någonting om mig och Jukka.

— Alldeles säkert inte.

— Men det var då det hände.

— När jag kastade ut honom?

— Inte bara honom.

— Det var någonting i tidningen, som jag hade velat visa dig.

— Varför gjorde du det inte?

— Jag gjorde det, men du såg det inte. Och det var inte ditt fel.

— Var det någonting som angick dig?

— I högsta grad.

— Var det något sorgligt?

— Mycket sorgligt och . . .

— Och!

— . . . befriande.

— Också från mig?

— Också från dig, jo.

— Vad var det?

— Om vi inte pratar mera om det så skall jag säga vad det

var. Det var ett meddelande om att jag har dött. Det är kanske lättare att ha dött än att dö.

Marita satt tyst en stund eftersom samtalet hade kommit in på ett område där det var förbjudet att gå vidare. Hon såg sig om i rummet och upptäckte en väska i tamburen som troligen innehöll hennes saker. Hon steg upp och tog sin kopp med sig. Martin följde henne med blicken, hennes vackra hållning och kroppens litet sena rörelser i den stora tröjan och den skotskrutiga kjolen.

— Jag tror att jag går nu, sa hon.

Martin reste sig och gick fram till sitt arbetsbord. Han startade sin dator och tog fram en text i rutan och bad henne komma och se. Han reste sig från stolen och gav platsen åt henne. Hon läste.

22.2

såsom den magnetiska nordpolen verkar på kompassen så verkar någonting på själen. En ständig attraktion från långt ifrån. Men en permanent missvisning finns i dessa trakter, och en deviation.

28.2

Svartsjuka har mindre sin grund i vad man tror att en annan har än i det som man tror att man själv saknar.

kamerans blixtnärhet har för mig avslöjat varför blicken har en sådan sugning — genom pupillernas mörka hål möter blodet blod.

— Vad är dethär? sa Marita. Har du skrivit det själv? Är det manuskript till någon bok?

— Det är inte min text, sa Martin. Vänta litet så skall jag visa någonting annat.

Han spolade igenom ett halvår av anteckningar.

30.7

Jag hade en dröm om BABEL

där alla hissar stannar vid en ny entré och där den gamla staden skymtar bakom de djärva glas och aluminiumblocken som ständigt förvillar mig och för mig tillbaka till nöjesstråket där jag utan att se det är i gangsterhänder. Livets vatten heter där whisky och brödet är friterad fisknavel som hånfullt läggs fram på ett tefat. Alla har biljett till andra konserter och någon vill vara med dig men kan inte. Hon som steg in på biljett-tjänst står inte att finna när du söker henne och den avskyvärda från din ungdom erbjuder sin närvaro som tröst, för en föreställning.

Ständigt är du övermannad, besegrad och bortsläpad av djävlar i människogestalt. Hur kan du veta det? Av själva obevekligheten i deras vilja för din del, för den är inte deras, de följer någons beslut. Förbannelse över alla dem som lyder så att de själva inte kan ställas till svars, tjänarna, de utsända.

Babel skall byggas där godsbangården ligger.

— Godsbangården! Vad är dethär och vad visste du i juli om ett hotell på godsbangården?

— Jag visste ingenting och jag vet ännu ingenting och jag har ingenting att göra med den här texten, utom att jag har kopierat den ur en bok som jag inte längre har.

Marita vände sig om på stolen och såg upp på Martin. Hon såg länge forskande på honom och reste sig sedan.

— Jag frågar ännu en gång: Vad är dethär?

— Jag visade den för att jag skulle få berätta vad jag har sysslat med, sa Martin.

Åttonde kapitlet

Striden om De skeppsbrutna hade nått till Hufvudstadsbladet. Högst uppe på insändarspalten fanns ett upprop till stadens fäder och alla vakna medborgare. Det gällde att slå vakt mot en okänd fara. Längre ner på sidan fanns det en annan insändare i vilken en ingenjör tog till orda och föreslog att monumentet om möjligt skulle flyttas inomhus. Han hade granskat skulpturen och funnit tecken på långt framskridna metallurgiska förändringar. I ingen händelse kunde man tänka sig att ställa den utan sockel vid havet och på en plats där berusade uteliggare kanske skulle klänga på den. Vid dethär laget behövdes det inte mer än att en tung person för ett ögonblick hängde på den skeppsbrutne mannens arm för att den skulle brista. Monumentets rätta plats vore idag trapphuset till det nyrenoverade Ateneum.

Martin läste sin tidning sent på eftermiddagen medveten om att det var skäl att gå ut om han ville se en skymt av solen innan den gick ner. Efter en stund stängde han dörren bakom sig och vandrade iväg mot Munkshöjden för att göra uppköp. När han gick förbi telefonkiosken blev han igen påmind om de två märkliga typerna som hade försökt komma över den okändes dagbok. De måste ha handlat på någons uppdrag.

Utanför köpcentrum stod en rad lediga taxibilar. Några av chaufförerna underhöll sig med varandra vid telefonstolpen. Martin gick fram till dem och började samtalet med att säga att de ser det mesta av det som händer i staden. Chaufförerna reagerade vänligt nyfiket, men ryggade ändå litet tillbaka.

Då beskrev Martin den långa och den korte med deras säregna baskrar som dessutom var vikta så att svettremmen låg synlig över pannan. Han var säker på att den som en gång hade kört i närheten av dem säkert också hade lagt märke till dem. Alla skakade på huvudet. En äldre kraftigt hjulbent chaufför slöt sig till sällskapet. Han granskade Martin, tände sin cigarrett och frågade vad det rörde sig om. Martin upprepade sin beskrivning och betonade utöver baskrarna den kortares mörka nästan svartblå regnrock och den långa yngre mannens skrangliga uppenbarelse i sin svarta läderrock.

— Visst har ni sett dem, sa den nye till sina kamrater. Vid stolpen på Kalevagatan.

De skakade på huvudet.

— Ni har sett dem, det är bara den här herrn som inte kan beskriva dem. De måste bo i natthärbärgets mitt uppe på backen.

— Vi åker dit, sa Martin.

I det gamla höga huset bredvid restaurang George fanns det natthärbärgen i alla våningar. Martin ringde på dörren till det första. Han beskrev för vaktmästaren hur de män han sökte såg ut och blev hänvisad upp till fjärde våningen. Det fanns ingen hiss och trappan var en gammaldags paradtrappa som långsamt höjde sig, först till en avsats och sedan i motsatt riktning till nästa våning. Trappstegen var nedslitna, räcket av smidesjärn. Martin skyndade sig uppåt för att inte hinna gripas av eftertanke och tvekan. På översta avsatsen var den stora dörren vidöppen och Martin steg in. Enstaka män rörde sig genom den stora tamburen utan att ta notis om honom.

Till vänster var en stängd dörr. Framför honom öppnade sig en dubbeldörr till en stor sal som hade blivit avdelad i mindre rum. En röd kokosmatta ledde förbi de små dörröppningarna mot en stor grön kakelugn i borte ändan av salen. En tvärlagd matta långt framme visade att gången eller korri-

doren fortsatte åt höger. En man kom runt hörnet. Han var lång och kraftig och bar sina glasögon ytterst på näsan. Han tittade över dem på Martin medan han kom närmare.

— Nå, sa han. Vad vill man?

Han var i sextioårsåldern och hade bara litet hår kvar ovanför öronen. Hans blick var inte ovänlig och inte heller direkt misstänksam, men avvaktande.

Martin beskrev vilka han sökte.

— Mittersta rummet, sa vaktmästaren. De är där.

Sedan satte han sig vid sitt stora skrivbord och började göra anteckningar i en journal.

Martin steg tveksamt in på kokosmattan och kastade en blick in i det första rummet. Där stod tre tvåvåningssängar. Två på ena sidan och en på den andra och gången mellan dem var ganska smal. Det fanns ett litet bord borta vid fönstret. En man satt på en säng. Han såg inte upp från sin sysselsättning.

Martin gick vidare. Nästa dörröppning var den mittersta. Han steg in. På den övre bädden till vänster låg ynglingen. Han satte sig upp men blev kvar i sängen. Martin fortsatte längre in. Han hade redan sett att hans särskilda motståndare låg på rygg med armarna under huvudet på den övre bädden borta till höger. Martin ställde sig bredvid den liggande och tog tag i hans säng samtidigt som han stödde sig mot sängen på andra sidan gången. Mannen som han hade sökt och funnit rörde sig inte. Händerna låg kvar under huvudet. Ögonen tog mått på Martin.

— Så det är här man ligger mellan inbrotten, sa Martin.

Den andre teg.

— Väntar på att nån liten flicka skall ge en ett nytt uppdrag när det gick så galet med det förra.

Mannen kastade sig över Martin som var helt oförberedd och föll i golvet med mannen över sig. Han tog strupgrepp på Martin och klämde järnhårt till.

— Vad sa du om en flicka. Var i helvete har du det ifrån!

Vaktmästaren och någon annan störtade in och bände loss händerna som höll på att kväva Martin.

— Låt mig vara! skrek den andre. Varför hindrar ni mig!

De två höll i honom och nickade åt Martin att han skulle försvinna. Han tog sig med svårighet på benen och drog sig ur rummet. Sängarnas svala metallrör hjälpte honom att hålla balansen.

— Om du inte dör idag så dör du i morgon, och om du inte dör i morgon så dör du i övermorgon!

Det ropade den andre efter honom.

Martin gick långsamt ner för trapporna. Han var svag och han höll sig upprätt med hjälp av trappräcket medan fötterna förde honom ner trappsteg för trappsteg. Varför hade han sagt något om en flicka? Varifrån hade de orden kommit?

Ute på gatan drog han djupt efter andan och vände sina steg in mot den trygga staden och alla människorna där. Vid första gathörn tog han av till höger och gick längs Annegatan mot Gamla kyrkans park och de stora träden. Grusgången knastrade under hans fötter. Han hade inget annat mål för sin vandring än att världen skulle bli som förut igen, att den skulle lägga sig jämn för hans fötter och resa sina hus och träd tryggt vid hans sida. Människorna som strömmade mot honom vek undan och lämnade plats för honom att gå.

Han återfann sig i den stora trappuppgången till Richardsgatus bibliotek. Böckerna och kulturen lyste mot honom ur rofyllda salar och lockade honom till sig som till fridens ängar där han ostörd kunde vila ut. Han drog sig uppför trapporna och sökte sig in för att läsa. På väg till en sittplats tog han till sig en bok utan att ens försöka se vad det var. Han satte sig vid ett runt hörnbord och lät boken ligga öppen. När han om en stund såg närmare på den var det en barnbok. Alla böcker på de låga hyllorna var bilderböcker. Det var detta

bibliotek som den okände hade besökt en eftermiddag. Varför?

Biblioteket gav ingen ro. Lugnet och tystnaden omgav honom respektfullt och blandade sig inte i det som pågick inom honom. Dämpade det inte ens. Han reste sig och förde tillbaka boken till den plats där han hade funnit den. I vestibulen var någonting framställt i glasmontrar. Den kvinnliga garderobvaktmästaren iakttog honom medan han gick fram för att titta. Arabisk kultur i praktband och en finsk bok, Arabiens stora profet, framletad efter ett halvsekel av ostörd tillvaro i någon hylla. Han gick till anslagstavlan och observerade meddelandet om lyrikklubbens sammanträde och anonsen för studiecirkeln om de Abrahamitiska religionerna ledd av docent Lehto. Den slutgiltiga hotelsen mådde illa inom honom och han såg sig om efter ett tvättrum eller en toalett.

Ute hade kvällen fallit på och trafiken stillnat av. Människor skyndade inte längre fram i stor hast. Han var helt ensam i ravinen mellan husväggen och de parkerade bilarna och han följde trottoarens lutning neråt mot en livligare gata med upplysta skyltfönster och trygga människor som lugnt avstod från pälsarna bakom glas. Han kunde inte gå omkring i staden hela kvällen. Förr eller senare måste han våga sig hem, ge sig in i en bostad som inte erbjöd något skydd.

Martin bad taxiföraren köra ända fram, så nära hans ingång det gick att komma för Moskvitschen som stod parkerad utanför. Redan medan han betalade såg han att den främre vänstra dörren på hans bil var halvöppen.

— Någon har brutit sig in i min bil, sa han.

Chauffören såg upp från plånboken som han höll på att sticka sedlar i.

— Det ser ut så, sa han. De fick väl inte igång den.

Martin skyndade sig till sin dörr för att hinna låsa upp, gå

in och stänga om sig medan taxin var kvar. Ännu när han tände belysningen i sitt rum knackade dieselmotorn lugnande utanför fönstret. När bilen backade iväg fanns inte längre någon människa tillgänglig. Hade hans bildörr lämnats halvöppen som ett nytt hot, som ett tecken på att baskermännen väntade på honom i närheten?

Martin stod mitt i rummet och lyssnade. Han gick fram till fönstret och tände sina specialarrangemang som skulle förhindra insyn om kvällen. Han släckte taklampan. Han gick till kokvrån i tanke att laga åt sig någonting att äta. Han lämnade kastrullen halvfyllt med vatten på diskbordet och stängde kylskåpets dörr utan att ha tagit fram någonting. I det andra skåpet glimmade whiskyflaskan emot honom. Den fick stå orörd. Han drack ett glas vatten. »Om inte i dag så i morgon, om inte i morgon så i övermorgon.» Han försökte gnola orden för att få bukt med dem och kuva dem. Det gick inte. De blev honom övermäktiga och han förlorade sitt inre fotfäste och sjönk som i dy. Han behövde hjälp och det fanns ingen nära honom.

Martin sökte sig till telefonen för att ringa och han var nogga med att ställa sig så att hans konturer inte skulle avteckna sig om det fanns någon som höll hans fönster under uppsikt. Telefonen ringde i Markus bostad utan att någon svarade. Martin lade på. Han ställde sig mot väggen. Där han stod såg han schäslongen på motsatta sidan och den inramade minnesskriften över anfadern. Den berättade att Jörgen hade tryckt sig mot muren och plötsligt upplevt att den utstrålade värme. Tapeten under Martins händer kunde inte skyla hur kalla väggarna var i hans bostad. Han började tala med Gud och riktade orden rakt fram och hade ingenting annat att säga än att han mådde illa och behövde hjälp. Han utelämnade helt och hållet att dödsskräcken hade slagit sina klor i honom och att hans ben höll på att vika sig. Han bad om ett skyndsamt svar och om att hans räddning inte skulle vara långt

borta. När han hade gjort det lösgjorde han sig från väggen och gick till sin bokhylla för att söka reda på den Bibel som han visste att fanns där. Han kunde bara inte minnas om den var svart eller röd och om han hade fått den vid sin konfirmation eller till sin vigsel. Han kom ihåg att fromma människor brukade söka tröst och råd i Guds Ord.

När han hade funnit boken tog han den med sig och satte sig på schäslongen. Han höll den öppnad i handen och lät fingrarna tveksamt glida över det glänsande örörda guldets mellan de svarta pärmarna. Det låg en risk i att öppna boken. Blicken kunde falla på en meningslös utsaga eller kanske på en hemsk hotelse och det var antagligen mot reglerna att försöka flera gånger. Han slöt ögonen och lutade sig tillbaka och lät boken ligga öppnad i knät. Efter en stund satte han sig upprätt och fattade boken försiktigt med bägge händer och öppnade den varsamt som om det gällt att oskadliggöra en livshotande försändelse. Där Bibeln föll upp, mot slutet av boken, där lade han sin hand och läste: *»Det tillkommer icke att få veta tider eller stunder som Fadern i sin makt har fastställt.»*

Martin såg upp från boken och ut i rummet, han såg en stund på det jättelika fönstret som lyste mjölkvitt där det belystes av hans lampor och pärlgrått högre upp mot gatlyktorernas sken. Han återerövrade sin plats vid fönsterbordet och observerade den paniskt stängda farstudörren som brukade stå på glänt. Än en gång läste han igenom budskapet och präglade det i sitt minne. När han slöt boken och reste sig upp andades han in ett långt, friskt andedrag. Han kände sig hungrig och på vägen till kokvrån tände han full belysning i sitt hem.

Nionde kapitlet

Följande dag tog Martin hissen upp till Sellspells byrå redan några minuter över nio på morgonen. Han hälsade på flickan i receptionen som på en gammal bekant och sökte sig raka vägen genom korridorerna till Tomas Anderssons rum. Dörren stod öppen och rummet var tomt. En stor skiss låg utbredd över bordet. Det var ett flygperspektiv över det centrala Helsingfors, så mycket kunde Martin se utan att stiga in i rummet. Han stannade vid dörren och såg sig om. Tomas kom i skjortärmarna runt hörnet med en pappmugg kaffe i handen. Han hade röda hängslen. Då han såg Martin höjde han ögonbrynen överdrivet och gjorde sina rörelser en aning mera slängiga och vårdslösa.

— Söker ni mig, sa han. Så synd att jag är på väg till ett möte.

— Jag märker det, sa Martin. Tyvärr blir ni försenad.

Tomas ögonbryn gjorde igen en rörelse och hans barnsliga kinder och mjuka läppar visade en oförarglig person som inte kunde göra motstånd mot tråkigheter. Han gick in i rummet och ställde pappersmuggen ifrån sig och började rulla ihop den utbredda skissen. Martin lät honom hållas.

— Varmed kan jag stå till tjänst, sa Tomas när han vände sig om.

Han satte sig inte och bjöd inte heller plats.

Martin lyfte ner en portfölj från stolen och slog sig ner. Också Tomas satte sig, men med en suck som visade att han egentligen inte hade tid.

— Ni kan vara glad att det var jag som kom och inte polisen.

Tomas ögonbryn gjorde igen sin stigande rörelse samtidigt som han lade huvudet på sned och såg förvånad och bekymrad ut.

— Två män försökte våldgästa mig häromkvällen, sa Martin. Den ene lyckades.

— Men ni tog det lugnt.

— Hur vet ni det?

— Det ser jag på er, sa Tomas och stödde sig mot armstödet. I den här branschen måste man ha blick för människor.

Martin lade armarna i kors över bröstet och lutade sig tillbaka. Han betraktade den andres ofullgångna ansikte, den runda lilla näsan och de stora barnsliga ögonen, munnen som kunde brista i gråt om det bara vore tillåtet. En känslig själ.

— En av dem försökte ta livet av mig i går.

Tomas svarade inte.

— Jag sätter det i samband med er.

— Med mig? Tomas slog ut med händerna, spärrade upp ögonen, vaggade med kroppen och avslutade sin pantomim med att lyfta upp sin ena fot och med hjälp av händerna placera den på knät.

— Just er. Det var med er jag talade om de anteckningar som ett par misslyckade gangsters sedan försökte komma över.

Tomas försökte att se oförstående ut och att med hela sin väldiga kropp visa att saken inte angick honom.

— Den person som jag senast frågade er om har möjligen förolyckats. Det höll på att gå illa för mig också. Vi har båda visat intresse för vad ni egentligen håller på med.

— Är ni inte överdrivet dramatisk, sa Tomas.

Martin reste sig och gick mot dörren.

— Då kanske ni tar pappersrullen med er så går vi till er chef och diskuterar saken med honom.

— Han befattar sig inte med enskilda projekt, sa Tomas.

— Kanske han inte ens känner till dethär?

Tomas rörde sig inte. Martin gick fram till skrivbordet och började breda ut den hoprullade skissen. Tomas reste sig och ställde sig bredvid honom. Han strök svett eller hår ur pannan.

— Vad skall dethär bli?

— En trycksak med begränsad spridning.

— Varför begränsad?

— Det hör till.

— Och huvudsaken på den här bilden är två röda cirklar, en bakom posthuset och en annan på bergen ovanför Silja Lines stora färjor. De här röda strecken är alltså hela er konstnärliga insats och det har ni suttit med vecka efter vecka. Ni är en ganska dyr medarbetare!

Tomas rättade till byxorna och vankade över till en hylla. Han kom tillbaka med en ritningsportfölj.

— Ni får se det, men ni har inte sett det. Är vi överens?

— Vi är inte överens, sa Martin. Får jag se.

Tomas knöt upp banden och vek upp portföljen. Den innehöll bara två planskisser, men de var mycket elegant utförda.

— Är det era teckningar? frågade Martin.

— Jo.

— Ni är en bra tecknare.

— Visst är jag det. Tack.

Han gungade med hela kroppen när han sträckte sig fram för att nöjd samla ihop det material som han hade tvingats att lägga fram.

— Men låt mig se. Vad är det för en oljecistern ni har ställt på Observatorieberget?

Tomas lade fram sina två planscher ännu en gång. Den ena visade en jättelik tärning ritad med tunna streck över godsbangården. Den andra antydde konturerna av en avhuggen cylinder som höjde sig bortom Tyska kyrkan och på nivå med Observatoriet.

Hans knubbiga hand rörde sig fläktande lätt med handfla-

tan uppåt ovanför klossen på bangården.

— Den visar en byggnadskub utan att binda fantasin.

— Och tunnan på berget? frågade Martin.

— Samma sak, men mera monumentalt.

Tomas vände sig mot Martin och lät handen vila på sina illustrationer.

— Det kommer också att finnas text som berättar vad det skall handla om, ett slags byggnadsprogram med mycket vida ramar. Det gäller att stimulera fantasin hos både byggherrar och arkitekter. Det kan leda till en internationell tävling och det blir säkert inga elementbyggen.

— Kapital finns?

— Finns.

Tomas gungade där han stod som buren av rullande vågor, surfande mot nya stränder.

— Och vem har beställt ert arbete?

Tomas vände sig bort och började ordna in sina bilder i mappen. Martin lade märke till ett stort färgfotografi över hamnen med Storkyrkan och Uspenskijkatedralen i bakgrunden. Över Observatorieberget svävade en låg gyllene kupol.

— Vad är det? sa han och lade sitt finger på bilden.

— Bladguld, svarade Tomas.

— Svara på min fråga.

Det gjorde Tomas inte. Han väntade tigande till dess Martin hade tagit bort sin hand och började sedan ordna bort sina bilder. Martin satte sig och Tomas vände sig om med sin uttrycksfulla min av förvåning.

— Jag tror att jag inte kan stå till tjänst med så mycket mera, sa han.

— Det tror jag inte heller, sa Martin, men varför stod det Jafar på mappen?

— Ni ser ju hur många portföljer jag har. Det är för att jag skall känna igen den. Det är ett namn helt enkelt. En projekt-beteckning.

— Har det med Irak att göra?

— Hur så?

— Det fanns en Jafar på tjugotalet som hjälpte Nuri es-Said att bygga upp det nuvarande Irak.

— Aldrig hört talas om, sa Tomas. Men har ni hört talas om al-Mansur?

Han satte sig ner och hade han kunnat för sin mage så skulle han ha lutat sig närmare Martin.

— Det var Abu Jafar al-Mansur som grundade Bagdad år 762. Det var han som gjorde den till den fantastiska stad där hans sonson Harun-al-Rashid sedan regerade omgiven av kunskap och vishet och skönhet som hade samlats in från hela världen. Men det var Abu Jafar som lade grunden. Han ville som en sann muslim bygga ett fredens rike och han kallade sin stad Medina al-Salam . . .

Martin harklade sig.

— Alltså har det ändå med Irak att göra.

— Vi har inte ägnat Irak en tanke.

Tomas hejdade sig.

— Fortsätt bara, sa Martin, och berätta nu vilka vi är.

— Det är väl tillåtet att intressera sig för islamisk kultur, eller hur? svarade Tomas.

— Och att för sina fickpengar beställa en trycksak i fyrfärg hos Sellspell och att för de pengar som blir över bygga en moské som skall dominera Helsingfors.

— Vem har talat om en moské? sa Tomas och knäppte händerna i famnen och rullade med tummarna. Jag har antytt platsen för en monumentalbyggnad. Allt annat är era fantasi-er.

Martin reste sig.

— När ni berättar för ert kultursällskap om mitt besök så kan ni varna dem för att försöka ta hand om mig på det ena eller det andra sättet. Det finns ingenting som ni kommer att få ångra så mycket som att ni har gett er på mig.

När Martin slog upp den tunga dörren mot Annegatan och steg ut på trottoaren där människor skyndade fram trängda mellan parkerade bilar slog husväggen vårluft emot honom sent i oktober. Ett högtryck band samman Finlands sydvästra hörn med halva Sverige, Danmark och de Brittiska öarna. Han gick raskt till telefonkiosken i parken och började leta efter stadsplaneavdelningen bland Helsingfors stads telefoner. Katalogen var ny och fräsch och ingen hade ännu hunnit slita ur den kartbilagorna. En maning på väggen upplyste honom om att denna telefon kunde rädda hans liv och att han därför borde låta bli att förstöra den.

— Kan jag få tala med arkitekt Kaarle Keula.

Det var en bortglömd vän från studietiden. Tillsammans hade de gjort journalistiska räder mot kyrkbyggen och mot den finländska arkitekturens oförtjänt goda rykte. De hade inte haft någon kontakt på tjugo år. Kaarle blev överraskad och av tonfallet att döma glad över påringningen. Ingenting hindrade honom att äta lunch med Martin om en timme.

I parken pågick lövkrattning. En ensam kvinna drog med lugna tag samman en hög morgonvåta lindlöv. Längre borta stod en annan på sitt revir och väntade. En lastbil kom långsamt körande på en av gångarna. Martin steg ut ur kiosken och knäppte sin regnrock. Den var ett urgammalt ghandiskynke som varken skyddade mot vind eller väta. Tyget kändes slapt under hans händer. Färgen var vitnande blågrå. Han ville plötsligt bli av med den, klä sig i någonting med stil.

På Norra Esplanaden hittade han en herrekipering som visade kvalitet i sitt skyltfönster. Frukansvärt dyra blazers och byxor som kostade lika mycket som Martins senaste kostym. En olivgrön regnrock, rymlig och stadig som en rustning gjorde skyltdockans markerat manliga drag oväsentliga. Martin gick in. Han var den enda kunden. Då han kom ut

igen hade han lämnat sitt gamla skynke efter sig och bett biträdet kasta bort det. Den nya överrockens fickor kändes djupa och varmt torra. Den höga kragen krävde ett besök hos barberaren. Kappans militärmantellängd påverkade hans rörelser. Han gick som från ett utkämpat slag till en ny seger. Högtrycket med sol och blå himmel fick för hans del vara övergående, om det var nödvändigt.

Damen i Kapellets mörka garderob lade mera märke till honom än till hans nya kläder. Hon smålog med huvudet på sned och det kraftiga gyllene håret mer än försonade hennes begynnande frodighet.

— Varsågod, sa hon på svenska och Martin sade skämtsamt någonting som bekom henne mycket väl.

Han trädde in i restaurangen med ena handen i fickan och med en sökande blick. En gleshårig man vid sista bordet före Runebergssalen höjde sin hand. Martin besvarade hälsningen och märkte på vägen mot bordet att han utan svårighet skulle ha känt igen Kaarle var som helst. Åren mejslar ibland ännu tydligare fram den person som man en gång blivit bekant med. När han slog sig ner såg han att Kaarles mun kanske var litet snedare än den alltid hade varit och att skyggheten i hans blick inte hade blivit mindre. Den var momentan men fullt tydlig. Det kanske handlade om ett tvivel eller en misstro som grundlagts mycket tidigt och som livet hade gett ny näring.

— Jag såg en bild av ditt hotell i Nurmi, sa Martin medan han orienterade sig i matsedeln.

— Jag utgår ifrån att det fanns en del anmärkningar mot det, svarade Kaarle.

— Tvärtom, sa Martin. Idel uppskattning.

— Jasså. Jag kan väl kvittera med att säga att du är den enda anständiga journalist jag känner.

— Känner du någon annan?

— Nej.

— Vad har du emot mig?

— En viss ytlighet. Jag menar, kan man eventuellt tänka sig till exempel att det är någon skillnad på ungdomar som kastar sten i Israel och på albanerna i Kosovo och på de indiska studenter som bråkar för att kastväsendet hotas? Och varför får aldrig den tala till punkt som vill förklara någonting på ett sätt som inte passar er?

— Mig?

— Förlåt. Jag är sur och om du tänker intervjua mig så får du komma tillbaka om ett halvår. Då har jag gått i pension. Individuell förtidspension. På grund av förbittring. Eller kanske för att jag har blivit litet arg.

Kyparen uppenbarade sig vid bordet och de enades om pepprig oxgryta med ris. De kunde också tänka sig var sin flaska sodavatten.

— Du är alltså ännu på stadsplaneavdelningen, sa Martin.

— Tillsvidare, sa Kaarle. Och jag har ansvaret för vissa centrala delar av Helsingfors.

— Vad säger du om jag berättar att det kommer att byggas en moské på Observatorieberget.

— Det är mitt område, säger jag, och det skulle inte alls förvåna mig.

— Men det finns ingen som känner till planerna ännu, sa Martin.

— Det förvånar mig ännu mindre. Det är så det går till.

Martin iakttog Kaarle. Han smålog sitt sneda leende. Martin höjde på axlarna och skakade på huvudet.

— Det finns alltså ingenting som kan få dig att flyga i luften.

— Ingenting. När man förelade biträdande stadsdirektören en stadsplan för en av de östra förorterna tittade han på den och såg att den var planerad för etthundratusen invånare.

»Höj till tvåhundrausen», sade han och gav planen tillbaka. Varför? Vem har sagt sitt?

— Om Observatorieberget hör till ditt område så borde planerna att bygga en moské där förr eller senare hamna på ditt bord.

— Inte nödvändigtvis. Eftersom det gäller ett parkområde bör det naturligtvis i något skede passera fastighetskontoret, men mig behöver man inte höra om man inte vill.

Maten ställdes framför dem och den pärlande drycken slogs i glaset. De åt en stund och smälte vad som hade blivit sagt. Oxgrytan var god och den peppriga såsen var gjord på grädde.

— Är det inte ganska uppseendeväckande om ett stort stycke av en gammal park mitt i Helsingfors plötsligt öppnas för byggande? Det kan inte gå utan protester i fullmäktige, sa Martin.

Kaarle tuggade lugnt vidare, svalde och drack. Han var allvarlig och rättade till servetten i famnen när han svarade.

— Timningen är central, sa han. Förvånande saker går igenom om de kommer på föredragningslistan först i juli när alla viktiga människor är på semester och är ersatta av suppleanter. Ibland räcker det med att man väntar tills en besvärlig person är borta som när det gällde stadens yrkesskola. Den såldes för rivning och rivningskostnaderna drogs ifrån tomtpriset men huset står kvar och inbringar ägaren en halv miljon i året.

— Men Observatorieparken, sa Martin.

— Det beror på vem som vill ha den. Det kanske inte räcker med Elanto. I sådana här fall gäller det att kunna erbjuda verkligt begärlig kompensation.

— Vem är det som äger marken framför Riksdagshuset, alltså godsbangården?

— Det är staten. Godsbangården mot Observatorieparken, det låter bra. Det går säkert igenom.

— Du är cynisk, sa Martin.

— Om vi är vänner så kallar du mig erfaren, sa Kaarle.

— Vem skall jag vända mig till?

— Chefen för stadsplaneringskontoret, lön 35 000. Han är ny. Hårda tider kräver hårda män.

— Han kommer alltså inte att säga någonting.

— Sen kan du gå till självaste biträdande stadsdirektören. Han har sagt att ingenting är oklart hos oss. Vi har klara papper på allting. Read my lips.

— Och om det inte lönar sig?

— Så kan du gå till stadsdirektören själv.

Kyparen ställde sig avvaktande i närheten av bordet och ryckte fram i rätt ögonblick. Han svarade med en bugning då de beställde kaffe och hans rörelser var nästan omärkliga när han tömde bordet och ställde fram en askkopp.

— Är din far ännu i livet? frågade Kaarle plötsligt.

Martin som höll på med att tända sin pipa blåste ut några små rökbloss.

— I högsta grad, sa han. Hur så?

— I så fall är det han som kom in just nu och står vid dörren.

Martin vände sig inte om. Tobaken var svårtänd. Han använde ännu en tändsticka.

— Stor näsa, kraftiga hornbågade glasögon, vitt hår bakåstruket över öronen, stödd på en knölpåk, sa han och blåste ut mera rök. Den är het. Det finns inte piptobak i dethär landet.

— Ja, sa Kaarle. En ganska kraftig käpp.

— Då är det han.

— Nu får han sällskap av en yngre kvinna. Hon är mellan fyrtio och femtio, kanske närmare fyrtio. De är på väg hitåt. Nej, de går åt andra hållet.

— Hur såg hon ut?

— Hon har nästan svart hår och det är uppsatt i en stor tung knut i nacken. Hon bär en svart jumper och ett mycket

brett silverarmband.

— Stilig?

— Absolut.

— Då är det min fru. Du vet kanske inte att jag är frånskild. Det har jag varit nästan hela tiden, men far tycker att han måste upprätthålla kontakten. Han har börjat med det för något år sedan.

Kyparen ställde kaffet framför dem och bytte ut askkoppen.

— Det var bra att de inte märkte mig.

Kaarle lyfte sin servett ur famnen och vek omsorgsfullt ihop den. Han gav Martin en snabb blick under ögonbrynen.

— Du har ju också en far, sa Martin.

— Det är kanske inte så ovanligt.

— Men han har inte skrivit någon bok om dig. »Homo creator. Konstruktivitet och destruktivitet i den växandes liv.» Det var jag som var den växande.

— Jag minns, sa Kaarle. Du var förbannad redan då.

Martin gav upp försöken att njuta av sin pipa och vinkade till sig kyparen. Han beställde ett paket cigaretter och förklarade för Kaarle att det fanns en tobakshandel i närheten som ofta hade anständig piptobak under disken. Dit var han på väg efter måltiden. Cigaretterna levererades och han tänkte en.

— Han kan få mig att känna mig som en Moraklocka, sa han. Jag går och går och rasslar och klingar, men det duger inte för honom. Förr eller senare måste han söka sig närmare och öppna luckan och börja treva i mig efter lod och pendel. Jag behöver alltid ruckas. Och det värsta är att låsa luckan från insidan. Det är en förolämpning att göra så mot en yrkesman, mot en professor i praktisk psykologi.

Martin avbröt sig och såg ut. En fasan hade förrirat sig in i parken och kom högtidligt promenerande allt närmare fönstret. Bandet runt halsen lyste bländvitt. Fjäderskruden

låg tät som skimrande brokiga fjäll, en orientalisk komposition av genomarbetade likadana miniatyrer. Ett blåviolett skimmer strök över fågelkroppens fasta gyllenbruna yta. Den kände ingen fruktan. En kvinna som kom från torget rörde sig mot fågeln. Den skyndade henne till mötes med stora kliv. Hon ställde ner sina kassar på marken och hämtade upp en påse ur vilken hon strödde ut brödsmlur. Brödsmlur och brödstycken. Fasanen åt alldeles vid hennes fötter och svalde för stora bitar. De stannade halvvägs och togs omhand där. Kvinnan gick vidare.

— Stämmer det att Havis Amanda inte längre tål att studenterna klättrar på henne? frågade Martin. Att bronzen har blivit skör.

— Fråga inte mig, sa Kaarle. Det primära är väl att man ville någonting. Det sekundära är argumenten.

— Du är erfaren, sa Martin.

— Jag hittade en gång ett nummer av den gamla tyska propagandatidskriften Signal. Den var från något av de sista krigsåren. Där fanns ett stort uppslag som behandlade Eiffeltornet i Paris. Det hade plötsligt blivit livsfarligt. Professorer och andra sakkunniga från Europas olika hörn intygade att metallen var uttröttad och att tornet höll på att falla samman. Andra redogjorde för den motvilja som många fransmän hade känt mot åbäket alltifrån den stund det restes. Tyskarna var nu beredda att undanröja en överhängande livsfara och att befria parisarna från en estetisk katastrof. Varför blev metallen så svag? För att man ville någonting. Fråga mig inte vad.

Kaffet var urdrucket och det smakade inte Martin att tända en ny cigarett. Kaarle började vika sin servett ytterligare en gång.

— Om du vill, sa han, så kan jag ju försöka ta reda på om de planer som du talar om har landat hos oss. Jag kan ju ringa. Är dethär för ett avslöjande program?

Martin skakade på huvudet.

— Det är en personlig besatthet, sa han och vände sig om och vinkade till sig kyparen. För det första kan jag inte tåla själva tanken och för det andra bedrivs den på ett sådant sätt att någon är tvungen att ingripa.

Kaarle tog fram sin plånbok när kyparen lade notan på bordet.

— Nästa gång, sa Martin och betalade.

Martin tog på sig sin nya överrock i garderoben och gjorde sig ett ärende till telefonen. Med luren för örat vinkade han till Kaarle som visade att han måste gå. Utan att ha talat med någon hängde han på luren och gick dröjande tillbaka mot restaurangen. Han vek av i riktning mot kaféavdelningen och han fick lov att gå ända fram till bordet med kaffebröd och tårter innan han upptäckte Glory och sin far. De satt i ett litet burspråk vid ett bord för två. Ingendera lade märke till honom när han sökte sig fram till dem.

— God dag.

Glory såg upp och rynkorna på hennes panna utplånades när hon fick syn på honom.

— Nejmen Martin, sa hon. Vad du är stilig.

Hon såg faktiskt på honom med glad överraskning och det leende som han nästan aldrig kom ihåg satt alldeles utmärkt i hennes ansikte.

— Inte ett grått hår, sa han.

— Nej, sa hon, men det är inte gratis.

Martin vände sig till sin far som höll käppen mellan sina ben och händerna på kryckan som en annan Bismarck.

— God dag far. Kan jag slå mig ner?

— Ta en stol. Dethär var ju trevligt för oss båda.

Martin fann en ledig stol och lyfte fram den. Han satte sig med överrocken på.

— Vi sitter här och talar om gestaltterapi och om alla de

olika modeterapier som bristfälligt skolade människor försöker sälja på kurser och seminarier och med annonser i dagstidningarna. Har du sett annonserna? Och vad är det för slags människor som nappar på kroken? Konstnärer och allt slags löst folk som har problem och inte vet att den sista villan blir värre än den första. Det går väl an att vända ut och in på sig själv i trevligt sällskap, men vad gör man sen när botten-slammet fortsätter att flyta på ytan när kursen är slut och teapeuten har åkt tillbaka till Sverige?

Martin såg på Glory. Hon lyssnade utan en min. Rynkorna var tillbaka på hennes panna. Hon åt det sista från sitt fat med en tesked och då hon stack den i munnen möttes deras blickar. Hennes ögon uppmanade honom till tålmod.

— Det är mycket märkligt att man kan få utöva terapeutisk verksamhet utan legitimation. Det kan hända att dedär människorna inte har studerat en dag på universitetet eller att de i bästa fall bara har en approbatur i psykologi. Jag har många gånger sagt att det är synd att inte Glory med sin läkarutbildning fortsatte att specialisera sig i psykiatri. Men varför skall jag tala hela tiden. Hur går det för dig Martin? Har du träffat Jörgen eller Katarina? Hur går det för dem? Jörgen är jag inte orolig för men jag är rädd för att Katarina blev allvarligt skadad av er skilsmässa. I många år fanns det någonting skyggt i hennes blick och hon har ju heller aldrig fått möjligheter att bygga upp en så unik relation till en man som en flickas relation till sin far är. När det gäller den flickan skulle jag inte slå mig till ro på det sätt som du tycks ha gjort. Det kan hända att det är för sent, men ändå skulle jag säga att ingen väg kan vara för lång att gå. Det kunde till och med ha varit bättre för henne om Glory skulle ha gift om sig. Det fanns visst en möjlighet en tid, eller hur? Men det är naturligtvis din ensak Glory. Över dig faller ingen skugga. Jag är säker på att du genom åren har känt min beundran för ditt sätt att ta hand om barnen.

En servitris frågade vänligt om Martin ville ha någonting.

— En dubbel whisky, tack. Om man kan få sprit här.

— Visst kan man få whisky, men en dubbel får jag inte servera.

— Bra, två enkla då.

— Skall du inte tillbaka till arbetet idag? frågade fadern.

— Nej.

— Är du ledig?

— Nej.

— Farbror Alexander, jag hörde av Jörgen att Martin alldeles nyligen har besökt Katarina i Åbo, sa Glory. Jag vet hur mycket han betyder för dem båda och Katarina och Martin har en mycket fin relation. En tid var jag till och med svartsjuk på henne.

— Märkte du Glory att du avbröt mig? sa hennes svärfar.

Glory såg ner i famnen och tog ett grepp om sitt stora armband. Det var av gediget silver från de tider då ett sådant smycke var en dyrbar gåva.

Martin fick sina två whisky och ställde den ena framför sin far.

— Nej, tack. Jag skall arbeta. Fröken, får jag betala.

— Jag har en känsla av att jag har förstört ert möte, sa Martin.

Glory skakade på huvudet.

— Ingalunda pojken min, sa fadern. Jag drar mig tillbaka till mitt arbete.

Martin reste sig och väntade tills hans far hade gått. Sedan tog han av sig sin överrock och lade den över sin stol. Själv flyttade han över till faderns plats. De satt båda tysta en stund. Han sträckte ut handen efter sitt glas.

— Kan vi inte dela en flaska vitt vin i stället? sa Glory. Han lät sitt glas stå.

— Jag beviljar mig själv ledigt, sa hon. Men då måste jag först ringa ett samtal.

Tionde kapitlet

Martin väntade på Glory. Han hade låtit tömma bordet. De två glasen whisky hade fått vandra ut igen och han hade bett om en ny, ren duk och vinlistan. Det lilla burspråket med sina vitmålade gjutjärnspelare lät honom segla i en glasveranda nära blomstertorget och inte långt ifrån fiskarens båtar i hambassängen. Han såg solen över torget och hade skydd mot vinden och en ljudlös fläkt omgav platsen där han satt med värme. Han ville inte se mot ingången som om han hade förväntningar på henne när hon kom.

Plötsligt var hon där, på andra sidan bordet och han reste sig medan hon tog plats.

— Sådär förtjusande artig var du ju alltid, sa hon och sträckte handen efter vinlistan som hon gav åt honom.

— Välj du.

Och han valde ett Moselvin för att det hörde till deras ungdom och till hennes känsla för överdåd på den tiden de älskade varandra.

Tysta såg de glasen fyllas och tysta lyfte de dem mot varandra, så nära att hon kunde nudda vid hans hand med sitt lillfinger.

— Vi har aldrig talat med varandra, sa han.

Hon såg lugnt på honom och ställde ner sitt glas.

— Och tjugo år är en kort tid.

— Tycker du det, sa hon.

— Jag har velat sitta sådär med dig för att få prata. När jag då försökte ville du inte. Minns du?

— Det var omöjligt, sa hon. Du hade bränt alla dina skepp

och mina med.

Martin trevade efter sin pipa i rockfickan men lät den ligga kvar.

— Det var så absolut otänkbart för mig. Det fanns ingenting sådant i min värld. Tänk nu på hurudan jag var, sa hon. Jag hade min första tjänst och två små barn och jag hade krafter för alla människor på sjukhuset och för mitt hem och för dig. Jag var en ganska underbar människa tror jag. Stark, glad, livet var härligt. Äsch!

Hon skrattade och viftade samtidigt bort allt som hon hade sagt.

— Och skrytsam redan då, sa hon. Det var kanske det du inte orkade med.

Martin drog djupt efter andan och lät luften strömma ut igen innan han flyttade sig litet närmare och stödde armbågarna mot bordet och strök sig med handen över skägget runt munnen.

— Vi var mycket moraliska på den tiden, sa han. Också jag. Du behövde inte kasta ut mig, minns du det.

— Du var för ynkelig, sa hon.

Nu tog Martin fram sin pipa och sin omöjliga tobak som han ändå föredrog framom cigarettens korta stickande förströelse.

— Men jag har tänkt på saken. Du tog konsekvenserna. Har man förstört någonting så är det slut. Var det inte så du tänkte? frågade hon.

Den korta tjocka pipan låg bra mellan tummen, pekfingret och långfingret och han synade dess välavvägda former. En tunn slinga rök steg upp genom det översta lagret aska. Han förde munstycket till munnen och sög. Glory sökte med sina ögon i hans ansikte. De var alldeles lugna. Också mörkbruna kvinnoögon kan ha en läkarblick som en man inte behöver undvika.

— Jag undrar, sa han, vad jag egentligen ville tala med dig

om. Vad det var jag ville säga.

— Du ville kanske säga förlåt, sa hon. Är du så snäll och fyller på mitt glas. Bara till hälften.

Martin gjorde som hon hade bett och fyllde sitt eget glas till brädden. De drack utan att höja glasen mot varandra.

— Ja det skulle ju vara ett enkelt sätt att torka tavlan ren, sa han. Förlåt.

Hon skrattade, först litet, sedan i ett litet längre skov, sedan blev hon tvungen att söka fram sin näsduk för att försiktigt torka bort skrattårar ur ögonvråna medan hon spände sina läppar på ett konstigt sätt för att hålla dem i styr.

— Herregud, sa hon och skrattade vidare. Vi är tokiga. Du är en absolut idiot. Komma efter tjugo år och säga förlåt. För all del, säger jag. Det var ingenting.

Hon skrattade så hon skakade när hon försökte behärska sig, vid ena ögonvrån rann en svart liten bäck.

— För all del, sa hon och nu snöt hon sig, men gör inte om det.

Servitrisen kom tjänstvilligt till bordet och fyllde på glasen innan någondera hann reagera, samtidigt såg hon på Martin och gav honom en möjlighet att beställa. Han frågade Glory om hon kunde tänka sig något litet, en liten portion småvarmt eller en dessert. Hon skakade på huvudet.

— Jo, sa hon.

Servitrisen vände sig till honom. Hon stod litet framåtböjd med händerna på ryggen.

— En skål med frukt.

— Vi har kiwi, äpplen, vindruvor, bananer.

— Just det. Litet av allt i en skål.

— Och litet vin, sa Martin. Gärna Tokajer.

Glory granskade sina ögon och trakten runt dem i en liten spegel. Hon såg förebrående på Martin och vätte sin näsduk med tungan för att få bort en svart rand.

— Du är mycket vacker, sa Martin.

— Där ser du vad du har gått miste om, svarade hon och lade tillbaka spegel och näsduk i väskan.

— Är du verkligen sjuk eller varför är du inte på jobb. Jag vill inte låta som din pappa, men . . .

— Det är för att jag är död, sa Martin.

För henne berättade han hela historien om den konstiga upplevelsen några veckor tidigare när han möttes av sin egen dödsannons över två spalter. Både hans förnamn och tillnamn stod där under ett kors, men där fanns ingen vers och om det fanns någon annan hälsning så observerade han den inte.

— Det kändes som om någon hade ritat ett stort kors över mitt liv. Det var slut helt enkelt. Avslutat.

Blotta tanken att som avliden gå tillbaka till arbetet hade känts helt absurd. Det var också märkvärdigt hur snabbt radion upphörde att existera i hans medvetande. Egentligen var det kanske arbetet och en del andra människor som hade hållit honom i sitt grepp som dog. Ett försök hade han gjort att samtala med den enda prästen i sitt liv, Markus, som väl aldrig hade förstått på vilken nivå Martins upplevelse hade ägt rum. Han hade hejat friskt på för att ge livsmod, men det var ju inte alls fråga om det. Det var världen som såg annorlunda ut när man hade fått meddelandet om att man var död. En massa viktiga saker föll bort helt enkelt och man behövde inte längre försvara sig mot några tänkbara förebråelser.

— På sätt och vis var det en chans till fullständig frihet, sa han och gjorde ett uppehåll medan skålen med frukt ställdes på bordet.

Han satt tyst väntande medan servitrisen gick efter glaset med vinet och kom tillbaka med dem. Glory lyssnade utan att kommentera eller sticka in någon mellanfråga. Hon var helt närvarande också i sin tystnad.

När han fortsatte sin berättelse förbick han helt historien

med dagboken som han hade räddat efter bilbranden. Upp-
täckten av planerna på en moské, om det nu fanns sådana,
föreföll honom både för fantastisk och för trivial att redogöra
för, när han nu hade en lyssnare som intresserade sig för ho-
nom själv. Sin faktiska dödsskräck efter strypningsintermez-
zot kunde han ändå inte förbigå. Han skildrade den, men
som någonting förgånget och helt och hållet besekrat.

— Ja, det var ett långt svar på din fråga om varför jag inte
är på arbetet. Skål.

— Men du lever ju, sa Glory.

— Ja, jag tror det, sa han. Jag tror att jag lever.

— Jo, och jag kommer att skriva ut en ganska lång sjukle-
dighet och skicka intyget till radion för du mår inte bra.

— Och vad lider jag av?

— Exhaustio, svarade hon.

När de bröt upp och sökte sig ut stack hon sin hand under
hans arm och tryckte sig fjärlslätt mot honom under några
steg. Han visade att han hade märkt det och när de kom till
garderoben tog han hand om hennes nummerbricka. Hennes
kappa var svart som hela hennes klädsel. Hon ställde sig
framför spegeln och draperade en scarf över axlarna och
granskade sig både framifrån och i profil. När hon var klar
tog hon honom igen under armen när de gick utför trapporna.

— Du sade inte alls att min kappa är vacker, sa hon, fastän
jag sade att din är så stilig.

Det röda ögat under telefonen visade att någon hade försökt
nå honom medan han var borta. Han gick direkt fram till sva-
raren och tryckte på knappen.

»Martin, kan du ringa till mig före klockan sex i kväll.»

Det var Marita. Där fanns ännu ett budskap.

»Hej. Dethär är Tomas Andersson. Tack för det trevliga
mötet. Kan du komma och träffa oss i kväll efter halv åtta för

ytterligare information.»

Han gav en adress på Broholmsgatan i Sörnäs. Och ytterligare ett budskap.

»Tjänare, hej. Dethär är ingenjör Eriksson, Lars, jag ringde för att fråga om du kunde komma och hålla en inledning om journalistik och sanning på en herrklubb i församlingen. Du kommer ju ihåg att vi träffades efter gudstjänsten.»

Ännu ett meddelande.

»Martin, skärp dig och hör på nu, dethär är Monika. Det är bäst att du infinner dig på jobbet för vi har räddat dig tillräckligt länge och bland annat sagt att du sitter på Universitetsbiblioteket och gör research. Vet du ens var det ligger?»

Här ramlar ju himlen ner, sa Martin för sig själv medan han ännu med ytterrocken på slog Maritas nummer.

— Det är Martin. Vad är det?

— — — —

— Jaså dit. Tror du verkligen det?

— — — —

— Du kan visa ett av dina kort. Säg att du vet att staten tänker byta godsbangården mot ett stycke av Observatorieparken. Är det bra?

— — — —

— Vet och vet. Säg att du vet! Avläs hans reaktion.

— — — —

— Nej . . . nej . . . nej. Jag har redan suttit halva dagen på krog. Ring i morgon. Hej.

Han slog upp telefonkatalogen och sökte och ringde ytterligare ett samtal.

— Ingenjör Lars Eriksson. Det här är Martin Pern, du vilje ha mig någonstans.

— — — —

— Nej, vet du vad. För det första är jag inte alls så religiös som du tror och för det andra är det helt andra saker som är

viktiga för mig just nu.

— — —
Nå vad som händer med vårt land till exempel. Det säljs ju ut på auktion och livet på landet görs omöjligt för dem som brukar jorden. Några borde inför riks rätt för landsförräderi tycker jag.

— — —
— Cykelreparatörer förstås. Det är ju det enda metallarbete som kommer att finnas kvar.

— — —
— Tror du? Att bönderna skulle sätta sig i rörelse.

— — —
— Jo, jag såg De sista frestelserna. Jag såg den i Savonlinna, jag menar Nyslott. Vad har det med saken att göra?

— — —
— Det vore trevligt. Du kan ta den med dig och så lyssnar vi på den här. Jag har professionella grejor så du får höra hur Talvela skall låta. Kom. Kom i morgon. Jag skall ut på något mystiskt i kväll, men det har också med vårt liv att göra. Som folk menar jag.

Martin lade på luren och krängde av sig överrocken som han lämnade på stolen.

Elfte kapitlet

Klockan var kvart före åtta. Ytterdörren vid Broholmsgatan var stängd. Martin slog upp kragen mot den råa kvällsluften och stack händerna ännu djupare i fickorna. Antingen hade han uppfattat adressen fel eller var de inte så angelägna om hans besök att de skulle ha ställt någon som dörrvakt.

En kvinna med en liten mager vit hund i band nalkades på trottoaren, annars var gatan tom frånsett enstaka taxibilar. Gående letade hon i sin väska efter nycklar. Hon synade honom när hon gick förbi och fram till dörren. Hon hade sett bättre dagar eller kanske inte. »Varsågod» sa hon och höll upp dörren för honom. Han tackade men undvek att dela hiss med henne genom att börja gå upp för trapporna till tredje våningen. Ett litet visitkort var fäst ovanför ringklockan. Det stod Jafar på kortet. Dörren vanställdes av en bred fyrkantig fläck med fyra skruvhål i hörnen. Någon hade flyttat bort, nedlagt sin verksamhet eller gått i konkurs. Det måste ha varit en företags- eller föreningsskylt. Han ringde på.

Det dröjde en god stund innan dörren öppnades. En lång ung man stod som om han hade behövt dörrhandtaget till stöd. Han såg på Martin.

— Aj, jaha, sa han.

Martin steg in och den andre blev tvungen att vandra iväg före honom i en lång mycket solkig korridor med tydliga spår på väggarna av avlägsnade plakat och affischer. Där korridoren tog slut öppnade sig ett samlingsrum åt höger. Till vänster ledde en öppen dörr in till ett kombinerat kök och kansli. Där stod fyra kvinnor. Tre av dem var unga, kan-

ske studentskor. En av dem bar en vit duk underligt neddragen över pannan och tätt knuten kring halsen. De såg på honom med stora ögon utan att säga ett ord.

Ynglingen som hade öppnat dörren slog sig ner på en av de breda, låga och nedsuttna soffor som dominerade alla väggar. De var en trist påminnelse om sjuttioalets föreställning om mysighet. Två andra pojkar halvlåg på samma sätt, den ene av dem med foten på ett lågt bord.

Martin knäppte upp sin överrock.

— Tomas Andersson bad mig komma, sa han.

— Han är inte här, sa pojken med foten på bordet.

Den andre reste sig och kom fram och presenterade sig, utan att Martin kunde uppfatta vad han sade. Han strök sig genom håret med handen, i den andra hade han några papper.

— Ni kommer mitt in i en diskussion, sa han. Men välkommen bara.

Han var inne i sina tankegångar, men han försökte titta ut och han erbjöd sig att ta hand om Martins överrock. Han lade den över ett lågt skåp.

— Vi har inga klädhängare ännu, sa han. Vi är alldeles nya här. Vad tycker ni, får man använda våld i religionen?

Hans vänliga ögonbryn var lätt sammanvuxna och det smala ansiktet gav plats för ett litet skevt småleende. Hans mor var säkert vacker.

— Ja, det skulle jag bra gärna vilja veta, sa Martin. Kan jag sätta mig?

— Naturligtvis, varsågod. Vi granskar en artikel innan jag skickar in den. Jag hävdar att enligt islamiska principer bara den som är hård mot sig själv kan föra en skoningslös kamp mot det ondas representanter. Jihad är en troskamp som människan först och främst för inom sig själv.

Pojken stod och föreläste framför Martin som satt med knäna under hakan på en soffa som säkert under tiotals år

hade varit ett syndastraff för många kämpar.

— Först och främst, sa Martin, sade en viss profet att svärdet är nyckeln till himmel och helvete.

— Det går inte utan vapen i den här världen, sa pojken med foten på bordet. Det ser ni just nu när det fattiga södern och det rika norr håller på att drabba samman. Och hela vår egen historia är ju bara krig.

Han talade till sin sko som visade tecken på att stiga ner från bordet. En av flickorna kom från köket med två små runda stolar. Hon ställde tyst den ena framför Martin och gav den andra åt artikelförfattaren. Han tog den med sig bort till sitt hörn och sjönk ner på soffan där. En kort stund rörde sig alla tre flickorna i rummet och när de hade försvunnit stod det en kopp te och ett fat med en bulle på stolen framför Martin. De tre andra herrarna hade blivit lika väl betjänade. Martin kastade en blick mot köket. Flickorna stod i dörren och väntade på att samtalet skulle återupptas. Den något äldre kvinnan stod vid fönstret och läste.

— Var har du tänkt dig att din artikel skall publiceras? frågade Martin.

— I Hufvudstadsbladet och om de inte tar den så trycker vi den i Jafar.

Martin lutade sig tillbaka och försökte finna en draglig sittställning.

— Det är den svenska upplagan av vår tidning.

Ytterdörren smällde igen och någon med tung andning rörde sig i korridoren, stannade, skramlade med nycklarna och kom närmare. Det var Tomas Andersson. Han nickade kort men vänligt mot kvinnorna och bredde välkomnande ut båda händerna när han fick syn på Martin.

— Jag ser att de har tagit väl hand om er, sa han. Ja, jag har bjudit redaktör Pern hit därför att han misstänker att ni har försökt låta mörda honom.

Kvinnorna bakom Tomas rörde på sig och också hon som

läste visade plötsligt intresse. Artikelförfattaren lade ifrån sig sina papper och förkämpan för söderns folk satte sig uppriktigt. Martin lyfte tekoppen och fatet från den lilla stolen och sköt fram den åt Tomas för att han inte skulle slå sig ned i soffan.

— Nåja, mina mordiska vänner, sa han medan han satte sig. Kan jag också få en kopp te.

Han höll ut handen som ett medhavt bord tills en kopp te uppenbarade sig på den.

— Har ni börjat ägna er åt terror?

— Dina skämt är en aning ansträngande, sa han som hade skrivit om Jihad.

— Minst sagt ruttna, sa ynglingen med foten.

— Koranen är emot allt våld, hördes en röst från köket.

Han som hade öppnat för Martin reste sig och tog några steg framåt för att se vilken av kvinnorna det var som hade uttalat sig. Hans blick spred tystnad.

— Och dessutom sätter han er i samband med en annan persons mystiska försvinnande eller död, sa Tomas och slog hjälplöst ut med den ena lediga handen. Vad säger du om det, Mikael? Mikael är för övrigt en mycket lovande ung matematiker, sa han vänd till Martin, och Lasse studerar politisk historia. Henrik är etnolog.

— Ingen arabist? frågade Martin.

Tomas nickade med huvudet bakåt mot köket.

— Är inte »en lovande ung matematiker» utan studerar matematik, sa Mikael, och terror har vi aldrig ens diskuterat.

Henrik harklade sig.

— Jag menar, det därän, att man inte kan säga att Finland är ett sådant Satans rike att man måste tillgripa våld. Här handlar det om det inre kriget. Alla tror att hela världen finns till för deras egen njutning, men det finns principer och regler och en vilja som människan får lov att underkasta sig.

— Anser vi, sa Lasse som hade flyttat sig närmare på sin

soffa.

Henrik satte sig bredvid Martin och påpekade att olika kulturer hade olika syn på döden. För judarna tycks det vara en katastrof om någon stupar och man skyr inga kostnader för att transportera en sårad soldat i säkerhet. Andra igen vet att svärdet, precis som Martin sade, är nyckeln till himmel och helvete. Till himlen för en själva om man stupar för den gemensamma rättfärdiga saken.

— Och här hos oss? sa Martin.

— Här? Här tror kanske två procent på kristendomen. Här är det bara tomt och så tändes man ett ljus när någon dör och hoppas att det betyder nånting. Det är en intressant sed förresten, för ingen vet varifrån den kommer och hur den plötsligt spred sig. Det är den verkliga hedendomen. Litet ljus och en evighetsfläkt över den isolerade, ensamma människa som utan att någon har brytt sig om eller hunnit mata har fått ligga i våta blöjor sina sista månader eller år.

Henrik såg oavvänt på Martin medan han talade. Han satt framåtböjd och hans ansikte var inte längre trött eller slappt. Hans ögon var klart tecknade och han hade en kraftig näsa som gav ovanlig karaktär åt ansiktet medan munnen var mjuk, till och med vek.

— Det finns kulturer, sa han, där man både föds, lever och dör innesluten i en mänsklig gemenskap.

— Och där man inte har någon rätt att leva om man väljer att gå sina egna vägar, sa Martin.

— Livet tillhör gemenskapen, sa Henrik.

— Men vi har lärt oss att balansera på en knivsudd mellan isolering och att vara underkastad hela hopen, sa Martin.

— Har vi det? sa Henrik. Det är omöjligt. Det finns inget ensamt liv. Vårt blod är ett och vårt liv är en tråd i ett nät av relationer som fanns före oss och består efter oss. Erkänn det, människa.

— Du själv håller på att lösgöra dig från ditt nät, sa Mar-

tin. Det håller ni ju alla på med. Också era föregångare stalinisterna försökte riva sönder och förstöra det nät ni sprattlar i. Och varför? För att det känns löst och ger för mycket rörelsefrihet. Ni vill ha en stadig stålbur.

— Här har också en gång funnits en Gud som hade makten, sa Henrik, men hans välde har slitits i trasor och det är de slamsoma vi vill befria oss från, inte från Gud, inte från den enda Guden.

— Nåja, pojkar, hur skulle det vara att komma till saken, sa Tomas.

Han höll ut sin kopp på ett sätt som visade att han ville bli befriad från den, vilket han blev.

— Låt vara, sa Martin.

Tomas vände sig med viss svårighet mot honom och gjorde stora ögon med hjälp av sina rörliga ögonbryn.

— Tja, sa han och bredde som vanligt ut sina knubbiga händer. Bad du mig inte hälsa att de skulle akta sig för att ge sig på dig?

— Det förhåller sig så, sa Martin och han riktade sig till Mikael, att ett par sluskar försökte komma över ett dokument som de trodde att jag hade. Senare försökte den ena av dem strypa mig. Det var kanske till en del mitt fel för jag antydde av någon orsak att det var en flicka som hade skickat honom på mig. Eftersom jag förstod att de här typerna, som bor på ett natthärbärke, inte kunde ha något personligt intresse av mina dokument så utgick jag från att de rörde sig i någons uppdrag. Den enda som kände till vad slags anteckningar jag hade, eller hade haft, var Tomas Andersson. Jag hade vid mitt första besök hos honom hänvisat till dem. Därför utgick jag ifrån att han hade pratat med någon som nu ville komma över mina papper.

— Och hur kommer vi in i bilden? frågade Mikael.

— Det var ett skott från höften, sa Martin. Tomas Andersson hade textat Jafar med stora bokstäver på en mapp. Jag

kände igen namnet från mitt dokument.

— Vad har du för mappar om Jafar? frågade Henrik.

Tomas händer började röra sig, han suckade och lutade den egentliga hakan mot dubbelhakorna.

— Det är ett fint namn, sa han, och jag använde det bara för att det som finns i mappen på sätt och vis ansluter, det vill säga, det är lätt för mig att känna igen den mappen bland alla andra.

Han såg hjälplöst på Martin som utan förbarmande sade att han var övertygad om att mappen innehöll planscher för en trycksak, som skulle driva byggandet av en moské i Observatorieparken.

Det blev tyst i rummet och en viss rörelse i köket. Martin såg på Mikael. Han väntade tydligt på att Henrik skulle säga något. Lasse såg ner på sina händer som grep om varandra. Henrik lutade sig först bakåt i halvliggande ställning men reste sig sedan. Alldeles respektlöst tog han ett grepp om Tomas nacke och tryckte till ordentligt. Tomas sjönk ihop som en säck och satt hopkurad en stund innan han igen rätade på sig.

— Det tycks inte finnas så mycket att tillägga, sa Martin.

— Nej, sa Henrik.

Martin reste sig och sträckte sig efter sin överrock och tackade flickorna i köksdörren för teet. Också Tomas reste sig och förklarade att han skulle följa redaktör Pern.

Henrik bad honom stanna kvar och det gjorde han med en suck. Då Martin sökte sig ut genom korridoren kunde han inte låta bli att flytta blicken från den ena stora fläcken till den andra. Spåren efter de förra plakaten hade ännu inte blivit dolda av de nya parollerna.

När han hade kommit hem satt Martin en stund och tittade i sin kopia av den brunna dagboken. Han hade ju hittat Jafar där, men det hade visat sig vara en återvändsgränd. Vissa

anteckningar gjorde att han ändå inte helt kunde släppa tråden. De ungdomar som han hade träffat var kanske bara en liten hjälplös svensk sektion vid sidan av en mera betydelsefull rörelse.

11/9 Tisdag Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet,
Uusi S.

— — —
14/9 Fredag avh. Jafar, Esko, Kristiina v. Anneg.

— — —
18/9 Tisdag universitetsbiblioteket, polisen

19/9 Onsdag Satu och babyn hem från BB
— — —

Tolfte kapitlet

Värden stod trygg på sitt tegelgolv och på en balkong klämdde en sextett ur Gardesmusikkåren muntra toner ur sina horn. Han kysste Marita på den ena kinden och på den andra och höll henne samtidigt från sig och nära sig med ett grepp om hennes axlar.

— Och din ständiga följeslagare, sa han och sträckte fram handen mot Martin.

— Du menar att du hade glömt att inbjuda mig, sa Martin.

— Men medge att jag sade det elegant, sa värden. Mycket elegant eller hur?

Han smålog redan mot nästa gäst och bugade sig, inte bara en utan två gånger. Martin kastade inte en blick bakom sig även om det av Maritas beteende att döma kunde ha varit själva statsministern som skyndade in. Hon log över glaset och hennes ögon glittrade i champagneglansen.

— Kom, sa Martin och tog sitt glas från den framräckta brickan och började bana sig väg genom mängden.

— Min ständiga följeslagare, viskade Marita i hans öra.

— Icke, sa Martin och ställde champagnen ifrån sig på en disk och bad bartendern om någonting mera substantiellt.

— Gin tonic?

— Whisky och soda.

— Med is?

— Med is.

Man trängde sig på. Han var inte den enda som ville bli av med den bubblande drycken. En obekant man hälsade glatt igenkännande och sade att laxen i det andra rummet var fan-

tastisk. Det var lättare att komma fram till bordet där, sa han. Den ständiga följeslagarinnan Marita hade förts med av hopen djupare in i utrikesministeriets representationsutrymmen.

— Är här inte tjusigt, hoppsan jag spillde väl inte på er?

Martin smålog en aning desorienterat mot en dam i fyrtioårsåldern, som säkert också hon trodde att han var någon annan.

— Det är ju som ett stall, jag menar inte att det luktar, men de här tegelväggarna, och bjälkarna. Jag heter Liisa Peuranen och är avdelningschef på exportfrämjandet, jag ser att ni inte riktigt känner igen mig.

— Ni kan ju inte heller minnas mitt namn, sa Martin.

— Visst, sa hon. Er glömmet man inte så lätt. Förlåt mig ett ögonblick jag ser en person därborta som jag måste få tag på.

Martin lösgjorde sig från disken och trängde sig vidare. Handels- och industriministern underhöll sig på utmärkt tyska med tre män som omgav honom som ett pansar. De nickade vid varje komma och punkt i hans utsagor.

— Ganz richtig Herr Minister . . .

Rundradions generaldirektör rörde sig förvånansvärt obemärkt följd av sin informationsdirektör. Det var ingen trängsel kring dem. Inte ens televisionens egna politiska reportrar brydde sig om att göra sig till. Det var trångt kring det långa bordet och det böljande havet av gäster sköljde Martin mot det hörn där det bara fanns rotfrukter och dipsås. Han tog sikte på pirogerna vid andra bordsändan. Laxfaten i mitten var öde och tomma.

— Tjänare Martin, vad fan är dethär för ett party egentligen. Vet du alls varför vi är här?

Martin skakade på huvudet mot en gammal klasskamrat som så vitt han kunde minnas hade någon central post i den kemiska industrin.

— Inte en aning. Vad stod det på kortet?

— Vem fan läser alla kort.

— Ni har det hårt i din bransch nuförtiden, sa Martin för att försäkra sig om att han hade placerat den andre rätt.

— Man kan inte klaga, man kan inte klaga. Det är värre för andra. Tampella till exempel, haha. De som skulle bygga skyskrapor mitt i Tammerfors. Det blir nog bara en grop. En jättedjup grop.

En ung kvinna iakttog Martin. Bara hennes huvud, hals och axlar var synliga. Hon lyfte sitt glas och fortsatte att se på honom. Han kunde varken vända sig bort eller möta hennes blick. Samtalet med skolkamraten fortsatte medan han då och då ur ögonvrån förvissade sig om att hon stod kvar och att det inte bara var av en händelse som hon hade råkat se åt hans håll. Plötsligt hade den andre förts bort och Martin fortsatte sin framryckning mot pirogerna. Ny lax hade ännu inte uppenbarats sig. Han trängde sig sidlänges fram och försökte undvika tallrikar och glas som folk använde som vågbrytare där de långsamt men målmedvetet sökte sig mot någon öppning där de kunde börja äta.

Det var märkliga piroger. De var stora som handflator, alldeles tunna och hade formats som fiskar. Martin kom sig inte för att genast servera sig. Han såg sig om efter verktyg.

— Ni kan ta dem med handen.

Flickan stod vid hans sida.

— Jag undrar det.

Han gjorde i alla fall som hon hade sagt och såg sig samtidigt om efter någon sås eller något annat som kunde tänkas höra samman med dem. När han vände sig om stod flickan kvar. Hennes hand höll ett halvfullt glas. Hon bar ett litet halssmycke av guld i en mycket tunn kedja, hennes haka var lätt och läpparna var på väg att säga något.

— Jag vill gärna bli bekant med er, sa hon.

— Varför, sa han.

— Jag vet inte.

Han kände en hand på sin axel. Det var en av Hufvudstadsbladets redaktörer, en fräck typ som trodde sig vara en mästare i att fiska information med en blandning av smicker och fördolt hot. Han hade en otänd cigarrett i munnen.

— Kan du ge eld.

Det kunde Martin och när han hade gjort det och vände sig tillbaka mot flickan var hon borta. Han såg på brödfisken på sin tallrik. Den var kvar. Han bröt en bit och smakade. Laxfaten var ännu tomma, fuktiga dillrester klubbade vid kanterna. Han åt resten av pirogen för hennes skull och började manövrera mot det andra rummet.

Överallt omkring honom pågick ett ständigt ätande, munnar malde och fingrar petade med stickor på överfyllda tallrikar där glaset hängde vid kanten i en liten hållare. Musiken skumpade fram i galopp styrd av en silverflöjt. Kyrkliga dignitärer hade uppenbarat sig i folkhopen. Den katolske biskopen böjde sig lätt framåt för att en kanslichefs ord skulle nå upp till honom. Helsingforsbiskopen strök sig över skägget medan han såg sig om efter någon som var intresserad. Den ortodoxe ärkebiskopen höll hov i ett hörn nästan skymd av sin publik. Värden stod alltfört bugande vid entrén medan en allt stridare ström av nya gäster vällde in, krängde av sig halsdukar och lämnade sina paletåer åt framskyndande vaktmästare. Flickan stod inte att upptäcka. I trängseln mellan de två rummen stockade sig trafiken. Illa klämda grimaserade obekanta uppmuntrande leenden mot varandra och försökte höja sina matfat över axelhöjd. Larmet var öronbedövande.

Folkhopens konvulsioner trängde ut Martin i det andra utrymmet. Där fanns det plats runt bordet. Unga lejon kunde skjuta fram ett ben och hantera cigarretten med stora rörelser. Kräset kunde man plocka åt sig laxrullar och lämna spritglasen åt sitt öde. Bakom batterier av flaskor stod snabba kypare och lät det torra vita vinet flöda i väntande glas.

Marita stod i ett hörn och underhöll sig med en välbekant gestalt. Det böjda huvudet på en litet styv nacke ovanpå välskräddade axlar kände alla igen, till och med bakifrån. Martin trängde sig på. Han hälsade och ställde sig bredvid henne.

— La Belle et la Bête, sa statsmannen förekommande på franska.

Marita skrattade till och vände sig vänligt förklarande till Martin. Det var ingalunda han som var ett odjur utan närmast radion, som han ju representerade här. Samtidigt lyckades hon nästan omärkligt signalera åt honom att han kunde försvinna. Vilket han med lättnad gjorde för att omedelbart bli infångad av en äldre dam som tog honom under armen och påstod sig känna hans far.

— För det är ju redaktör Martin Pern jag talar med eller hur? Jag heter Svea Talas och kan ni tänka er att jag har haft ett horn i sidan till er i över tjugo år. Förvånad, eh?

Hon släppte greppet om hans arm och gav honom en vänskaplig knuff. Han tog snabbt ett fastare grepp om glaset.

— Jag arbetade på Röda Korset på den tiden. Säger det er något?

— Tyvärr.

— Er bok!

Hon plirade rannsakande på honom.

— Ja den, sa han.

— Till all lycka skadade den inte oss så mycket som vi trodde att den skulle göra, men vad säger ni om dagens insamlingar. Det finns ju insamlingar där kostnaderna är nittioåtta procent av resultatet! För att inte tala om dem som kostar dubbelt så mycket som de ger. Nu dras allt genast fram i ljuset, men för tjugo år sedan var ju en bok som er ganska sällsynt. Men vi skall inte tala mera om det. Det viktiga för mig var att få se er och tala om för er att jag inte längre är ledsen på er.

Hon gav honom ett par vänliga klappar på armen och han räddade med knapp nöd hennes klänning från att bli nedstänkt med vin. När han bugade sig till avsked hade hon redan vänt ryggen till och begett sig mot nya möten. Han vände sig för säkerhets skull om och fann fri utsikt mot en öppen dörr till ett byrårum. Därinne stod en man och försökte ringa ett telefonsamtal.

— Här är jag, sa en kvinnoröst vid hans sida. Du har kanske sökt mig.

— Dettär fiskbrödet var ett dåligt förslag, sa han och vände sig mot henne. Vill du ha en bit lax?

— Ja tack, sa hon.

Han granskade noga de feta härliga laxrullar som låg på fatet och sökte ut en som ingen ljusning hade och ingen bindväv. Han tvekade litet inför senapssåsen men tog ändå en liten klick som han lade skilt för sig. Utan att fråga henne gick han också till dryckerna och tog ett glas vin och hängde det vid fatet.

— Du visste att jag bara ville ha en liten bit, sa hon.

— Jag har sett dig tidigare, sa han.

— Visst har du det, sa hon och vilade sin blick i hans för att han skulle få en möjlighet att känna igen henne. Hennes hår var nästan alltför nordiskt, pageklippt och gyllene. Bakom henne stod en klunga män som på ett jaktparti väntande på drevkarlarna.

— Du har till och med kysst mig, sa hon. På kinden.

— Inte på pannan?

— Jag var inget barn ens för tio år sedan, sa hon.

Han andades in djupt och lät luften strömma ut igen mycket långsamt.

— Jag gav blommor åt dig på din fyrtioårsdag.

— Är det så länge sen? sa Martin.

— Från min professor i Vasa. Han ville överraska dig.

— Jag minns, sa Martin.

— Och jag satt med hela kvällen och det var förfärligt trevligt fast du inte lade märke till mig.

— Jag drack väl så mycket.

— Och ditt hem var så originellt.

— En gammal mjölkbutik, sa han.

— Bor du kvar där?

— Jo. Kom och hälsa på, sa han, men vad heter du?

— Ljuslätt, sa hon. Mina föräldrar var litet konstiga.

Ett vrålskratt steg upp från jaktsällskapet där någon inte kunde stå stilla efter att ha berättat en så god historia. Han skarvade i med stora gester för att ge format åt sin seger. Alla ljud bröt in, slamret vid bordet, pladdret, skratten och helt svagt musiken.

— Tjänare, tjänare, sa Sveriges ambassadör och plockade från sitt fat medan han kilade in sig framför Martin. Halva regeringen tycks vara här och du har också hunnit komma. Han skrävar och går an där i andra rummet, du vet vem jag menar, så jag drog mig undan. Man kan få på käften och hur står det till med dig.

— Tack, sa Martin. Lite dåligt. Jag har just tappat bort en förtjusande dam.

— Åh, sa ambassadören och steg åt sidan, förlåt mig.

Men skadan var skedd och hon var försvunnen. Martin kunde snabbt se att hon inte längre var i rummet och han ställde ifrån sig sin tallrik och sitt glas på bordet och började söka sig ut. Nu när han var på väg mötte han idel bekanta i klungor på tre eller fyra eller ensamma strykare som ingenting högre önskade än att någon skulle tala med dem. Det var nästan omöjligt att tränga sig ut till den yttre hallen. En skock törstiga stod pratande och glammande framför baren medan de försökte kila fram sina glas till disken. Martin fick ta armbågarna till hjälp. Han var på väg ut om så knapparna lossnade. När han hade lyckats såg han sig om. Prelaterna

hade försvunnit, ministrarna likaså. En tunn rännil sena gäster sipprade in. Värden hade sällat sig till de övriga och ingen skyndade längre fram för att hjälpa dem. Han gick till garderoben och såg på medan vaktmästaren kämpade sig fram genom högar av kläder till hans nya fina överrock. Han tog den lugnt på sig, drog åt bältet och slog upp kragen i nacken.

Ute på gatan stoppade han sin första pipa på en lång stund och började långsamt gå mot Salutorget och de små båtarna i hamnbassängerna.

Trettonde kapitlet

Martin strök längs kajen medan det tidiga höstmörkret lade sig över Observatorieparken där lyktor redan blinkade bakom träden. Kalla korta vågor slog mot Sveaborgsfärjan som vinden blåste rätt igenom. Stockholmsbåten flimrade likt ett palats av marmor och kristall där den höjde sig över det svarta vattnet och nästan omärkligt svängde ut från hamnens ljuskrets mot den trånga utfarten till havet. Restaurangskutan med sin tragiska överbyggnad lyste övergivet efter gäster. Borta i kolerabassängen låg ett par mörka motorbåtar livlösa. Vinden tog tag i honom och då han knackade ur pipan drog den med sig en svärm röda gnistor som snabbt försvann. En ny vindby, kraftigare än den förra, tog honom och förde honom över torget in på en av de smala gatorna där luftströmmen tätnade innan den försvann över brakande plåttak. Storkyrkan välsignade kejsaren som med svärd i hand höll en taxi för honom.

Hans egen bil stod övergiven men alltid beredd framför ingången. Martin gick runt den och strök med handen bort nerblåsta barr från den silvergrå ytan. Han var kanske själv inte i bästa skick och i ingen händelse förmögen att köra. Dessutom väntade han besök av den energiske ingenjören och hans musik. Det hade han dragit sig till minnes då torgets alla lyktor i rad pekade in mot staden mot vilken som helst av de lugna krogar där han i stillhet hade kunnat begrunda världens fåfänglighet.

»Musik, det är fult det», mumlade han för sig själv när han

stod i dörröppningen och granskade sitt hem. En tidning borde lyftas från golvet, annars var det bra. Den fromme ingenjören fick nöja sig med någonting att dricka. Han kunde slå på stort och bjuda på maltwhisky. Martin ställde fram flaskan och två glas och en påse salta nötter. Först sedan tog han av sig överrocken och hängde upp den i samma ögonblick som Eriksson steg in genom den ännu öppna dörren.

— Sidu! sa Eriksson och slog ihop händerna och gned dem mot varandra när han steg in i rummet och såg vad han skulle bli bjuden på.

Han roterade långsamt ett helt varv.

— Sådär skall man ha det.

— Välkommen, sa Martin och sträckte fram händerna för att ta hand om hans regnrock. Skall vi ha trevligt eller skall vi lyssna på musik.

— Musik? Vilken musik? frågade Eriksson med klart förvirrad blick. Aj jo, han slog sig för pannan. Vet du vad, jag glömde. Vad skall vi göra nu?

— Vi skall sitta ner, sa Martin, ta oss en drink och förbättra världen.

— I allmänhet är det väl så att de som försöker förbättra världen bara försämrar den, sa Eriksson och gick till andra sidan bordet och satte sig där Martin brukade sitta.

Han gav möjlighet till en kommentar. Martin tog flaskan i handen och började skruva upp korken.

— Ser du människan är en sån skojare att hon nog alltid tänker på sitt eget bästa, fortsatte Eriksson.

— Till exempel.

— Till exempel jag just nu, sa han och höll fram sitt glas. Tack, det räcker.

— Hör du Lars, jag har slutat att förbättra världen för länge sen, sa Martin.

— Det är bra, det är bra, bara du inte har börjat förbättra dig själv i stället. För de är de allra värsta. Ju mera en männi-

ska förbättrar sig själv dess mera lik sig blir hon. Skål.

Han lutade sig fram, stödde armbågarna mot bordet och lät glaset dingla mellan händerna medan han kvickt och uppmärksamt följde Martins reaktioner.

— Du kan inte förbättra världen, du kan inte förbättra dig själv, sa Martin.

— Alldeles riktigt.

— Så strunta i allt.

— Jaa. Det har jag inte sagt. Nejnej. Klockan halv tre i dag såg jag två små flickor genom fönstret. De kom hem med skolväskorna över axeln. De förbättrar världen bara genom att finnas till, genom att göra vad de skall göra och ibland till och med tycka att det är roligt.

— Typisk luthersk arbetsetik, sa Martin.

— Är den så dålig då. Den fungerar ju. Utan alla illusioner.

Martin reste sig och gick till kylskåpet i kokvrån och skramlade där. När han kom tillbaka hade han med sig sodavatten, is och två större glas.

— Jag håller nog för tillfället på med allt annat än det jag borde, sa han och förblev stående.

Ingenjör Eriksson såg uppmärksamt på honom.

— Vad skulle du göra om du en natt från en buss såg en brinnande bil på en åker? Vad skulle du göra om du märkte att den inte kom in i några nyheter, inte ens i lokaltidningen och att polisen teg som en mussla?

Eriksson släppte honom inte med blicken.

— Och om du själv på grund av din fördömda yrkesinstinkt tog dig ut till olycksplatsen och upptäckte att man hade försökt avlägsna alla spår, men du ändå hittade ett mycket intressant dokument.

— Aha, sa Eriksson, ett dokument!

— En almanacka, en kalender, en dagbok, vad du vill.

Martin satte sig och sträckte sig efter iskuberna.

— Hur gick det med förarn?

— Just det, sa Martin.

— Brann han inne? Har du frågat polisen?

— Den tiger.

— Vet du jag är så dålig på . . . jag har inte en aning om vad jag skulle göra, men man borde ju . . .

— Vem borde?

— Är det inte så att den som snubblar över en sten . . .

— Jag har snubblat över den och ramlat huvudstupa in bland oskyldiga finlandssvenska islamiska fundamentalister och betydligt större intressen som tänker ställa en ostkupa över hela din livsåskådning med arvsynd och allt. De tänker bygga om hela den här stan, jag menar slå sin stämpel på den så att det märks.

— Vilka?

— Jag vet inte, men det kommer inte att bli någonting av det för jag tänker ingripa.

— Sakta i backarna gosse, sakta i backarna.

Ingenjör Eriksson skakade på huvudet.

— Om du har en cigarrett så skulle jag kunna röka den nu. Om du har alltså?

Han tittade upp och Martin gick till sitt arbetsbord och plockade bland pappren, fortsatte till bokhyllan, lyfte på locket till en rysk lackask och slutade sitt sökande med att i tamburen gräva i sina djupa överrocksfickor. Han kom tillbaka med ett nyöppnat paket.

— Du kan behålla dem, sa han. Jag röker inte cigarretter utom i nödfall, när pipan är täppt eller tobaken smakar pyton.

Ingenjör Eriksson stack en cigarrett mellan läpparna och trevade i sina fickor efter tändstickor som han inte hade. Martin gav eld.

— Och mannen i bilen . . .

Han fick rök i ögonen när han försökte tala med cigarret-

ten i munnen och avbröt sig.

— . . . jag tycker att vi skulle försöka få tag på honom. Har du någon ledtråd?

Martin gick fram till sin dator, körde igång den, ställde fram en stol och bad ingenjör Eriksson slå sig ner.

— Sidu, sa Eriksson när han satte sig framför apparaten. Dethär skall bli trevligt.

Själv gick Martin till sin kokvrå och började syssla där. Han tog fram ett litet paket alldeles färsk strömming ur kylskåpet. Han drog skinnet av fiskarna och fileade dem och la de upp dem råa på ett fat.

— Dethär är ju intressant, ropade Eriksson.

Martin tog en pappershandduk och torkade sina händer medan han gick för att läsa över axeln på den andre.

»Jag såg Satan falla ned från himmelen.» Himmelen är den plats i människans medvetande som håller samman allt, ett annat koordinationscentrum.

För att kunna beskriva den andliga dimensionen får man inte vara »mystisk» i rikssvensk mening (»outsägliga ting»), utan i en hård mening.

gud är icke ljus
det är för långsamt

långsamt som ljuset
fri ifrån ljuset
är alla dagar tillgängliga

— Om du tänker hålla på och läsa igenom dedär sakerna så får du hålla på hela natten, sa Martin. Titta på min sammanställning av kalenderanteckningarna i stället.

Han gick tillbaka till sitt köksarbete och började söka fram

ingredienser för en sås som han hade lärt sig att tillreda i Japan. Ibland hördes svaga knäppar från datorn när Eriksson sökte sig fram bland texterna. Martin rörde i en skål, stack då och då ner ett finger och slickade av det och sökte sig så fram mot den smak som han visste att såsen borde ha.

— Aha! Men här är ju en kvinna! ropade ingenjör Eriksson.

Martin gjorde ett uppehåll i sitt arbete och lyssnade.

— Han för henne till BB. Han avhämtar henne och en baby. Sidu! Han kör henne till rådgivningen. Bilden är alldeles klar!

Martin slog upp såsen i en svart liten skål och tog fram tallrikar ur skåpet och knivar och gafflar ur lådan.

— Hör du Martin, du har nog inte brytt dig om att söka reda på den här mannen. Det måste vara den lättaste sak i världen. Du borde ju allra först ha gått till henne.

Eriksson vände sig om när Martin började duka bordet.

— Gå själv till en kvinna med ett nyfött barn och säg åt henne att hennes man har brunnit inne i en bil!

Martin placerade ut gafflar och knivar med omsorg och påpekade att den rätt han tänkte servera nog krävde litet brännvin.

— Passar alldeles utmärkt, sa Eriksson, alldeles pikilitet. Han visade med tummen och pekfingret hur litet han avsåg och reste sig från arbetsbordet med förväntansfull min. Han förblev stående och hans händer kramade varandra medan han med blicken följde Martin som försvann ut i kokvrån och kom tillbaka med ett långsträckt fat, en svart liten skål, en flaska och två mycket små glas.

— Det är rå fisk, sa Martin. Får se om du äter det.

De slog sig ner mitt emot varandra och sysslade med sina råa strömmingsfiléer och såsen på tallrikarna. När Martin tog sin första munsbiter gjorde Eriksson det också och trevade nästan genast efter sitt glas.

— Skål för fyndet, sa han. Jag skall leta reda på henne åt dig.

— Bra, sa Martin. Tack skall du ha. Och det blir jag som får ringa på och ställa till med olycka.

— Olyckan har redan skett, sa Eriksson. Hon måste ju veta om det vid dethär laget. Vad var det du sade om finlands-svenska islamiska fundamentalister?

Martin berättade hela historien om sin jakt på Jafar, om sina besök på Sellspell, om de två mindre bovarna och om den antiklimax det hade varit att faktiskt möta organisationen.

— Det var tre stränga unga män som hade lärt kvinnorna att vara tysta och hålla sig i köket medan männen talade om det heliga kriget, om kampen mellan norr och söder, mellan gudlöshet och underkastelse, individualism och samhörighet, egoism och självupppoffring.

— Aj, sidu på sjutton, sa Eriksson. Du menar faktiskt att de är idealister som vill leva för en stor sak.

— Jo, sa Martin, för niohundra millioner som håller på att bli en miljard och inte för fyra och en halv million som håller på att bli färre.

— Men är det inte egentligen så, sa Eriksson, att det är ganska härligt att höra till stora sammanhang. Då är du själv inte längre så liten. Det är svårt för var och en att vara liten. Inte sant? Inte bara de sämsta utan också de bästa ledarna i vårt eget folk var sådana som inte stod ut med det.

Fjortonde kapitlet

Alla sommarens segelbåtar var borta och de lediga bojarna stack upp ur vattnet som hårda knappar på grått kläde. Bussen svepte upp för bron och svängde in mot Hagalund. De väldiga vindrutetorkarna slog från höger till vänster och tillbaka igen. Martin satt på en invalidplats nära dörren. Adressen hade han på en papperslapp i fickan. »Eriksson här. Tack för igår. Hon heter Satu Nyström och hennes man heter Göran. Du hittar adressen i telefonkatalogen. Hej.» Bussen stannade och dörren slogs upp. Han steg av.

Huset stod på en sluttning som vette mot stranden. Det var i fyra våningar som var tydligt markerade med vågräta linjer. En kvinna stod i fönstret rakt framme i andra våningen. Vägen gick ner för en backe till en liten bilparkering framför ingången. Hon försvann från fönstret då han närmade sig dörren.

På tavlan i trappan stod namnet Nyström i den andra raden nerifrån. Han knäppte upp kappan och ruskade av sig den värsta vätan innan han började gå uppför trapporna. Hon stod i den öppna dörren, en ung kvinna i trettioårsåldern med ett nyfiket uttryck i ansiktet och ett behärskat välkomnande leende.

— Jag uppfattade inte riktigt ert namn när ni ringde, sa hon.

— Martin Pern, sa han, och jag arbetar på radion.

— Jag skall väl inte bli intervjuad, sa hon medan han hängde av sig överrocken.

— Inte för något program i alla fall, sa han.

Hon såg avvaktande på honom med lugna fundersamma ögon. Hennes ansikte var mycket tydligt. Håret var struket bakåt vid sidorna och hölls samman i nacken av ett spänne. Dörren till höger var belyst av vattnets och himlens gråa ljus. Hon bad honom stiga in genom en tredje dörr till köket. Det var vid köksfönstret hon hade stått.

— Ni får ursäkta mig, men vi får lov att sitta här för pappa vilar i det ena rummet och babyn har just somnat i det andra. Det är lugn och ro i huset just nu och det passar ju bra.

Hon hade dukat fram kaffe och småbröd. Martin satte sig med ryggen mot fönstret och hon serverade och satte sig sedan.

— Och er man? sa Martin.

— Han är i Köpenhamn och pappa har försökt hjälpa mig, men det har blivit tvärtom. Han var med om en bilolycka och fick någotslags chock. Det är kanske bättre om han inte märker att ni är här. Han försöker undvika att träffa människor.

Martin tog för sig av småbröden och såg på henne. Hon var litet tärd, men det kanske var naturligt.

— Jag kom egentligen för den sakens skull, sa han. Jag råkade stanna vid olycksplatsen och jag hittade en anteckningsbok i diket.

— Är det sant! sa hon.

— Och där stod Satu till BB, Satu från BB.

— Han skrev upp allting, sa hon. Han har börjat på en ny bok och skriver hela dagarna. Han försöker minnas det som stod i den förra, men nu stryker han bara över det som han åstadkommer.

— Har han svåra brännskador?

— Brännskador? Han blev litet knäpp om man får säga så om sin pappa. Polisen på landet hade tagit hand om honom över natten, men själv hade han tagit sig hit.

Hon tystnade och vände sig om mot dörren.

— Jag tror att han kommer, sa hon. »Vi lever i de yttersta

tiderna.»

Hon lyssnade.

— Nej, jag misstog mig. Är det sant att ni har hittat hans anteckningar? Han kommer att bli mycket glad. Det är en bok förstår ni, många års funderingar som han har redigerat ur tidigare dagböcker. Jag vet att han till och med tog kontakt med ett förlag. Ingen människa kommer att tro att han har sysslat med att tänka och skriva sådana saker.

— Men vem är er pappa?

— P O Hill. Visste ni inte det?

Martin skakade på huvudet. Han hade ofta sett mannen skymta i nyheterna, men om det gällde arbetsmarknaden eller penningvärlden kunde han inte komma ihåg.

— Det var en tid sen han drog sig tillbaka?

— Nej, sa hon. Det var i maj. Ända till dess blev han avhämtad på morgnarna och hemkörd på kvällarna och behövde ingen egen bil. Det var när han skulle bo hos mig, för min skull, som han skaffade det där eländet som nu ligger i något dike. Men han var så envis och ville inte förstå att en kvinna som väntar barn kan bo ensam. Hans stora hus på landet står tomt. Hemmet i stan var en tjänstebostad så det har han inte längre. Här stannar han tillsvidare och han får gärna bo hos oss.

Hon serverade mera kaffe.

— Ni tycker säkert att jag pratar som en vattenkvarn. För-låt mig ett ögonblick, sa hon och reste sig och gick ut.

Hon gick till rummet med den öppna dörren och rörde sig tyst där. När hon kom tillbaka höll hon ett finger för munnen.

— Hon håller på att vakna. Ni skulle veta hur ljuvlig hon är. När min man kommer så är hon ju redan en stor flicka, nästan ett halvt år gammal. Vill ni själv överlämna dendär boken åt min far eller skall jag göra det?

— Tyvärr har jag den inte.

— Åh!

Hon såg förtvivlad ut.

— Men jag har en avskrift i min PC och jag kan printa ut en kopia åt honom.

— Det var fint, sa hon, men hur . . .

— Där stod inget namn, så jag skickade den till polisen. Men jag tyckte att den var för värdefull för att bara få försvinna.

— Tycker ni faktiskt det?

— Den är mycket speciell, svarade Martin. Tror ni att jag kan träffa er far?

— Han står med båda fötterna stadigt i himlen, men annars är han normal.

P O Hill tog mycket vänligt emot Martin när han steg in i det ungdomligt möblerade arbetsrummet med lätta träbokhyllor från golv till tak och en stor bordsskiva på bockar. Hill reste sig från sin arbetsplats och slöt en vackert läderbunden dagbok som han hade skrivit i. Framför honom på bordet låg ett tiotal kalendrar, dagböcker och journaler av mera anspråkslöst slag.

— Jag sitter här och citerar mig själv, sa han. God dag, P O Hill.

— Martin Pern. Jag undrar om vi inte har träffats.

— Visst har vi det, sa den äldre mannen. Ni hade vänligheten att för några veckor sedan erbjuda mig skjuts på Åbovägen.

Mannen var densamma, men han hade ändå förändrats. Det stela i hans rörelser och den absurt låsta framtoningen var borta.

— Ni talade om de yttersta tiderna, sa Martin.

— Ni minns det, sa P O Hill, jag hade det intrycket att ni var absolut avvisande och hade ganska stora bekymmer. Var så god och tag plats.

Han visade på en lätt dansk länstol och satte sig själv i ar-

betsstolen. Han var spenslig och oklanderligt klädd i mörkgrå byxor och bredrandig skjorta. Även slipsen var korrekt fritid. Han strök sig över det kala huvudet.

— Vad är det som gör mig den äran?

— Er bilolycka, svarade Martin.

— När jag var i Haifa delade jag i flera veckor arbetsrum med en man som sprängdes i luften i sin bil.

— Menar ni att det var ett attentat?

— Jag utesluter ingenting.

— Vad säger polisen?

— Åtminstone tror de inte längre att jag var berusad. Det jag sörjer över är mina anteckningar.

Han vände sig till hälften om mot arbetsbordet och visade med sin smala hand mot böckerna på bordet.

— Som ni ser har jag fört dagbok i åratal. Under hela det här året, ända från det ögonblick jag insåg att jag måste sluta på mitt arbete, har jag försökt kondensera mina tankar till ett slags *Journal Metaphysique*, mitt andliga testamente. Det var inte alls färdigt, men där fanns ett och annat som hade fått sin form och det är så svårt för mig att börja om igen.

— »Änglarna är andliga bestar», citerade Martin.

— Det är för att vi inte har något försvar mot dem, varken kroppsligt eller andligt, sa P O Hill.

Han hejdade sig och såg länge på Martin, han lutade sig fram och granskade varje drag i Martins ansikte.

— Ni har min bok, sa han. Ni har hittat den. På vilket sätt kan jag ersätta er? Den är ovärderlig för mig, kanske värdelös men oersättlig.

Han reste sig och skyndade till dörren och öppnade den.

— Satu, ropade han med dämpad röst, Satu.

Hon kom och Martin kunde skymta henne med barnet i famnen.

— Kan vi ordna lunch? sa han. Har vi någonting att bjuda på?

Hon skakade på huvudet.

— Då går jag ut och handlar, sa han.

— Jag kan koka gröt, sa hon.

— Bra, sa han, och vände sig till Martin. Det är kanske litet mera anspråkslöst än jag hade tänkt mig, men gröt är ju också gott. Med smör är det en riktig festmåltid.

Under festmåltiden hade solen brutit upp en fyrkant i molntäcket och vidgat den så mycket att P O Hill hade föreslagit en promenad. Han gick varken till strandvägen runt Björnviken eller in mot Hagalunds centrum utan styrde vandringen mot de lugna vägarna i Westend. Han förklarade att det berodde på att han efter bilolyckan inte längre var anträffbar. En enda sak var numera viktig för honom och det var att få sin bok publiceringsklar. Man måste arbeta innan mörkret bröt in. Det handlade inte längre om behärskade strukturomvandlingar i världen utan om katastrofer av den omfattningen att människan inte hade någonting att ställa emot dem. Att säga att änglarna är bestar gäller bara i ett individuellt perspektiv. Höjer man blicken till att omfatta hela världen är de antingen kosmiska katastrofer eller windows of rescue. Men någon sådan öppning kan ingen se förrän den plötsligt rivs upp och tiden rämnar från topp till botten och Guds rike omfattar de sina.

Martins oväntade uppdykande, som ingalunda var en tillfällighet, underlättade betydligt arbetet. Det var ett tecken på att han skulle få sin journal tillbaka. Redan när han på morgonen steg ut från polisstationen i Salo, fortfarande kanske chockad av nattens händelser, hade det stått klart för honom att det gällde att koncentrera sig på det väsentliga. Det hade varit ett stort misstag av honom att börja intressera sig för vissa byggnadsplaner i Helsingfors, en av de obetydligaste huvudstäderna i världen, och han skulle råda redaktör Pern att behålla sitt sinne för proportioner och hela tiden vara

medveten om att det var mycket värre saker som stod för dörren.

Jafar ville han inte diskutera. Det var barnsligheter jämförbara med de ungdomar som rakade huvudet och lämnade en tuppkam kvar. De egentliga uppdragsgivarna till Sellspells broschyr kunde Martin söka på en fastighetsbank. Allt handlade om för våra förhållanden såpass stora ekonomiska intressen och spektakulära planeringsåtgärder att det var en massa fiskar, större och mindre, som grumlade vattnet delvis dolda för varandra. Antingen gick Martin till roten eller till toppen, hur man nu ville uttrycka sig, men att klättra omkring i grenverket var spilld möda. Allra helst borde emellertid redaktören, som hade ett så aktat namn, helt och hållet ägna sig åt sitt vanliga arbete som ju bestod i att avslöja världens sanna ansikte.

Trafiken ut från Helsingfors flöt redan i en strid ström på motorvägen när de två männen korsade den på gångbron på väg tillbaka till Hagalund.

— Ni tyckte om att göra ganska långa söndagsutflykter med er bil, sa Martin.

P O Hill vände sig mot honom och skakade på huvudet. Trafikbruset var för starkt. Det slog upp mot dem med dova slag och ett utdraget väsende. Martin gick tätt inpå den andre.

— Ni körde långt på söndagarna. Till olika kyrkor.

— Jag sökte bilder till min bok, ropade P O Hill. Änglar, martyrer, yttersta domen. Änglar med hägervingar.

— Förlåt?

— Hägervingar!

— Aha.

— Djävulens hemska gap.

— Var bilen i skick?

P O Hill skakade igen på huvudet och pekade med handen

mot andra sidan, mot den lilla skogsdungen där en smal gångstig sökte sig bort från promenadvägen.

— Var er bil i skick? Martin upprepade sin fråga. Ni var ju med om en krock.

— Ingen krock. Jag blev påkörd av en skåpbil när jag öppnade dörren för att stiga ut.

P O Hill talade ännu mycket högt och visade med armen hur dörren slogs framåt och bröts mot främre stänkskärmen.

— Han försvann bara.

— Det är märkligt.

— Allt är möjligt.

— Ville han skada er?

— Kan inte uteslutas.

P O Hill började gå allt snabbare som för att komma ifrån samtalet. Martin stannade och böjde sig ner och knöt om sina skosnören. Han gav sig gott om tid och rätade inte på sig förrän den andre hade stannat.

— Bilderna till boken kunde ni ju ha bett förlaget söka fram, sa han.

— Min första bok hette Statsmaktens gränser. Den kom ut 1960. Det var min uppgörelse med Nürnbergprocessen. Har ni skrivit någonting?

— Två böcker. En om Biafra och en om Henri Dunant.

— I er ungdom?

— Jo.

— Läs dem en gång till, sa P O Hill. I de första böckerna flaggar man med sina rätta färger.

— Och vilka är era färger? frågade Martin.

P O Hill stannade och såg ner i marken. Hans hatt skymde överdelen av hans ansikte.

— Jag kan citera ett par rader ur förordet, sa han. »Varje individ bär inom sig ett krav på rättfärdighet i absolut mening. Utifrån detta rättfärdighetskrav tvingas vi att medvetet eller omedvetet bedöma inte bara oss själva utan allt vad vi

möta i tillvaron och speciellt samhällsfenomenen.»

Han såg upp och mötte Martins blick.

— Det låter bra, sa Martin.

— Men dethär rättfärdighetskravet gömmer man djupare och djupare ju ansvarsfullare uppgifter samhället ger en. Till slut blir det en personlig hemlighet som ingen vet att man bär på. Kom! Det känns litet kyligt.

Ljudet från trafiken hade dämpats ner till ett utdraget, vidsträckt dån.

— Var det därför ni lämnade er höga tjänst?

— Ingen tjänst är högre än livet.

— Inte ens på Finlands bank.

— Jag ser bara framåt, sa P O Hill.

— Men hur långt! sa Martin. Den yttersta dagen kommer ju sist, den är inte livet.

— Den är horisonten som man hela tiden är medveten om också när man ser sig för var man stiger.

De stannade vid trafikljusen i närheten av P O Hills tillfälliga bostad hos sin dotter. På andra sidan gatan stod redan den första klunga som slussats ut från stadens arbetsplatser. Det röda ljuset lyste länge.

— Får jag vara rakt på sak? frågade Martin.

— Min herre. Var så god.

— Bilbomben . . .

— Vilken bilbomb?

— Attentatet mot er bil har gjort er extremt försiktig. Nu ser ni er faktiskt för innan ni sätter ned er fot.

— Ja, vad vill ni säga?

— Jag ville bara säga att om någon ville skrämma er så har han lyckats. Han har lyckats så bra att ni har dragit er helt tillbaka till himmelriket.

— Vem har sagt att det var ett attentat mot mig?

— Tillåter ni mig att citera er? frågade Martin.

— Varsågod.

— »Det kan inte uteslutas.»

Det gröna ljuset bröt fram och tillät dem att gå tryggt över gatan.

Femtonde kapitlet

Efter femtio kilometers färd genom öknen i bländande middagsljus mötte de barmhärtig skugga vid infarten till King Khalid International Airport. De två finländska arkitekterna körde in på den långa överbyggda gatan framför de fem flygpaviljongerna och stannade vid den tredje, den som låg mitt emot moskén och som tog emot Saudias passagerare och vederkvickte dem med ett sorl av fontäner och ett svagt brus av vatten som stilla strömmade över marmoravsatser.

— Dethär måste vara jordens vackraste flygterminal, sa Lasse Lehmus och såg upp mot takets bågkonstruktion. Den långa och asketiskt magre arkitekten hade ett enda dygn i Riad bakom sig och han hade inte hunnit med mycket mer än besök på två ministerier och en sen supé.

— Det är amerikaner som har ritat den, sa Ringqvist som följde honom till flyget. De har fått med en fläkt av det arabiska arv som det var så mycket tal om igår.

Arkitekt Ringqvist arbetade sedan många år som utländsk expert vid Ministeriet för allmänna byggnader och bostäder, och det var han som hade aktualiserat Lasse Lehmus namn när planerna på att bygga ett islamiskt center i Helsingfors hade börjat ta form. Om två månader skulle de två mötas igen på flygplatsen.

Flygplanet höjde sig snabbt över öknen. Skuggan av Saudias väldiga jumbojet kröp ihop till en mås, till en prick som strök fram över en ocean av sand där de långa vågorna böljade alltför långsamt för att rörelsen skulle kunna uppfattas av

människans snabba ögon. Gröna fläckar, samlade i klungor som cirkelrunda spelbrickor, talade om vatten, grundvatten, som kunde hämtas upp och få ödemarken att bära skörd. Den röda öknen sände ut rostfärgade ilningar över de gulvita vidderna, de strök fram såsom vinterns första vita fjäderstreck i norden lätt glider över gatornas asfalt.

Genom detta sandhav hade Abraham en gång dragit ner från Ur i nuvarande Irak, bland sådana dyner hade Moses och Israels barn irrat i fyrtio år. I öknens ödslighet hade Jesus avvisat Satan: »Herren, din Gud, skall du tillbedja, och honom allena skall du tjäna.» Där hade Muhammed sexhundra år senare mött den kristne munken Bahira och blivit styrkt till kamp mot avgudadyrkan. I trakter där ingenting fanns mellan sand och himmel, inget skydd mot sol och ingen mur mot köld, där hade människan sökt Guds fotspår och hans väg.

När den väldiga sandplatå som långsamt sänkte sig från bergen fjärran vid Röda havet och sjönk ner i vattnet vid Persiska viken försvann ur sikte tog Lasse Lehmus fram sitt stora block och började gå igenom sina anteckningar och skisser. Ministry of Pilgrimage and Endowments, deputy min. Ibrahim al-Attas, hade han textat i arkitektskrift ovanför en idéskiss till grundplanen för en moské.

Han hade förts direkt till Vallfartsministeriet från King Khalid flygfält. Vid infarten till Riad hade de passerat en militär flygplats full med stridsplan och helikoptrar. De höga affärs- husen med blixtrande spegelglasfasader vid Gamla flyg- platsvägen kom också de från Houston eller Dallas. De hade ryckt in i en annars låg och behaglig stad. Ministeriet självt var utåt en vanlig förvaltningsbyggnad, men den storartade förhallen och dess marmorgolv gav upphöjd värdighet redan åt vaktmästaren som tronade bakom ett stort skrivbord och som genast hade anmält honom för ministern.

Minister Ibrahim al-Attas hade tagit emot vid sitt stora högglangspolerade skrivbord av ädelträ. Ringqvist och han hade under allmänt småprat blivit serverade ett par små koppar kardemummasmakande kaffe vid skrivbordet.

— Jag är rädd för att alla mina föreställningar är oriktiga, hade Lasse Lehmus svarat när ministern hörde sig för vilka tankar han hade om huset som han skulle rita. Ringqvist hade förberett honom på att man i första omgången brukade visa arkitekten hur litet han visste.

De egentliga förhandlingarna fördes vid ett konferensbord i andra ändan av rummet. Ett par generaldirektörer och en arkitekt hade anslutit sig och tagit plats i låga jättelika fåtöljer. Arkitekt Lehmus hade presenterat bildverk över Helsingfors och visat den tänkta platsen för moskén. Han hade lagt fram vyer över inloppet till staden och pekat ut Storkyrkan och Uspenskijkatedralen som de tyngdpunkter i stadsbilden som moskén skulle uppbalansera. Saudierna hade ogenerat talat arabiska med varandra medan de bekantade sig med hans bilder. Stadsplanen och övrigt kartmaterial hade värdarna inte orkat koncentrera sig på. Däremot hade de talat om de islamiska centra i London och Bryssel och rekommenderat studiebesök där.

I det fortsatta samtalet hade man bekantgjort honom med de teologiska krav som ställdes på byggnaden. Allt det hade han tecknat ner som en skiss efter saudiernas anvisningar; en rektangel vars ena långsida stod vinkelrätt mot Mekka. Denna Qibla-vägg skulle gärna vara så lång som möjligt eftersom profeten hade sagt att det gällde att tränga sig fram i första ledet av bedjande. Enligt saudisk tradition, som de gärna såg förverkligad, fanns mitt på Qibla-väggen en hög absid, kallad mihkab, flankerad av två lägre, och i den högra av dem hade predikstolen, minbar, sin plats.

Lehmus lutade sig tillbaka i flygplansfåtöljen och sträckte på benen så gott det lät sig göra. Mannen till vänster om ho-

nom hade länge nyfiket men förstulet betraktat hans anteckningar och skisser.

— Jag ser att ni är arkitekt. Om ni tillåter, sa han på tyska och placerade fingret på ordet Mekka, så har kungen bestämt att det i alla sammanhang bör skrivas Makkah.

Det var en undersätsig man med fyrkantigt ansikte och bayerskt breda tandrader. Lehmus tackade vänligt småleende och korrigerade sin rättskrivning.

På ministeriet hade man sedan i detalj gått igenom rumsprogrammet: en stor hall för veckogudstjänsterna, ett mindre rum för de fem dagliga bönerna, ett tvagningsutrymme, konferensrum, kontorslokaliteter, bibliotek, Koranskola, bostad för imamen, bostad för muezzin och eventuellt för kultursekreterare, bostad för vaktmästaren. Allt detta borde ingå i ett Islamiskt center som Vallfartsministeriet finansierade.

Lasse Lehmus skisser var tydliga. En pil mot Makkah genom Qibla-väggen. Predikstolens golvhöjd + 1.5 m. Tvagningsutrymmet med toaletter och fottvagningsbänk så ställda att man vände sidan mot vallfartsorten. Skoställningar vid bönerummens dörrar.

Den efterföljande lunchen på hans hotell Riyadh Marriot var minnesvärd, om inte för annat så för att han för första gången i sitt liv hade fått se hur verkligt förmögna äter. Uppe i restaurangens familjeavdelning hade vart och ett av barnen i en familj en filippinsk tjänare vid sin sida. Tjänarnas uppgift var att stoppa mat i munnen på barnen så snart de gapade.

Lasse Lehmus vände bladen i sin skissbok. Ministry of Public Works and Housing. Tariq al-Mather, samma gata som hotellet, samma mottagande som på förra stället, samma kardemummakaffe, samma obekväma (plastklädda!) fåtöljer runt konferensbordet, denna gång sju saudier. Förhandlingsledare minister Mohammad al-Hamdan, kraftfull näsa inte skapad för nordisk vinter.

Tysken vid Lehmus sida gjorde igen anspråk på hans uppmärksamhet och hade svårigheter med att hålla fingrarna borta från hans papper.

— Jag arbetar där, sa han och pekade på ministeriets namn. Det är vi som har ritat tornhusen runt moskén.

Han såg upp på Lehmus och strök under sina ord med energiska nickningar.

— Vi gör det inom ramen för GTZ, Gemeinschaft für Technische Zusammenarbeit, som ni säkert har hört talas om.

Lehmus såg avslappnat vänligt på honom, skakade på huvudet och återgick till sina anteckningar.

På Ministeriet för allmänna byggnader och bostäder hade man till en början fört en allmän diskussion om den arkitektur som sauderna tyckte om. Man hade vissa postmodernistiska föreställningar, men man förutsatte också att byggnaden skulle ha en tusch av islamisk-arabisk tradition. Sedan hade man gått in i en detaljerad och konkret planering av byggnadstidtabellen, när vilka papper skulle föreligga färdiga och var, vem som skulle resa vart och när, vilka material och byggnadsmetoder som kom ifråga, och sist men inte minst; på alla papper skulle det stå Islamic Center in Helsinki. Tidtabellen förutsatte att arkitekt Lehmus presenterade de första förslagen om två månader och att de slutgiltiga och fullständiga ritningarna förelåg så att själva byggnadsarbetena kunde påbörjas om tre år.

Lehmus vände fram ett nytt blad i sin skissbok och drog med ett par lätta linjer upp Observatoriebackens konturer.

— Hur länge var ni i Riad? frågade tysken.

— Bara ett dygn, svarade Lehmus och fortsatte att låta pennan leka på pappret.

— Hade ni alls möjlighet att besöka något privat hem?

— Jag åt middag i går kväll hos direktör Hisham . . .

— Generaldirektör Hisham Khozani, korrigerade tysken och såg ännu mera intresserat på sin samtalspartner.

— I beckmörkret hade jag ingen aning om vilken del av staden vi rörde oss i.

— En lång gata, sa tysken, ja, ja. Och utanför varje hus och under varje lampa en chaufför som tvättade en bil, ja, ja.

— Det var ett vackert hus. Marmorportvalv och innanför muren härliga träd och blommor.

— Hemmet är här ytterst heligt, sa tysken. Kanske ni lade märke till att somliga hus har en extra mur mellan sina trädgårdsmurar för att garantera privatlivets okränkbarhet. Und was gab's zum essen? Naturligtvis var det inga kvinnor närvarande.

— Vi var fyra gäster, sa Lehmus, och vi förde en intressant diskussion om kung Husseins roll i den pågående krisen.

— Och vad sade generaldirektören?

Lehmus lät sin penna vila och flyttade litet på sig så att han kunde se tysken som han talade med.

— Generaldirektören var en god och uppmärksam värd, sa han. Medan vi drack te och pratade i förhallen var samtalet så livligt att jag verkligen inte kommer ihåg vem som sade vad. Men alla tycktes vara övertygade om att Saddam innan han angrep Kuwait hade kommit överens både med Hussein och med Jemen om hur Saudiarabien skulle delas mellan de tre. Hussein skulle få de heliga platserna Mekka och Medina. Saddam skulle ta de norra oljefälten och Jemen de södra.

— Ja, sa tysken, så är det. Husseins stridsflyg var redo. Jemen var också berett till angrepp.

— Det har inte stått i tidningarna, sa Lehmus.

— Här står det varje dag. Varje tidning påminner om att kung Husseins farfar, sherif Hussein, var konung över Hejaz och de heliga orternas väktare ända tills han blev fördriven av sauderna för sjuttiofem år sedan. Hussein vill nu bli kallad sherif som hans farfar. Varför skulle de ge olja åt honom,

och till på köpet på kredit? När han nu framträder som den store fredsvännen så vet sauderna bättre än de flesta vad han var ute efter i dethär intrigernas och bedrägeriernas hörn av världen.

— Men varför sägs det inte hos oss? frågade Lehmus.

— För att Hussein ser trevlig och bildad ut. Men vad fick ni att äta? Lamm naturligtvis som bars in på en jättebricka, inte sant? På en risbädd med russin och nötter och före det köttpiroger och grönsaksbollar, eller vad?

— Alldeles riktigt, sa Lehmus. Men Jemen då?

— De är också saudernas dödsfiender, sa tysken. Alla bröder i den arabiska nationen är varandras dödsfiender och sauderna mutar dem allihopa — inklusive Mubarak som har fått alla sina skulder förlåtna — tills de går för långt. Och Jemen gick för långt när det höll på att tåga in i Asirprovinsen. Nu kastar sauderna ut hundratalstusen arbetare från Jemen. De vill inte ha en femte kolonn inom sina gränser. Kände ni verkligen inte av dethär hatet som finns mot de andra arabstaterna?

— Absolut inte. Samtalstonen var mycket behärskad, men vad de sade till varandra på arabiska när vi satt på golvet och åt vet jag naturligtvis inte.

— Här är man mästare i att inte visa vad man känner, sa tysken. Försökte ni äta med fingrarna så att ni tog kött och ris och rullade det till en boll och stack det i munnen?

— Jag åt med gaffel och kniv, sa Lehmus.

— Men ni borde ha försökt, sa tysken. Det gäller att ta seden dit man kommer. Det gör vi och det är väl inte heller någon hemlighet att det är därför vi är så uppskattade.

Lehmus vände fram ett nytt blad i sitt skissblock och drog på nytt upp Observatoriebergets konturer.

— Jag ser att ni vill arbeta, sa tysken. Tillåt mig att fråga vad det är ni ritar?

Arkitekten svarade inte utan koncentrerade sig på träd och

buskar och på att antyda observatoriet.

— Om det är en moské, sa tysken, så vet ni naturligtvis att riktningen är helt avgörande. Det är inte på ett ungefär, det skall vara på graden exakt. Men ni behöver inte bekymra er. Innan grunden läggs sänder man en imam härifrån till er. Han kommer till byggplatsen och riktar in Qibla-väggen så att den står i exakt nittio graders vinkel mot Makkah.

Lasse Lehmus stängde sitt skissblock och stack ner det i portföljen. Ett högt dis hindrade honom att se om de flög över land eller hav. Han lutade sig mot nackstödet och slöt ögonen.

Sextonde kapitlet

Det var en mycket reserverad Martin som stängde taxidörren bakom sig och gick upp för den sparsamt belysta gången till Maritas villa i Grankulla. Alla fönster i bottenvåningen var klart upplysta och salongens storblommiga gardiner var till hälften fördragna. Lampan vid dörren stod välkomnande på glänt. Han steg in i farstun och torkade ljudligt fötterna på mattan för att hon skulle höra att han hade kommit. Också den inre dörren var öppen. Hon måste ha sett bilen komma.

— Skall jag stänga dörrarna? frågade han.

— Välkommen. Gör det, ropade hon från övre våningen, där hennes sängkammare och stora badrum låg.

Martin stängde och stod en stund och såg sig om i hallen innan han tog av sig överrocken. Hon hade inrett den på ett nytt sätt. Det fanns inte längre någon klädstång för ytterkläder, i stället dominerades den ena väggen av slutna klädsåp. Rummet hade mjukt olivgröna tapeter och i taket hängde en grann jugendbetonad lampskärm. Han hängde in sin överrock i skåpet och ställde sig i dubbeldörren till stora rummet. Där var förändringarna inte stora.

— Stig in i salongen, ropade hon.

Rösten rörde att hon stod framför spegeln och gav sina kvällsögon deras sista strålgans.

— Gör du dig vacker för min skull? frågade han.

— Javisst.

— Behövs inte, sa han.

Det var där uppe hon en morgon hade vaknat och funnit sin man död i sängen bredvid. Näst efter läkare och polis var

Martin den förste som hade fått höra om det. Av någon orsak hade han ringt den förmiddagen. Han stod fortfarande på tröskeln till salongen, när hon stängde badrumsdörren och började nedstigningen för trapporna.

— Vet du att du är den enda karl jag har varit trogen mot, sa hon när han vände sig om mot henne.

Han mötte henne vid foten av trappan och kysste hennes hand. Det var hennes bemödanden värda, hennes leende, hennes pärlstickade jacka och de vida jordröda byxorna. Hon strök sig flyktigt mot honom.

— Men det är jag inte längre.

Hon visade mot lampan och skåpen och väggarna.

— Det kostade miljoner. Är det inte vackert?

— Det är faktiskt mycket bra, sa han. Men det var bra förut också.

Hon gick före honom in i salongen och pekade på hans vanliga plats i den storblommiga soffan framför spisen.

— Jan får sitta i fåtöljen, sa hon, så ser jag honom bättre. Han har ett så ljuvligt ansikte, osäkert och nästan barnsligt och ändå är han en av Sveriges mest skärpta kritiker.

— Är det jag som visas upp för honom eller han för mig? frågade Martin och sökte fram pipa och tobak.

— Märker du att golvlampan också är ny, sa hon. En sådan kan du inte få tag på här i Finland.

Det var en gammaldags lampa på hög fot och med djup, vid skärm. Hon gick till serveringsrummet och kom tillbaka skjutande på en tevagn med några flaskor och glas och litet tilltugg. Det var litet besvärligt att få upp den på den tjocka mattan framför soffan och Martin sträckte ut en hand till hjälp.

— Litet senare åker vi ut och äter. Han har beställt bord på Sisyfos Rest. Du kan säkert följa med.

Martin stoppade lugnt sin pipa och tände den. Han lade det ena benet över det andra och sjönk tillbaka i soffan. Hon

satte sig i det andra hörnet och lade upp ett ben på soffan.

— Vad sägs? sa hon. Du får känna på tyget. Tvåtusenfemhundra mark för ett par byxor.

Han nöp i tyget.

— Det är han säkert värd.

— Han har upptäckt mig, sa hon. Han skrev en alldeles fantastisk recension och ringde och bad om att få komma och göra en porträttartikel av mig. »Angelägen finlands-svensk dikt.» Men för dig är den visst aldrig angelägen.

— Jag kanske är ordblind, sa Martin.

— Du har aldrig brytt dig om den sidan av mig, sa hon.

— Nej, sa han. Du fläker upp dig och den sperma som simmar omkring inne i dig är jag inte intresserad av.

— Du är ett svin Martin, sa hon.

— Högst en mansgris, sa han. Kan jag ta mig en whisky.

Martin sökte bland flaskorna och valde nästan demonstrativt den billigaste.

— Jag antar att Chivas Regal är för . . . vad hette han?

— Jan, sa hon. Jan Selgefrid.

— Frikyrklig bakgrund, akta dig! sa Martin. Ett hav av oförlösta känslor. När du drunknar så är jag ingen klippa att klamra sig vid, kom ihåg det.

— Kan du vara hygglig emot honom i alla fall, sa hon.

— Min far är professor. Jag har en god uppfostran. Du skulle veta hur artig jag var mot programchefen när han ringde. »Hej Martin, hur står det till med dig?» »Tack, jag är död.» »Exhaustio betyder väl inte att man är riktigt död och lik kan väl knappast gräva sin egen grav.» »Håller jag på med det tycker du?» »Det tycks på visst håll.» »Vilket håll?» »Jag har i alla fall meddelat, och det vill jag att du skall veta, att du inte har något uppdrag från Rundradion att blanda dig i vissa affärer som är i ett känsligt skede.» »Vilka affärer blandar jag mig i, tycker du?»

»Det är inte meningen att vissa symboliska gester som

vårt land kanske kommer att göra skall förstöras genom negativ publicitet, i synnerhet som du inte har några fakta att stöda dig på.» »Vad vet du om det?» »I alla fall gör du ingenting förrän jag har fått se ditt material.» »Jag kan inte visa någonting, jag är död.» »Sjukledig! står det på läkarintyget.» »Då har ni ingenting att göra med vad jag sysslar med.» »Du skall inte inbilla dig att du kan vara sjukledig från radion och jobba för andra.» »Vem är det som har gett dig order att ringa till mig?» »Det är ovidkommande.» »Det är inte alls ovidkommande, jag vill veta vilken av direktörerna som för närvarande representerar skyddspolis.»

— Skyddspolis? sa Marita och lyfte ner benet från soffan.

— Det var bara för att ge honom någonting att tänka på. Det är klart att det är din statsman som har ringt själv eller gett det i uppdrag åt sitt pressombud.

Ljuset från en bils strålkastare svepte genom rummet. Marita reste sig ur soffan.

— Det var ingen lyckad idé att jag nämnde kopplingen mellan godsbangården och Observatorieparken, skall jag säga dig. Det behövs mycket värme för att smälta en karl som plötsligt blir is.

— Teknisk värme, sa Martin.

Marita ställde sig vid fönstret och rättade till sitt hår. Om hon ville kunde hon se sin spegelbild i det blanksvarta glaset. Hon vinkade välkomnande med handen och gick ut i hallen. Martin sög på sin pipa. Det hördes stampningar från farstun. Han reste sig från soffan och gick fram till spisen. Det var inte meningen att det skulle tändas någon brasa i kväll, det fanns ved men inget tände. Han gick vidare till fönsterbordet. Där låg hela hennes litterära produktion, några av de mest meriterande översättningarna och en gammal silverrova. Han tog klockan i handen, också det skyddande skalet var av silver. Visarna hade stannat för länge sedan och skru-

ven var orörlig. Marita och Jan gav sig mycket tid i hallen. Han stod med ryggen till då de kom in i rummet.

— Och dethär är Martin, som har varit mitt manliga stöd sedan Hans dog, sa Marita.

— Ett av dem, sa Martin och vände sig om.

Jan Selgefrid var lång och såg bortkommen ut. Magen putade litet under den grå pullovern som var instoppad i manchesterbyxorna. Bältet var ljust och åtdraget som på en liten pojke. De sandgula safariskorna bröt på ett spännande sätt mot byxornas rödbruna färg. Ansiktet var helt oäventyrligt med undantag för de knappblanka ögonen. På avstånd var det svårbedömt om han var skallig eller inte.

— Tjänare Martin, sade Jan och stannade, tydligen väntande att Martin skulle komma och trycka hans hand.

— Jag står här och tittar på Maritas böcker, sa Martin.

— Ja, är de inte underbara, sa Jan och skyndade fram till fönsterbordet.

Marita kom och ställde sig helt nära dem båda. Jan tog den översta diktsamlingen i sina händer och lät den ena handen vila känsligt på pärmbildens stiliserade kvinnorumpa.

— Det var den här som gjorde att jag upptäckte dig.

— Du menar alltså boken, sa Martin.

— Boken, ja naturligtvis boken, sa Jan. Tycker inte du också att Maritas dikter är som en bropelare mellan Anna Achmatova i Petersburg och Åse-Marie Nesse i Oslo, jag avser den tidiga Nesse och tänker då i första hand på diktsamlingen *Av hav är du kommen*, som är utgiven på det norska Samlagets förlag. Det är en bro som märkligt nog spänner över Sverige utan att där ha något eget fäste. Inte sant?

— Det är alldeles uppenbart, sa Martin, och mycket beklagligt, men Bellman är inte dålig.

— Nehe. Javisst ja, jubileet har ni kanske begått också här.

Han lade varsamt tillbaka boken och vidrörde hela stapeln av diktsamlingar.

— Och vilket mottagande har du fått här i landet?

— Entusiastiskt, sa Martin, fast en del kritiker läser boken som ett slags Trivial pursuit där man skall gissa rätt på namnen.

— Jag tycker att det var väldigt fräckt av henne, sa Marita när hennes egen bok kom ett par veckor senare och hon sitter i alla prisnämnder och dessutom . . .

— Lyfter alla pris, föreslog Jan.

— Nånej, sa Martin. Det är otänkbart i Svenskfinland. Vi har en stark känsla för det passande.

Marita tog Jan under armen och förde honom ett ärevarv runt rummet. Hon stannade framför den vackra jakarandavitrinen med glas av Wirkkala och fortsatte till en kollektion av små miniatyretsningar med erotiska motiv. Till slut placerade hon honom i fåtöljen till vänster om Martin, som redan hade hunnit servera sig en ny drink. Marita bjöd av den dyra whiskyn och tog själv ett glas sherry. Jans ögon visade att alla hennes rörelser var behagfulla och tilldragande. Han satt med glaset framför munnen ända till dess hon hade sjunkit ned i sitt hörn av soffan och var beredd att lyfta sitt glas. De drack med blickarna låsta i varandras ögon.

— Blod ser blod, muttrade Martin och lutade sig tillbaka och intresserade sig för sin hand på soffans ryggstöd.

Tystnaden var tjock medan kontakten tätade mellan två par ögon. Vittnet såg ingenting utom sina egna välvårdade naglar. De var fem. På den andra handen likaså fem. Till sammans tio naglar på tio fingrar fördelade på två händer. Skjortans manschettlinning var en aning fransig. Det kunde åtgärdas med en nagelsax. Handens blå ådror var odramatiska. Där pumpas blodet fram utan att kunna ställa till med olyckor. Det var det öppna blodet som kom människan att koka. Det man ser genom pupillen. Det hördes en suck från

fåtöljen och ett vibrerande litet skratt från soffhörnet.

— Du har väl ingenting emot att Martin följer med oss till Sisyfos Rest i kväll, sa Marita.

— Jag skall arbeta, sa Martin.

— Skriver du? frågade Jan.

— Du varken arbetar eller skriver, sa Marita. Du tjuvar.

Jan såg besvärad ut.

— Jag skall läsa dagens tidning, sa Martin. Det kan finnas någon överraskning i den.

— Du förstår att Martin är övertygad om att det förehas någonting skumt och han tänker ingripa innan staden överraskas med en moské i en av sina vackraste och mest dominerande parker.

— En moské? sa Jan. I Stockholm kommer vi att få ett islamiskt center på Järvafälten. Det var intressant. Är Helsingfors redan så internationellt? Jag trodde att Finland var mera slutet. Många framträdande intellektuella i Frankrike är faktiskt muslimer. Lamorte till exempel och litteraturhistorikern Cruvellier. De är före detta marxister. Jag måste också medge att sufismen intresserar mig.

»I swear it is the nobler part To drink the salt tears of the heart.» Två rader ur ett poem av Bishr från Merv i Persien.

— Och på farsi?

— Ursäkta?

— Hur låter hans poem på persiska?

— Jag tror att han skrev på arabiska. Jag är nästan säker på att de alla gjorde det. Men det spelar ingen roll. Huvudsaken är att vi får blick för nya andliga djup. Han har också sagt »Dölj dina dygder lika omsorgsfullt som du döljer dina laster».

— Och vad skulle han tycka om Maritas dikter? frågade Martin.

Jan såg på henne och sjönk överväldigad tillbaka mot fåtöljens ryggstöd. Martin lämnade honom för en stund i sin-

nesrörelsernas våld och fyllde sitt glas och lade i litet is.

— Hallå där mystiker! sa han. Får det vara något att dricka?

Jan bara skakade på huvudet. Marita klarade strupen i ett försök att säga någonting. Martin drack och såg turvis på dem båda.

— Man bör inte skynda sig att tillbakavisa nya intryck, sa Jan som i trans. Vi lever i en öppen kultur där ständigt nya brunnar öppnar sig. När våra egna källor sinar får vi vara tacksamma också för öknens oaser och för dadelpalmernas spegling i den krusade vattenytan.

— Får det vara litet is?

Martin sträckte fram den kalla skålen mot Jan som tog emot den och höll den i sin famn.

— Inte är du väl emot att det byggs en moské i Helsingfors? frågade Jan.

— Här finns redan en, sa Martin.

— Visst är han emot, han hatar blotta tanken, sa Marita.

— Det är tufft av dig Martin, sa Jan. Det kan du aldrig försvara. Kulturlivet kommer att slita dig i stycken. Alla intellektuella kommer att vända dig ryggen. Du kommer att vara lika aktad som ett Jehovas vittne, bespottad som en mormon. Dina vänner kommer att förneka dig och dina fiender att skymfa dig. Dagstidningarna kommer att gapskratta och kulturtidskrifterna att grina illa. Marxister kommer att omfamna liberaler och risiga skägg att förenas med tandlösa munnar i en innerlig kyss. Allt för din skull. För att du gör dig löjlig.

Martin reste sig och gick otåligt bort till den öppna spisen. Han lutade sig mot spiselkranen och stack händerna i fickorna. Håret var ovårdat. Det korta mörka skägget och mustaschens skarpa skärning vid mungiporna kom honom att likna en radikal från sekelskiftet.

— Du pratar skit, sa han. Diarré. Det fanns ingenting hårt och fast i det du sade. Och vet du varför? Därför att det för

sådana som dig inte finns någonting som är sant, det finns bara åsikter som gör att man antingen är inne eller ute.

— Jag är ledsen, sa Jan, men tyvärr kan jag inte delta om du tänker börja diskutera olika religioners sanning med mig. Gud har många namn, det räcker för mig.

— Och du, sa Martin, känner inte ett enda av dem.

— Om du verkligen intresserar dig för religion så rekommenderar jag sufismen. I den öppnar sig Islam bäst för dem som har kristen bakgrund, sa Jan. För en sann mystiker är inget av Guds namn det rätta.

— Inte ens namnet Jesus, förmodar jag, sa Martin.

Marita reste sig plötsligt och gick mycket medveten om sina rörelser fram till fåtöljen. Hon böjde sig ner över Jan och lekte med hans glesa hår.

— Tycker du att jag kan vara klädd såhär när vi går ut?

— Du är underbar, sa han.

— Och du Martin, vad säger du?

— Du är ganska vacker och du är alltid effektivt klädd.

— Effektivt! Vad är det för ett ord, sa Marita.

— Jag menar att du aldrig lämnar någonting åt slumpen.

Marita gick ut ur rummet och det fanns någonting hårt i hennes steg. I dörren vände hon sig om och sade att hon var klar att åka om fem minuter. Martin kunde gärna få följa med till stan i deras taxi om han ville.

Martin gick till fönstret och stod där och såg på det kala grenverk som avtecknade sig mot vägbelysningen. Efter en stund kom Jan och ställde sig bredvid honom.

— Ni är verkligen gamla bekanta, sa han. Det märks på ert sätt att tala med varandra.

Martin sökte sin pipa, men lät den vara. En taxi körde förbi på vägen.

— Bekanta är ett ganska bra ord.

— Jag hoppas att inte jag på något sätt . . .

— Marita vet nog vad hon gör, sa Martin, och jag lever

nuförtiden i helt andra landskap. Jag skall ringa efter en bil.

Under hemresan började vinterns första snö falla. Bilens strålkastare lyste upp vita virvlar som drog fram över asfalten. Martin satt i baksätet och bytte inte ett enda ord med taxiföraren. Han tog fram sin penna ur barmfickan och hittade ett papper som han kunde göra några anteckningar på. När han kom hem satte han sig genast vid sitt arbetsbord och tillbringade största delen av natten där.

Sjuttonde kapitlet

Söndagen första advent väcktes Martin av telefonen. Den ringde fyra signaler innan han hade tagit sig upp ur sängen och fram till den.

— — —
— Hej Miriam — — det är inte alls tidigt — — — var så god.

— — —
— Jag vet inte vad du talar om.

— — —
— Jasså. Jo. Visst är det jag.

— — —
— Är det inte litet starkt att kalla mig fascist.

— — —
— Upprörda! Alla? Har du redan hunnit ringa runt till alla på redaktionen?

— — —
— Skäms du för dig, så skäms jag för mig. Är det bra så?
Han lade på luren och gick till kokvrån och satte på morgonkaffet. Kall luft slog emot honom när han öppnade ytterdörren för att ta in tidningen. Bilen var täckt av snö. Stående lät han sektion efter sektion av Helsingin Sanomat falla till golvet tills han kom fram till den avdelning som han sökte. Artikeln var tryckt överst i mitten på opinionssidan. Den var illustrerad med en teckning av Korpak som föreställde De skeppsbrutna helt uppslukade av havet, bara en vinkande hand stack upp ur djupet. Rubriken *Islam erövrar Finland* var tidningens egen. Den gick över fyra spalter. Martin började läsa.

Ända sedan början av hösten har det pågått en märklig debatt om Robert Stigells De skeppsbrutna. På något håll har det tydligen funnits ett klart intresse för att flytta monumentet. Ett förslag till ny placering har varit det nuvarande sjöfartsmonumentets plats vid Havsstranden i Brunnsparken, ett annat trappuppgången i det nyrenoverade Ateneum. En placering inomhus har motiverats med att det parisiska konstgjuteriet i tiden skulle ha blandat slagg och järn i bronsen och att skulpturens metall därför är skör. Medan jag har följt debatten har jag drabbats av misstanken att det primära inte är omsorgen om Robert Stigells skulptur utan behovet av att frigöra den dominerande höjden ovanför Södra hamnen för andra ändamål. Avsikten med debatten har i så fall varit att förbereda den allmänna opinionen.

Samtidigt med denna debatt har det överraskande visat sig att diskussionen om den framtida gestaltningen av platsen framför riksdagshuset egentligen är avslutad. Oberoende av alla tävlingar och arkitektoniska visioner, börjande med Alvar Aaltos, skall där nu plötsligt byggas ett World Trade Center. Det imponerande namnet vilseleder allmänheten och döljer att det är affärslivet i Helsingfors som får en enorm ny byggnadsrätt i centrum av staden. På platsen kommer förmodligen att uppföras ett jättelikt universalhus i vilket World Trade Center blir en relativt anspråkslös byrå i femte eller sjätte våningen.

Det intressanta är emellertid den koppling som jag har skäl att tro att finns mellan strävandena att frigöra Observatorieparken för nya ändamål och de plötsliga förändringarna av planerna för den nuvarande godsbangården. Godsbangården är statens mark och Observatorieparken är stadens. Kan staten ha ett så stort in-

tresse av den klipphöjd som dominerar Södra hamnen att den är villig till ett tomtbyte med staden? Jag hävdar att den har det, och att området på statsmannanivå redan har reserverats för ett utomordentligt främmande ändamål. Vissa förvånande fakta som jag som journalist har snubblat över talar för det.

Den internationella reklambyrån Sellspell, Annegatan 14, har av okända uppdragsgivare anförtrotts uppgiften att göra en högklassig folder som presenterar två intressanta byggprojekt i Helsingfors. Broschyren, som trycks i en mycket liten upplaga, visar volymen för en monumentalbyggnad på Observatorieberget och för ett jättelikt byggnadskomplex på den nuvarande gods- bangårdens plats.

Vad är det man har tänkt sig att skall byggas i Observatorieparken? Sellspells folder antyder konturerna av en religiös kultbyggnad. Ingen av Helsingfors församlingar, varken de lutherska, ortodoxa, katolska eller frikyrkliga, har några planer på ett kyrkobygge på denna plats. Vem är det då som skall bygga där? Svaret på frågan hänger uppenbart samman med ett annat uppdrag som samma Sellspell har åtagit sig.

I början av oktober var några kända frilansjournalister kallade till en informationskväll i Sköldvik. Sellspell, som inte uppträdde under eget namn utan hade hyrt in sig under ett respektabelt firmamärke, ville värva de närvarande för en informationskampanj. Det gällde att förbereda allmänheten på helt nya lösningar av Finlands energiproblem. Sovjetunionen har blivit en opålitlig oljeleverantör. Den säkra framtiden finns i trakterna av Röda havet och Persiska viken. För hela landet livsviktiga avtal kan kräva synliga symboliska vänskapsdemonstrationer. Det krävde också handeln med Sovjetunionen på sin tid.

Det är förmodligen likgiltigt för vårt lands befolkning var Finland köper sin råolja. Jag utgår därför ifrån att PR-företagets egentliga uppdrag är att förbereda allmänheten och att stämma den gynnsamt till synliga manifestationer av en ny era. En moské på Observatorieberget vore en mycket synlig symbol.

Tanken att man på hög nivå i vårt samhälle har gått in för att i energiförsörjningens namn låta Helsingfors mest kännetecknande vy domineras av en moské kan kännas förryckt. Den är kanske otänkbar för var och en som inte har följt med Islams målmedvetna erövring av Europa och som inte med egna ögon har sett moskéer och minareter skjuta upp i skuggan av kristenhetens klassiska helgedomar, St Peterskyrkan i Rom inte undantagen. Det minsta man kan begära, och det vill jag utmana till med denna artikel, är att de som sitter inne med faktisk kunskap i detta ärende lägger korten på bordet. I stället för att försöka manipulera allmänheten bör de ge sig in i en öppen diskussion.

Föreställningen att finländska beslutsfattare skulle vara villiga att låta sig störas av en offentlig debatt om allmänna angelägenheter är naturligtvis orealistisk. Huru skulle de som inte är intresserade av diskussion om Finland och EG plötsligt vara öppna för en debatt som inte bara berör skogar, stränder och industrier utan själva folkets själ, dess religion? Det är möjligt att män som är vana vid att kyrkan dansar efter de samhällseliga beslutsfattarnas pipa, såsom i fråga om söckenhelgerna, föreställer sig att också det finska folket är religiöst impotent och inte har kraft att kräva aktning för sin tro. Jag fruktar att dessa herrar har gjort upp räkningen utan värden och att de i sin blindhet förbereder jordmånen för ett liknande nationellt-religiöst uppvaknande som nu hemsöker andra delar av Europa.

Det skulle inte förvåna om någon av de stora väckelserörelserna kom på tanken att förlägga sin sommarfest till Observatorieparken. (Dessa sammankomster samlar som bekant i normalfall upp till 50.000 deltagare från hela landet.) Någon tidning kunde slå upp evenemanget under den absurda rubriken: tiotusentals väckta försvarar De skeppsbrutna med Sions sånger.

Martin Pern
journalist

Martin lade ifrån sig tidningen på bordet och gick till kokvrån för att breda sig ett par smörgåsar och hämta sitt kaffe. Telefonen ringde. Han svarade.

— — — —
— Jasså Pilsen, hej. Hur bryr du dig om att ringa om du en gång är ledig?

— — — —
Alla ledtrådar som du behöver finns i min text. Du får faktiskt jobba själv.

— — — —
Jag ger inga namn.

— — — —
Stadsplanechefen? Jag säger ingenting.

— — — —
Jag tycker inte alls att det är feigt att jag inte låter dig åka snål skjuts på mitt arbete.

— — — —
Det får du gärna skriva. Det är alldeles utmärkt om du kan visa att det bara är inbillning.

Martin lade på luren och telefonen ringde omedelbart. Redaktör Viola-Maria Härvelin bad att få sticka sig in med en fotograf. Han gav dem tid klockan femton. Telefonen ringde igen. Det var ingenjör Eriksson. Han ville gärna träffas efter

gudstjänsten och höra hur besöket hos Satu Nyström hade förlöpt.

Tidningens lockande olästa delar låg på golvet. Martin böjde sig ner och arrangerade alla sektioner till en inbjudande söndagsmorgonläsning. Det fanns kaffe kvar i pannan och pipan låg tung och kall på bordet. Martin stoppade den. Kyrkklockorna lät höra av sig. Han började läsa och brände fingrarna på tändstickan. Pipan saboterade hans försök att samla sig. Han såg sig om efter pipensare eller en annan pipa. Telefonen ringde igen. Han reste sig och gick till kontakten och drog ut den. Kyrkklockorna fortsatte att störa och uppgivet började han söka en ren skjorta.

Efter gudstjänsten följde ingenjör Eriksson med honom hem. Martin hade brummat sig igenom Hosianna och observerat hur organisten svepte sorgflor över de toner som spelades för de avlidna. Redan medan de halkade fram på gatorna ville Eriksson höra allt om besöket hos de människor vilkas namn och adress han hade tagit reda på.

Hemma hos Martin gick Eriksson nyfiket fram till bordet gnuggande sina händer mot varandra för att värma dem. Han böjde sig ner över tidningen och böjde sig ännu djupare.

— Sidu, sa han. Du har skrivit i tidningen. Får man läsa det?

Utan att invänta svar läste han först stående, böjd över bordet, sedan sittande.

— En moské! Det var som tusan.

Martin sysslade i sin kokvrå.

— De är ena rackars skojare! Det är just så det går till. Exakt på det viset.

Espressokokaren fräste till en sista gång och Martin tog den med sig till bordet.

— Men det är inte såhär enkelt, sa Eriksson.

— På vilket sätt enkelt? frågade Martin.

Någon rörde sig förbi fönstret och sysslade vid ytterdörren och gick sedan tillbaka. Martin väntade en stund och gick sedan ut. När han kom in igen höll han ett blompaket i handen. Han öppnade det och fann en okänd blå blomma och vita nejlikor. Med blommorna följde ett kort. Han läste högt: »Redaktör Martin Pern. Jag sänder Er denna hälsning som ett tecken på högaktning för Er beredskap att gå in i en kamp som jag har dragit mig undan. Månne det inte bland de motståndare som snart ger sig till känna också kommer att finnas några av dem som på sjuttioalet bugade sig till marken inför Lenins och Stalins ikoner? Det är inte längre på modet, men idag erbjuder sig andra former för underkastelse. Med vänlig hälsning. P O Hill.»

— Tja, sa Martin och räckte kortet åt Eriksson.

Han började söka en vas.

— Just det, sa Eriksson, så är det. Vi vill alla underkasta oss, men inte blir man ju ett dyft bättre av att kräla där i stoffet och sedan stiga upp och hämnas på alla för att man är ett kräk.

Martin hittade en hög smal glasburk i ett skåp och fyllde den med vatten.

— Jag vet inte när jag har fått blommor senast, sa han.

— Det är därför du i kristendomen får försöka lära dig att du är någonting fast du ingenting är. Här finns ingen underkastelse.

— Vad pratar du?

— Du hörde själv. Jesus bad att få låna en åsna när han skulle rida in i Jerusalem och han lovade att genast skicka den tillbaka. Han lånade och gav tillbaka.

— Det skulle bara fattas annat, sa Martin.

— Men sidu Gud beslagtar inte ens det som är hans eget utan han respekterar den där arma åsneägaren.

En bil körde upp. Dörren slog igen. En gestalt gick långsamt förbi fönstret och ringde på, kraftigt.

— Nu kommer han, sa Eriksson.

Martin ställde ifrån sig blommorna och gick och öppnade.

— Det skall bli gott med kaffe, sa Markus när han hängde av sig överrocken och granskande såg ner över sin svarta kaftan och borstade bort någonting, ett hårstrå eller litet ludd från halsduken.

Martin tog den tomma espressokokaren och började ladda om. Markus ställde sig bredvid honom och iakttog processen.

— Jag undrar vad det är som gör att italienarna sätter så mycket ingenjörskonst på dethär livselixiret?

— Man kan spara på kaffet och späda ut det maximalt med vatten som de gör hos oss på jobbet, sa Martin, eller man kan försöka få ut allt ur både kaffe och vatten.

— Det var ett kort dop, sa Eriksson.

— Det var synd att ni inte stannade kvar. Det var nästan fel med bara den lilla familjen i den stora kyrkan. Men Anton Niklas blev döpt i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Du har förresten något fel på din telefon, jag försökte ringa efter er. Ni skulle ha behövts som faddrar. Två gudfruktiga män.

— Glöm mig i de sammanhangen, sa Martin och gick till telefonen och kopplade den. Den ringde genast. Han lyfte på luren och lyssnade ganska länge.

Ingenjör Eriksson pekade på Martins artikel. Markus tog tidningen och slog sig ner och läste. Eriksson gick fram till datorn och frågade med en blick mot Martin om han fick köra igång den. Han fick en jakande nick till svar och han lyckades söka sig fram till det dokument som fascinerade honom, P O Hills tänkebok. Han satt och ögnade i den, ruta för ruta, medan Martin talade i telefonen och Markus läste tidningen.

— Du har inte skickat dethär till Hufvudstadsbladet? sa

Markus när Martin avslutat sitt samtal.

— Nej, svarade han. Om man vill säga något i dethär landet så får man lov att göra det på finska. Du kan naturligtvis säga vad du vill på svenska, men ingen bryr sig om det.

— Du har fel, sa Markus. Du skall använda ditt eget språk.

— Det beror på, sa Martin, om jag vill åstadkomma någonting eller bara säga någonting.

— Och vad vill du åstadkomma?

— Stoppa dedär planerna.

— Varför?

— Ja, det är just det jag undrar. För övrigt var det Katarina som ringde från Åbo. Hon var orolig för vad det är jag håller på med.

— Hej, kom hit och titta, sa Eriksson.

— Håller ni ännu kontakt med varandra? frågade Markus.

Han hade tagit fram sin tobakspung och stuckit sin majestetiska söndagspipa in i den. Han var ganska stolt över den. Den var handskuren och hade kostat över tvåhundrafemtio tyska mark. Han rökte den bara en dag i veckan och då bara en gång. Den passade bra i hans breda käft och under hans tunga ögonlock.

— Vi har träffats, sa Martin.

Han tog tidningen och vek ihop den och började stoppa sin pipa. Han gjorde det på ett annorlunda sätt än Markus, snabbt och slarvigt.

— Jag har tagit det på mig, helt enkelt.

— Att träffa henne?

— Nej, att börja dethär bråket.

— Men nog måste de ju få utöva sin religion, sa Markus.

— Stopp, stopp! sa ingenjör Eriksson och reste sig från arbetsbordet. Det är just det som är det luriga att man först bygger templet och sedan skaffar tillbedjarna.

— Vi har råd att vara generösa, sa Markus. Det finns inga

möjligheter att slåss mot allt som man tycker är fel. Man skall lugnt lita på Gud och arbeta för det man själv tror på.

— Hör du Markus sådär enkelt är det inte, sa Eriksson. Till och med du har lås på din dörr. Sidu människan är inte god. Vi måste tyvärr skydda oss. Var och en får lov att vakta det som är värdefullt för den. Om du inte tycker att din religion är någonting värd så kan du öppna dörren för alla avgudar.

— Här är det inte fråga om avgudar, sa kyrkoherden.

— Jag undrar, sa Eriksson.

— Islam är tillsammans med judendomen och kristendomen en av de tre abrahamitiska religionerna, sa kyrkoherden. Det finns en gemensam rot som var Abrahams tro.

— Det bryr jag mig inte om, sa Eriksson, eller döpte du det där barnet i Allahs, Profetens och Koranens namn? Kom nu och läs vad jag hittade i Hills anteckningar.

Var gång någon nämner Treenigheten är det som om man talade med en landsflyktig om hans skogar, berg och sjöar, och hans hemlängtan är stor.

Var och en som icke talar om Treenigheten har aldrig besökt mina trakter och det finns en glädje som vi inte delar.

Markus stod och betraktade texten. Han sög på sin pipa och ryckte på axlarna.

— Det är ganska vackert formulerat, sa han.

— Jo, är det inte, sa Eriksson. Du har idag döpt en pojke till att leva i de trakterna. Vad säger du om han när han blir stor börjar försvara landets gränser?

Martin sträckte sig förbi Eriksson och började stänga av datorn.

— Ni två är visst aldrig överens, sa han. Min värld är betydligt enklare.

Adertonde kapitlet

Viola-Maria Härvelin kom kvart över tre på söndag eftermiddag. Hon gled in som ett välfyllt moln och då hon hängt av sig den vitgråa pälsen var hon bara en aning mindre och fastare. Det blanka tunna skärpet skar långt in i hennes mjuka sidor och hon behövde faktiskt det stöd hon fick genom att ta tag i Martin när hon böjde sig ner för att dra av sig sina stövlar. Hon var röd i ansiktet när hon rätade på sig och strök undan ett par mörkbruna hårslingor som hade fallit ner över ögonen.

— Min fotograf har inte kommit? sa hon.

Hon hade pigg blick och runda kinder och en litet skev mun.

— Nej, sa Martin.

— Vi skall bara göra ett litet porträtt av dig, sa hon.

Hon stegade in i rummet och började med att utforska hans bokhylla. Hennes finger gled längs bokryggarna på den översta hyllan och hon slutade sin granskning först då hon hade kommit fram till hans egna titlar. Hon tog ut en bok och slog upp titelsidan.

— Så du var emot Biafra också, sa hon medan hon tog sig en titt här och där i boken.

— Den tiden kan du inte minnas någonting av, sa Martin.

— Tack skall du ha, men jag har faktiskt fyllt fyrtio.

— Otroligt, sa han.

— Jag hittar inga av hennes böcker, Maritas alltså.

Martin drog korken ur flaskan och serverade två glas sherry medan Viola-Maria kastade en blick in i sovalkoven och

noterade den smala sängen och boken som han hade som kvällslektyr.

— Läser du Hitler? frågade hon.

— Hitti, sa han, Philip, History of the Arabs.

Hon strök vidare genom rummet som en jättedammsugare av Nilfisk gamla stående modell. Vid schäslongen lutade hon sig framåt för att läsa texten på väggen men gav upp. Frakturstilen var för besvärlig.

Hon vände sig om och strök ännu en gång håret ur ögonen när hon nalkades honom och tog sitt glas.

— Här finns inga fotografier av dina barn.

— Det är inget åldringshem, sa han.

— Din fru och du skildes väl som vänner? Hon är läkare, inte sant?

Hon satte sig och tog fram ett block ur väskan och lade det på bordet.

— Hur reagerade du när somalierna kom? frågade hon.

— Inte alls, sa han.

— Är det sant?

— Man behöver inte reagera på allt.

— Du bryr dig inte om någon?

— Du har en intressant intervjuteknik, sa han.

— Jag tror att man får ta litet hårda grepp på dig, sa hon. Du lär vara svår. Du är negativ, cynisk och ironisk. Du talar aldrig om din fru eller dina barn. Du kastar ut dina vänner om det passar dig.

— Du har gjort ditt hemarbete, märker jag, sa Martin.

— Hurdan är den där Martin Pern egentligen? sa hon. Alla kan beskriva hur du ser ut. Ansikte som en yxa. Skägg som en saudiprins. Hår som på en av sju bröder. Småler som en citron. Ögon som hos en trött detektiv. Kläder som på en uteliggare.

— Du har inte sett min nya överrock, sa Martin.

— Hållning som hos en lungsjuk. Går som med bruten

svanskota och talar som en sprucken estnisk högtalare.

— Min röst är behaglig och övertygande, sa Martin.

Det ringde på dörren och Viola-Maria Härvelin sade att det var Jouni, hennes fotograf. Martin gick och öppnade och in kom en kraftig ung man med håret samlat i en hästsvans i nacken. Han ställde utan ett ord kameraväskan på golvet och hängde av sig sin lätt blacknade mörkblåa allvädersrock. Medan Martin gick tillbaka till sin plats tog fotografen fram två kameror, hängde den ena över axeln och höll den andra i näven. Han blev stående vid dörren och lutade sig mot väggen medan han uppmärksamt iakttog Martin.

— Jag är rädd för att bilden av dig blir ganska osympatisk om du inte öppnar dig litet, sa Viola-Maria.

Martin kastade en snabb blick mot fotografen och såg att han ännu inte hade gått till aktion. Han lutade sig fram över bordet, höll pipan ovanför askkoppen och kratsade ur den.

— Om man försöker vara sympatisk när man talar med en journalist så ljuger man, sa han.

Fotografen flyttade sig och satte sig på huk. Han reste sig genast och gick fram till bordet och tog bort sherryglasen som han förde till kokvrån, sedan satte han sig igen som en väntande indian.

Martins hår hängde i stripor. Det var långt i nacken och vilade på rockkragen. Han synade piphuvudets svartbrända krater. Han lyfte pipan och kisade in i munstycket som om det hade varit möjligt att se mer än en millimeter in i den trånga öppningen. Det var uppenbart att han långa stunder talade mera för sig själv än till henne. Ljuset från fönstret lade hans ansikte i halvskugga. Hans profil var mycket skarp, pannan och näsan var rent tecknade.

— Jag har en viss känsla för människans integritet, sa han. Var och en har rätt att hålla minst en dörr stängd.

Fotografen siktade på honom genom kameran, men tog ännu ingen bild. Han reste sig och gick över till andra sidan

av rummet. Där ställde han sig vid schäslongen och läste i lugn och ro berättelsen om Jörg och arkebuseringen.

— Och jag vet dessutom, sa Martin, att jag har all rätt i världen att själv bedöma vad jag säger åt dig och vad jag tigger om.

Viola-Maria Härvelin gjorde inga anteckningar. Hon sög på sin penna och höll huvudet på sned medan hon granskade honom som om hans svagheter hade varit skrivna i hans ansikte. Fotografen tog en bild av henne och hon reagerade med en förvånad blick. Han gick vidare till fönstret och sökte strömbrytaren till lamparrangemanget vid väggen och tänkte det.

— Har du ingen varm relation till någon människa? frågade hon.

Martin såg upp. Fotografen gick tillbaka till den plats där han först hade ställt sig.

— Till min hustru, sa Martin.

— Men ni träffas ju inte.

— Ändå.

— En ledig man i din ålder borde vara intressant för ganska många kvinnor.

— Det är möjligt.

— Menar du att du inte ens märker kvinnorna omkring dig?

— Somliga lägger jag märke till.

— Och några av dem har du ibland sex med.

Martin såg upp. Jouni tog en bild. Han tog flera i rask följd och gled sedan ner i huksittande ställning.

— Det finns ingenting tristare än när en människa uttalar sig i tidningen om sitt sexliv. Antingen är hon inbilsk, löjlig eller erbarmlig.

— Gäller det också författare som till exempel Marita? Jag tänker på hennes dikter.

Fotografens kamera rasslade igen en lång serie. Martins

ansikte stelnade.

— För det första, sa han, så kan du inte nämna Marita i samband med mig. För det andra antar jag att en poet destillerar, eller hur skall jag säga, försöker bränna bort slagget.

Martin såg sig om. Ett ögonblick såg han rakt på Jouni som för första gången bröt sin tystnad.

— Just så, sa han.

Han tryckte av en serie, steg litet närmare och tryckte av igen. Martins ansikte var både stelt och besvärat.

— Dessutom är du romantisk Martin. Du vill bo ostörd i din lilla fågelholk medan hela landskapet förändras. Du vill hålla Finland som ett hembygdsmuseum och när Europa öppnar sig så ropar du att man skall stänga fönstret.

Fotografen hade nu sökt sig en plats bakom henne. Han stod till höger om henne nästan lutad mot fönstret och bytte objektiv i den kamera som hade hängt över axeln. Martin såg upp mot honom, snabbt och ointresserat.

— Du hör bara tivolimusik, sa Martin, men det gör inte jag.

— Och vad hör du om jag får fråga?

— Jag hör hur floden stiger.

— Du är alltså rädd.

— Förbannat rädd. Det blir ingen stor fest. Människor, tankar och pengar kommer inte att virvla omkring som på en marknadsplats. Varje dörr kommer att stängas och varje glugg att muras igen. I alla Europas länder. Det görs redan nu.

— Jag hör vad du säger, sa Viola-Maria Härvelin. Bygg upp järnridån, håll flyktingarna borta, beväpna er till tänderna, håll fast vid tron.

— Jag har inte sagt ett ord om flyktingar!

— Men du har talat om en moské, sa hon triumferande.

Martin såg stint på henne. Saudiskägget förvred hans mun. Det fanns ingenting välvilligt i hans blick. Jouni tog en

bild, och en till. Ansiktet ve knade, munnen blev mjukare, en aning självironi syntes i mungipan, ögonen glimtade. Fotografen avslutade sitt arbete och gick tillbaka till sin väska och började packa ner sina kameror.

— Det var ett intressant samtal, sa han. Jag misstänkte att du var religiös men jag har just tagit en bild där du ser ut som fan själv.

— Jag tycker att du borde akta dig, sa Viola-Maria. Tänk litet på hur det du säger ser ut i tryck.

— Det är du som svarar för hur det kommer att se ut, sa Martin.

Hon rätade på sig och lät blocket glida ner i väskan.

— Om du försöker få mig att försköna bilden så gör du mig faktiskt besviken.

Martin reste sig och det gjorde Viola-Maria Härvelin också. Hon rättade till sin axelväska och undvek att se på honom. Jouni tog hennes päls och hjälpte henne på med den. I dörren tog hon av sig handsken som hon redan hade hunnit dra på sig och tackade för intervjun. Han lät dörren stå öppen rätt länge efter sina gäster.

När huset var tomt och Martin hade städat bort alla spår efter dagens besökare tog han en läderpärm från hyllan och lade den på bordet. Han hittade sin reservoarpenna i en rockficka i garderoben och satte sig ner för att skriva. I ett fack bredvid brevpappret i pärmen fanns de fotografier som han kanske skulle ställa fram när han blev äldre. Han tog fram bilden av sin dotter och kastade en blick på den. Den var tagen i båten på sommaren och solglittret på vågorna bländade henne. Hon höll ögonen slutna och sträckte njutningsfullt ansiktet mot solen och vinden. Håret lekte och blottade hennes öra.

Kära Katarina,

tack för att du ringde. Jag kunde inte prata med dig i

lugn och ro eftersom huset var fullt med folk eller rättare sagt fullt med två personer, din dop- och konfirman-
tionspräst Markus och en av hans vänner, ingenjör
Eriksson. De drack kyrkkaffe hos mig. (Den här hösten
har jag varit två gånger i kyrkan, det är mer än jag tidi-
gare har varit på tjugo år.) Efter dem fick jag besök av
en ganska förskräcklig kvinnlig journalist och hennes
fotograf. Hon hade för sig att jag har Hitler som kvälls-
lektyr.

Du ringde för att säga att du var orolig över vad jag
höll på med. Du var orolig för den riktning mina tankar
hade tagit och vart de ännu skulle föra mig. Ditt be-
kymmer har gnatt inom mig och det är därför både för
din och min skull jag skriver.

För det första måste jag alldeles ärligt säga dig att
tanken på en moské på Observatorieberget helt enkelt
chockerar mig. Det skall inte finnas någon moské där.
Hela mitt Helsingfors — och jag vet hur mycket du äls-
kar den staden — blir förstört. Det blir en ockuperad
stad i mycket högre grad än om Sovjetflaggor skulle
vaja utanför alla offentliga byggnader och ryska solda-
ter skulle marschera i vaktparaden. Ryssarna hör till
vår historia men det gör inte Profeten och hans folk.
Det är alltså min nostalgi som till en del styr mig, om
man kan längta efter det som ännu finns.

Vidare är ett av mina motiv en uppriktig förbittring
över våra toppolitikerns och ledande tjänstemäns ständi-
ga försök att manipulera den offentliga opinionen. Alla
vet redan att när de säger ett har de något helt annat i
bakfickan. Alla vet, men ingen orkar längre reagera. Ta
nu diskussionen om EG-anslutningen till exempel. Ing-
en lägger i enkla och klara ordalag fram huru mycket
den kommer att beskära vår självbestämmanderätt och
huru utarmade vi kommer att bli när det gäller vår egen

försörjning. Vår industri glider oss ur händerna och vi inser att den aldrig har varit vår utan alltid har tillhört det kringresande kapitalet. Jag reagerade så starkt på frågan om Moskén, för jag tycker att man går för långt när man säljer inte bara vårt livsuppehälle utan också vår själ.

Min artikel, det måste jag medge, är medvetet populistisk i den meningen att den vill uppmobilisera en »andlig» traktormarsch mot Helsingfors. Om man sitter i ledningen och inte har kontakt med sitt eget folk så får man skylla sig själv. Det duger inte att sätta sig på sina höga hästar och beklaga att vi som folk inte är mogna för den öppenhet och generositet som nya tider kräver. Förr eller senare börjar varje folk slå vakt om sitt eget jag, det ser vi kanske framför allt i Östeuropa. Så länge det går att locka med materiell framgång, rikedom och överflöd finns det en stor beredskap att överskrida de egna gränserna, men så snart bristen blir påtaglig kommer var och en att börja se om sitt eget hus.

Du kanske inte minns att du en gång sade att du har fått mycket av mig trots att jag inte har bött med er. Jag visade ingen reaktion då. Men dina ord gjorde gott även om jag inte kan föreställa mig vilket det mänskliga och »andliga» arv är som jag skulle ha kunnat förmedla. Jag märker att jag automatiskt sätter ut citationstecken kring andligt. Det har naturligtvis att göra med att det är ett område som jag inte känner. Många gånger har jag tänkt mig att jag är som en dator med många program, två av dem har jag använt ganska litet. Det ena heter mänskliga relationer och med det kan jag bara hantera de allra enklaste funktionerna, tillgivenhet och aggression. Det andra heter religion och det är så komplicerat att jag antingen inte vet hur jag kommer in

eller hur jag kommer ut ur det. Därför har du naturligtvis rätt när du i telefon sade att jag borde respektera andra människors religion. På sätt och vis är det just det jag gör när jag säger att man inte skall resa en moské mitt ibland kristna. En sådan byggnad är nämligen ingen paviljong för vinden att leka i, utan den är en fästning och ett brohuvud för erövrare.

Men nu minns jag igen ditt tonfall, det var nästan sorgset eller kanske snarare vemodigt. Du kanske upplevde att jag höll på att förlora någonting som du håller som ett högt värde, human förståelse. Men det är en sak att ha förståelse för den enskilda människan, för hennes bakgrund och erfarenheter och för allt det som har gjort henne till den hon är, och en helt annan sak att öppna dörrarna för ett system som hugger händerna av tjuvar och tvingar kvinnan att gömma sitt ansikte bakom en chador. (Jag tänker inte börja diskutera med dig vilken rättskipning som kanske är mest human.) Också den humana människan måste någon gång välja standpunkt och vara beredd att kämpa för den.

En av radions förra generaldirektörer, Erkki Raatikainen, lade en gång i mina händer en bok, *Adam, Eve and the Serpent*, av en kvinnlig amerikansk forskare, Elaine Pagels. (Den finns säkert på Åbo Akademis bibliotek.) Hon visar hur kristendomens snabba genombrott under de första generationerna först och främst hade att göra med att den gav kvinnor och unga människor en känsla av personlig frihet och rätt till ett eget liv obundna av familj och klan och religionsgemenskap. Det var för denna frihet de var martyrer. Tidigare bestämde andra människor om de levde eller dog för de hade sitt liv bara som en del av sitt sammanhang. (Tänk på Salman Rushdie.) Nu fick de leva med ett eget ansikte. Läs den, så kan vi sedan tillsammans se om det

finns någonting som är värt hård kamp och om man har rätt att i frihetens namn förbjuda trälldom.

Din mamma och jag träffades av en händelse på Esplanadkapellet där hon åt lunch med far. Han lämnade oss på tu man hand och vi drack litet vin och upptäckte igen varandra på något sätt. Jag vet inte alls vad det innebär, men jag har redan hunnit behärska en impuls att ringa till henne. Så nu vet du det.

Du märker säkert att jag inte frågar dig hur du har det. Jag är läraktig och inte så litet stolt över att jag kan behärska mig och låta dig välja din väg utan försök till kontroll från min sida. Kanske man kan lära sig att älska en människa utan att inkräkta på hennes frihet.

Martin
(*din far*)

När Martin lade brevet på postlådan hade det redan blivit kväll. Träden ställde gnistrande vita kvistar och grenar mellan honom och den ljusa stadshimlen. Luften var sval och lätt att andas.

Nittonde kapitlet

— Vill du höra något? Jag hade en underlig dröm om vilda hästar som kom dundrande med sträckta halsar och flygande manar. De var alla främmande hingstar som kastade sig över våra ston. Den häst som var alldeles inpå mig vred sig i väl-lust och hennes man böljade som kvinnohår.

Hon slet sin blick från spegeln och vände sig mot honom.

— Vad tror du att din dröm betyder?

Under veckan hade Martin fått sig mer kring öronen än han hade väntat. Viola-Maria Härvelin hade i Ilta-Sanomat presenterat honom som Finlands Le Pen. »Stäng gränserna», »Flyktingarna angår oss inte», »Religiös fanatiker», »Sex är svineri» var den svartpeppar som hon hade kryddat sin artikel med. Hufvudstadsbladet hade beklagat att den religiösa ofördragsamheten stack upp sitt motbjudande huvud i en tid då det framför allt gällde att bryta ner gamla doktriner och förutsättningslöst öppna sig för en ny växelverkan mellan kulturer och traditioner. Utan direkt hänvisning till honom hade Helsingin Sanomat angripit myndigheternas oförklarliga hemlighetsmakeri som gav upphov till de mest fantastiska föreställningar om det kommande byggandet i huvudstaden.

Många tidningars klippspalter citerade med gillande en ledare i Kyrkans Tidning. Den anlade ett globalt perspektiv och anknöt till Mellanösternkrisen. »Kristenheten som helhet, världskyrkan, måste försöka förebygga att en global motsättning uppstår mellan ett rikt 'kristet' Västerland och

den muslimska världen. Den muslimska fundamentalismen vinner mark också i de mera moderata arabländerna. Det är ingen tillfällighet att det egyptiska parlamentets talman nyligen blev mördad. Till en sådan polarisering måste det kristna samvetet säga nej. Korstågsmentaliteten bör förkastas och de kristna måste idag tala fredens sak — och dialogens. Kyrkornas Världsråd söker vägar att vidga och fördjupa samtalet mellan judar, muslimer och kristna. Det gäller att inse att också i vårt land muslimsk religion måste få utövas fullt ut, också i en egen helgedom, en moské.»

Men också på annat håll var man aktiv. Flickan som han hade träffat på Utrikesministeriets mottagning hade ringt. Hon ville absolut möta honom och de hade stämt träff på Röda Baretten i hörnet av Regeringsgatan och Ministerstråket efter arbetstid på fredag.

Martin stod med händerna djupt nedstuckna i överrockens fickor och studerade menyn vid ingången till restaurangen. Bakom honom skyndade människor in mot centrum i det tilltagande kvällsmörkret. Han vände sig om och kastade en blick på klockan. Några minuter försenad kom flickan långsamt gående runt hörnet. Hon var barhuvad och hade lodenkappa. Hennes hår glimmade ett ögonblick i lyktskenet. Han höll upp dörren för henne och inne i vestibulen vände hon sig allvarlig och rödnäst mot honom.

— Dethär är kanske litet för nära mitt jobb.

Han hjälpte henne av med kappan.

— Jag tror inte att du verkligen heter Ljuslätt, sa han.

— Du minns det i alla fall, sa hon.

De gick ner för en bred tegeltrappa och steg in i ett helt tomt barutrymme och slog sig ner vid disken. Hängande glas gnistrade som stora kristaller strax ovan ögonhöjd. Brokiga flaskor reflekterade sina former och färger i spegelväggen bakom hyllorna. Hon mötte sin egen blick och vände sig mot

honom.

— Martin, sa hon, jag tror att jag måste varna dig.

Hon lutade sig fram mot honom och berörde lätt hans hand.

Han iakttog henne uppmärksamt.

— En av de högre tjänstemännen hade fått för sig att han skall överlämna ditt huvud på ett fat åt sin chef, och han är ganska aktiv. Du kommer att få det svårt.

— Blev han utan medalj på självständighetsdagen? sa Martin och vände sig om spanande efter betjäning.

— Det är allvarligt, sa hon. Han har redan flera gånger ringt till ditt jobb och han ringer högt upp.

— Vi tycks inte få någonting här, sa Martin. Tycker du att vi skall flytta in i restaurangen och äta en bit?

— Jag är inte hungrig, sa hon.

— Jag vet vem du talar om, sa Martin. Han tror att det är mitt fel att han inte har blivit berömd. Jag gjorde en gång en intervju med honom som jag inte kunde använda. Nu tror han att det är jag som är orsaken till att han aldrig får uppträda i radio.

— Det är bättre att vi inte talar om honom, sa hon. Det var för din skull jag ringde.

En servitris kom in i baren. Hon bar en liten duk i handen och for med den över disken här och där. Utan att ta någon notis om dem böjde hon sig ner och öppnade en kylskåpsdörr och tog sig en överblick av flaskbeståndet. Hon nickade för varje flaska hon räknade. När hon rest sig gjorde hon en anteckning på ett papper och gick till kassan som kvirrade och pep för varje tangent hon tryckte på. Hon avlägsnade sig och lyckades ordlöst signalera att någon förr eller senare skulle ta sig an dem.

— Han har också tagit reda på att det är ett försäkringsbolag som äger din lägenhet. Det är hemskt men jag tror att han försöker övertala dem att säga upp ditt hyreskontrakt.

Jag tycker att du borde göra någonting.

Martin reste sig och gick ut i gången. Om en stund kom han tillbaka med en barflicka som ursäktade sig med att restaurangen var reserverad för en julfest. Han beställde.

— Varför vermouth? sa Ljuslätt.

— För att den innehåller malört.

Hon läppjade på drycken.

— Bitterljuvt, sa hon.

Han tog fram sin pipa.

— Säg något, sa hon.

Den tobak han tog ur tobakspungen var svart och gyllene. Han luktade på den och drog med välbehag in doften av aprikos och tjära.

— Dethär går inte att få tag på i Finland, sa han.

Hon vände sig ifrån honom och fann sig själv i spegeln.

— Är min näsa röd? frågade hon.

— Nej, sa han. Inte nu längre. Vill du höra något? Jag hade en underlig dröm om vilda hästar som kom dundrande med sträckta halsar och flygande manar. De var alla främmande hingstar som kastade sig över våra ston. Den häst som var alldeles inpå mig vred sig i vällust och hennes man böljade som kvinnohår.

— Vad tror du att din dröm betyder?

— Jag tror inte att man kan säga vad en dröm betyder. Det är som att översätta musik till ord.

Jag var en liten pojke som strosade vid en lugn strand. Gräset växte nästan ända ner till vattenbrynet. Ingen av mina hästar visade att de hade lagt märke till mig. De som lyfte på sina huvuden och klippte med öronen gjorde det inte för att jag gick förbi. Plötsligt kom skogen framför mig i rörelse. Det var som om den hade förvandlats, först till en dunge där en stormvind gick fram, sedan till ett moln som kom vällande ner mot oss, men det var en hjord av främmande hästar, hingstar. Jag hörde inget då av hovar mot marken men jag

såg bullret, frustandena, vilda ögon, svettvåta halsar och plötsligt — i närbild — hängivenhet och underkastelse.

— Under det främmande?

— Jo. Just det.

Martin lutade sig tillbaka och höll sin tunga pipa mellan tumme och pekfinger.

— Än om det skulle gå så? sa hon.

— Kan du säga, sa han.

— För att jag är kvinna?

— Någonting ditåt.

— Men det finns också män. . .

— Är de?

— Och vad gör du nu?

— Fortsätter.

— Men du kanske inte borde uttala dig så att du stärker folks rädsla. Det är ju den som ligger bakom främlingsfientligheten. Det kommer inget gott ur det.

— Tänker du på vad jag skrev eller på den bild de andra gav.

— Jag kanske inte mera kan skilja det ena från det andra.

— Just det.

När han drog ett bloss steg en tunn blå slinga ur piphuvudet strax innan han lät röken strömma ut ur munnen. Hon lutade sig igen vädjande framåt och grep tag i hans lediga hand. Han såg på henne. Hennes ansikte var alldeles nära honom. Ögonen var klarblå och allvarsamma. Var gång hennes läppar vilade mellan orden ryckte det litet i dem.

— Men det är ju mod vi kommer att behöva, sa hon. Det finns ingenting som kan hindra att vi kommer att få flera hundratusen främlingar i dethär landet. Vi behöver dem till och med och då får man inte se på dem som på en hord med vilda hingstar.

— Jag har inte sagt ett ord om främlingar, sa Martin.

— Men nu talar jag om din dröm, sa hon. Om det som

kanske ligger bakom både det som du har sagt och det som du ännu inte har sagt.

— Har du sett hur det stryker flickor på kajen när främmande örlogsmän lägger till? sa han.

Hon släppte hans hand och vände sig mot spegelväggen. Han såg hennes ansikte mellan flaskorna och han måste luta sig mot henne för att höra vad hon sade.

— Det går inte att säga det som jag hade tänkt för du bara förvrider det.

— Försök i alla fall.

— Du behöver inte försöka rädda kristendomen för den övervinner allt. Människor kan inte motstå kärlek när de möter den.

— Det har jag inte sett mycket av här hos oss, sa Martin.

— Säkert inte, sa hon, och det är därför du själv har så litet av den.

Han fick lov att nöja sig med hennes bild i spegeln, med en blick som mötte hans återkastad av en hård yta.

— Lilla vän, sa han. Allt som kallas kärlek kan tolkas som någonting annat. Det finns så många sätt att vara märkvärdig på.

— Man kan också ha en skärva i sitt eget öga, sa hon.

Det hördes röster och steg i trappan. Det var en hel klunga män som på finska ganska högljutt sökte tonen för kvällen. De stannade i öppningen till baren. Martin vände sig om. De var festklädda. Två av dem gick längre in i restaurangen, tre stannade kvar. Han vände sig mot bardisken.

— Kan du se mig sådan som jag är? frågade han.

— Jag försöker, svarade hon, men det är svårt för jag är så full av protest.

De tre kom in och slog sig ned vid bardisken snett till vänster om dem nära spegelhyllan med flaskor. Två av dem var rätt unga. Den ene lutade sig långt bakåt för att få fram sina cigaretter ur fickan och den andre tände i förtid sin tän-

dare. Den tredje, en medelålders man med tröttare ansikte stödde armbågarna mot disken och fixerade flickan med blicken. Martin smakade på sin vermouthe och iakttog mannen.

— Vad stirrar ni på? sa nykomlingen. Vad gör ni här förresten. Vi har beställt hela restaurangen.

En av de yngre vände sig mot honom.

— Mikko, sa han. Ta det lugnt.

— Kärningen kan stanna men dendär tittaren skall ut, sa Mikko och reste sig.

Han stödde sig mot bardisken med bägge händerna.

— Mikko, sitt ner, sa hans kamrat.

— Blanda dig inte i dethär. Hämta vaktmästaren annars kastar jag egenhändigt ut honom. Vi har julfest och då skall stämningen inte behöva förstöras av folk som inte ens kan tala landets språk. Hur i helvete har de kommit in här!

Martin började kratsa ur sin pipa och Ljuslätt lutade sig mot honom och föreslog att de skulle bryta upp.

— Damen kan nog säkert också tala finska, sa Mikko.

— Jag talar vad jag vill, sa hon på finska, och ni talar vad ni kan.

Mikko lösgjorde sig från bardisken och började långsamt närma sig dem. De två yngre männen smålog beklagande mot Martin och skakade på huvudet. Den ene av dem reste sig plötsligt och skyndade ut. Han gick snabbt upp för trappan.

Mikko lade en tung hand på Martins nacke och grep tag i hans krage och började skaka den. Han böjde sig ner och talade i Martins öra.

— Hur skulle det vara att ge sig iväg väluppfostrat och snällt.

Martin reste sig och tog plånboken ur sin barmficka. Den andre höll fortfarande ett fast grepp i rockkragen. Martin tog en hundramarkssedel i handen och stack tillbaka plånboken

i fickan.

— Lägga pengarna på disken och ge er iväg! sa Mikko.

— Nej, sa Martin.

Det var det sista han sade. Innan han kunde reagera stod han pressad mot väggen och hans huvud dunkades mot teglen medan hans armar var låsta av rocken som hade dragits ner över axlarna. Det såg ut som om han hade försökt finna styrka i muren, en kraft som hade slungat honom fri, men den bara tog emot honom och lindrade något hans fall när han medvetlös gled mot golvet.

Tjugonde kapitlet

I Moskva bad patriarken härskaren att gripa in med kraft mot folken som skingrades likt vildsvin, vart och ett åt sitt håll. I Rom välsignade påven de riken som stod i beråd att uppge sin egensinnighet och återvända hem. I Helsingfors hade Martin upphört att följa med dagshändelserna i tidningarna. Han var som ett skälvande löv och som en flimrande bildskärm när han försökte tolka världen för sina vänner. De som inte visste vad han hade varit med om förstod honom inte alls och de som visste ville inte höra läkarnas förutsägelser om hans utsikter. Särskilt prövande för dem som tog ansvar för honom var ovissheten om vilka infall han kunde få och vad han kunde ställa till med när han försökte förverkliga dem.

En dag fick han för sig att det nu var dags att återvända till arbetet. Han tog sig till radiohuset och värdigt stödd på sin käpp passerade han vaktmästaren utan att besvara hans hälsning. De kolleger från hans avdelning som råkade sitta i kafeterian försökte förgäves vinka honom till sig. Först i den långa korridoren började han lägga märke till de personer som kom emot honom. Han hälsade artigt på människor som han tidigare bara hade nickat åt och han inledde ett långt samtal på finska med en nyhetsjournalist.

— Martin, sa den andre till slut. Jag är svensk.

— Sch! Vi skall försöka låta bli att väcka uppmärksamhet. I synnerhet du som är så lång.

— Varför det?

— Sch! Jag vet. Av egen erfarenhet.

Martin stödde sig på sin käpp och såg allvarligt på mannen från nyheterna. Han försökte betvinga den andre utan ord och när han hade låst hans ögon i sin blick vaggade han menande med huvudet.

— Mår du riktigt bra? frågade den andre bekymrat.

— Utmärkt! sa Martin och stötte med käppen i golvet.

Han gick vidare i korridoren och stannade och gav stor plats åt minsta springflicka som han mötte. Till slut kom han till sin egen trappuppgång och stannade i hallen framför de blanka hissörrarna. Av någon anledning ryggade han tillbaka och vände sig om och slog sig i stället ner i en av de mjuka stolarna. De flesta av dem som kom och gick medan han satt där reagerade som om han överhuvudtaget inte hade varit borta. Det var folk från andra avdelningar och från TV.

Hissdörren öppnades och en arbetskamrat steg ut. Han bar en stor trave studioband under armen och hejdade sig glatt överraskad. Han gick fram till Martin och ställde sig framför honom.

— Förbannad skit du skrev i tidningen för några veckor sen, sa han vänligt.

— Sch! sa Martin med låg röst. Det var inte jag.

— Vad säger du? Knaken böjde sig ner för att höra bättre.

— Sätt dig.

— Jag är på väg till studion.

— Sätt dig i varje fall.

När Knaken hade satt sig lutade Martin sig mot honom och började viskande förklara.

— Det är klart att det var jag som skrev den där artikeln, men nu så inser jag att det ändå inte var jag. Jag har varit med om ett stort upplärande förstår du. Fått en alldeles ny insikt i historiens krafter. Börjat ana hur det egentligen förhåller sig. Allt avtecknar sig.

Knaken hade lyssnat med de stora studiobanden i famnen och blicken riktad mot sina skor. Nu vred han på huvudet

och såg på Martins ansikte som nästan vidrörde hans axel.

— Du har sett ljuset.

— Alldeles riktigt. Nej, inte ljuset utan mörkret. Faran är mycket närmare än vi tror. Varför skulle vi vara de enda skonade, den enda minoritet som inte blir förföljd. Men om Islam kommer hit så blir vi alla minoriteter, inte sant? Vi blir alla otrogna hundar. Vi blir jämlika.

Det plingade vid hissen och dörrarna gled upp. Martin tystnade och satte sig upprätt i stolen. När hallen var tom igen sade han genom ena mungipan:

— Vi skall inte vara så högljudda. Det är mycket irriterande.

— Du viskar ju för fan hela tiden. Du är inte högljudd.

— Jag menar käringarna på tåget från Grankulla och i spårvagnen till Brunnsparken. Du måste försöka förstå hur det kan kännas för andra. Det kanske är ett alldeles fasligt ljud som med rätta väcker starka aggressioner. Vi skall inte reta och utmana och göra livet svårt för andra. Det är därför jag har kommit hit. Jag tänker börja arbeta igen och dämpa tonen litet här i huset. Få er andra att vara tysta i hissen, att inte skratta så mycket när ni dricker kaffe. I dagens värld finns det verkligen ingenting att vara glad över.

Martin reste sig. Han stödde sig mot sin käpp och sträckte på sig och stod rak i ryggen tills plötsligt plinget från hissen igen hördes.

— Nu skall jag åka upp, sa han.

— Det skall du fan i mig inte, sa Knaken och reste sig han också.

— Var bor du? Nu ringer vi efter en taxi.

— Hindra mig inte!

— Vad bråkar ni om pojkar. Martin, hur är du så upprörd. Välkommen tillbaka. Så trevligt att se dig.

Det var Monica som hade kommit in förbi hissarna och nu stod framför dem och knäppte upp kappan. Duken hade gli-

dit ner mot nacken och några snöflingor låg kvar i håret. Hon log med hela ansiktet och också ögonen var uppriktigt glada.

— Du har blivit fetare, sa hon. Och var är skägget? Du var så stilig i skägg. Det var så dramatiskt. Nu ser du alldeles vanlig ut. Var är det demoniska, Martin?

— Tyckte du att mitt skägg var bra? Kanske det var det, men det var nog litet utmanande. Iögonenfallande på något sätt, inte sant.

— Det var ljuvligt.

— Det var snällt sagt, men det är nog säkrast såhär.

— Kom nu, så åker vi upp, sa hon.

— Han kommer inte, sa Knaken.

Monica såg förvånat på honom.

— Han är inte frisk eller så har han börjat knarka, men i dethär skicket kan han inte visa sig.

— Vad är det för fel på honom, sa hon. Se själv. Varför går du med käpp förresten? Har du fallit och slagit dig?

— Jag tror han har käpp av andra orsaker, sa Knaken.

— Jag vill inte vara här, sa Martin. Varför ringer ingen efter en bil?

Han började gå mot vaktmästarbåset.

— Herregud, karln är tokig, sa Knaken åt Monica. Om han kommer upp i dethär skicket så har han förstört hela sin framtid här. Det är något slag av paranoia. Han har inte skrivit de artiklar han har skrivit. Han viskar så att man inte skall höra att han talar svenska.

Monica lämnade Knaken och gick till Martin som stödde sig mot vaktmästarens disk. Hon ställde sig bredvid honom och lade armen om honom. Först vände han avvisande ryggen till, sedan lade han en arm om henne och lutade sig mot henne.

— Är det nu säkert Martin att du åker hem, sa hon.

— Vart skulle jag åka då? sa han. Här får jag ju inte vara.

Samma dag, exakt då Åbo domkyrkas klockor slog tolv i radion öppnade ingenjör Eriksson dörren med egen nyckel och fann inte Martin sittande på sin schäslong med händerna vilande på käppens silverkrycka. Den lilla lägenheten var tom. Eriksson såg sig om, tittade in i sovalkoven, fann sängen väl bäddad men ingen Martin. Det fanns inga tecken som visade om han hade gett sig iväg för en kortare eller en längre stund.

Eriksson stod rådvill mitt i rummet och fick syn på datorn. Han lade mössan på bordet, knäppte upp överrocken och satte sig vid apparaten. Han såg ut att vara alldeles glömsk av varför han egentligen hade kommit. Han sökte i registret och när han hade hittat P O Hills dagbok tryckte han fram den på bildskärmen och fastnade för en av de första anteckningarna. Den var daterad vid påsktiden.

Voro icke våra hjärtan brinnande? Elden lyser, ljuset är osynligt. Den plats där uppenbarelsen sker är helt mörk, otillgänglig för ögat. Elden tänds och bränner ord i en svart kamin.

Jag står böjd över mitt sotiga hjärta
och med min hand på den hårda ytan minns jag hur det
sprakade därinne, hur det brann

Eriksson såg sig omkring. Ingenting var förändrat. Bilen stod kvar utanför fönstret. Han reste sig, stängde av datorn och gick till telefonen. Han ringde till pastorskansliet och bad att få tala med kyrkoherden.

— Dethär är Lars, hej. Hör du var det du eller jag som skulle gå ut med Martin idag?

— — —

— Jag? Bra.

— — —

— Jag är redan här, men han är borta. Var ni också igår på

Observatorieberget? Jag tänkte om han skulle ha åkt dit.

— — —

— Har du en aning om var Gloria arbetar? Kanske hon har hört av honom.

— — —

— Glory? Är du säker på det. Jag tyckte precis det var Gloria. Glory — är du riktigt säker? Det är nog bättre än Gloria, men ingendera är riktigt bra.

— — —

— Jag vet, jag vet att du har vigd dem och litet av din välsignelse tycks hänga kvar.

— — —

— Tack. Tack. Men vad skall vi göra med honom under julen. Vi reser till landet.

— — —

— Kommer du hit? Varför det?

— — —

— Okay. Jag väntar.

Ingenjör Eriksson avslutade samtalet och slog genast numret till den läkarcentral där Glory arbetade. Han fattade sig kort när han talade till henne. Hon hade en patient. Hon hade inte hört av Martin. Hon tyckte att det inte fanns något skäl till oro. Hon lovade ringa om en stund.

Markus kom med pipan stadigt förankrad mellan tänderna. Han gick barhuvad, men hade ändå en mörkblå oknäppt ulster på sig. Halsduken var elegant draperad på ett sätt som han menade var franskt.

— Hej Lars, sa han, du ser inte orolig ut.

— Borde jag göra det tycker du?

— Nej, men du borde inte heller se stimulerad ut.

Telefonen ringde och Eriksson svarade.

— Hallå.

— — —

— Ei. — Ei. — Ei ole kotona. Hetkinen.

Han höll handen för luren och sade åt Markus att det var någon prost från Herättäjyhdistys som sökte redaktör Martin Pern. Markus sträckte ut handen och tog samtalen. Det pågick länge. Först svarade han enstavigt, sedan frågade han sig fram. Eriksson lyssnade till på allvar först när han hörde Markus säga att det verkligen inte var någon bra tanke att ordna de väcktas stora sommarfest på Observatorieberget. Det hade Martin Pern hotat med utan eftertanke och bara därför att han inte var teolog.

Ingenjör Eriksson stod och gapade. Han ställde sig mitt framför Markus med öppen mun och skakade på huvudet. Markus vände ryggen till. När han fortsatte med sin teologiska argumentation knackade Eriksson honom med ett finger i ryggen. Markus drog upp axlarna och fortsatte att prata.

Eriksson böjde sig ner och drog kontakten ur väggen. Markus såg förvånat på luren och vände sig om.

— Vad menar du?

— Du har ingen rätt att tala i Martins ställe.

— Vet du, om han i ilskan går och petar med en käpp i en myrstack. . .

— Så är det helt och hållet hans sak.

— Hör här, sa Markus, den där Paavo Ruotsalainen som du älskar bara därför att du har hört Talvela sjunga på operan är inte bara lantlig fromhet, som du kanske tror. Med honom och runt honom och kring honom reste sig den del av folket som ännu inte hade hittat en plats i solen. Det var inte bara religiös kraft, det var långsamt exploderande social dynamit.

— Ja, sa Eriksson, och det var den som Martin hotade att krasa fram igen. Har du inte förstått det? Han borde själv ha fått sköta luntan till krutdurken.

— Han är inte förmögen att sköta någonting just nu, sa Markus.

— Ajaj, sa Eriksson, så enkelt är det inte Markus. Så en-

kelt är det inte, att vi kan förklara någon omyndig bara för att han har fått sig en sjuttoms smäll. Akta dig.

— Glory sade att det snarare är en psykisk än en organisk skada, sa Markus.

— Sa hon det! Det var ju fint, sa Eriksson och böjde sig ner och kopplade i telefonen igen.

— Du skall inte bagatellisera själen, sa Markus.

— Nåjo, sa Eriksson. Den kan man alltid på något sätt få liv i men sidu när kroppen rasar, då rasar det.

Han reste sig upp med ett glatt leende över hela ansiktet. Ögonen tindrade bakom glasögonen.

— Skall vi åka och söka reda på honom. Jag har en känsla av att han är hos De skeppsbrutna, sa han.

Telefonen ringde och Markus svarade. Det var inget långt samtal och när han hade avslutat det berättade han att Glory hade beslutat sig för att ta hem Martin till sig över jul.

Tjugoförsta kapitlet

Martin satt och orerade inne i chefsrummet på en arkitektbyrå.

— Ju mera jag tänker på det desto mer stötande är den svällande kvinnliga baken och den skrånande mannen på en av Helsingfors skönaste platser. Men tanken på tre tempel som inramar hamnen är fantastisk. Ni vet inte hur viktig den här moskén har varit för mig. I början kände jag ett visst motstånd för att jag inbillade mig att dethär var ett kristet land, men det är det ju inte. Eller är det? Se på mig.

Martin vilade båda händerna på käppens silverkrycka. Han såg på arkitekt Lehmus med frågande blick. Kinderna var pussiga och uttrycket kring munnen slappt.

— Ni blir säkert snart helt återställd, sa Lehmus.

— Det blir ett sjuttons problem för folk att veta på vilket berg de skall tillbe Gud, sa Martin. Men det är rätt åt dem att de får skrapa sig litet i huvet. Sen när de vill börja slåss och ta livet av varandra så hittar de nog alla rätt på sina egna kyrkor. Bang! Har ni märkt hur man överallt packar kyrkorna fulla med känslor tills de blir bomber. Bom! Tatarataratatta. Bång! Bång! Tjajkovskij 1812. Se vilka pelare, och vilka torn och minareter! Men marken darrar. Jag tycker att den rör sig. Det måste vara lätta konstruktioner, segelduk på tältstänger. Det har jag tänkt. Och man måste viska. Och slå ner ögonen. Och inte stå emot. Och betala den sista sedeln. Och vila sitt huvud mot en tegelsten. Und träumen auf deutsch, die Sprache der Dichter und Denker. Und vergessen auf schwedisch.

Martin hade efter en lång tyst bilfärd genom staden stigit ur taxin vid Tyska kyrkan och börjat en målmedveten vandring genom parken upp mot Observatoriebackens krön. Vid de första svarta lindarna stannade han. Han hade gått raskt även om fötterna släpade litet och hade gjort långsträckta spår i snön. Någon annan hade alldeles nyss gått samma väg. Nere i hamnen på andra sidan vattnet låg passagerarfärjor fullt upplysta i det sparsamma middagsljuset. Ljudet från spårvagnar och bilar var dämpat. Buskar spretade med orörliga vitklädda kvistar. Martin vände sig om och granskade sina spår i snön, de drog en lång rak linje.

Han gick vidare och hans käpp hade ingen egentlig funktion. När han vek in till De skeppsbrutna såg han en högre gestalt stå alldeles stilla och blicka ut över holmarna och vattnet. Händerna var djupt nedstuckna i den halvlånga vinterrockens fickor och skinnkragen var uppslagen. På huvudet bar han en underlig svart stickad mössa. Han stod länge stilla och började sedan långsamt gå vidare ut över det snötäckta gräset ända bort till de brant stupande klipporna nedanför vilka spårvagnar gled fram. Där borta vände han sig om och såg tillbaka mot höjden som han hade kommit från. Om en stund började han röra sig i en halvcirkel ner genom parken. Han såg ner i snön och kastade bara då och då en blick upp mot monumentet. Martin iakttog honom hela tiden och började intressera sig för utsikten över staden först när han såg att den andre var på väg tillbaka upp.

— Good morning, mr Pern.

— Guten Morgen, herr Architekt.

— Om ni tillåter så talar jag svenska idag, sa arkitekt Lehmus, jag behöver det för övningens skull.

— Meinethwegen, svarade Martin.

— Makkah ligger ungefär i dendär riktningen, sa Lehmus och pekade mot fyrtornet på Sveaborg.

— Mekka, sa Martin.

— Och mitt samvete finns här någonstans under min varma rock. Någonstans mellan marken och mitt huvud. Ovanför mellangärdet. Det mår inte alls bra.

— Sprechen Sie von Ihrem künstlerischen Gewissen? sa Martin.

Lehmus svarade inte genast. Han såg allvarligt på Martin. Han var ingen ung man, snarare närmare de sextio. Hans ansikte var långsmalt och asketiskt och hans lugna ögon hade ett bekymrat uttryck.

— Har jag kränkt er på något sätt eftersom ni vägrar att tala ert modersmål med mig?

Martin började darra. Av läpparnas rörelser att döma hade han för avsikt att säga någonting som ändå inte blev till ord. I stället började hans ögon rinna. Han torkade sig i ansiktet, fumligt som ett barn med sin vante.

— Den här parken bär på många minnen, sa Lehmus. De första åren gick jag i dendär svenska skolan därnere.

— Svenska Normallyceum, sa Martin.

— Och när kriget bröt ut och de första ryska bombplanen långsamt seglade över Helsingfors blev vi jagade hit ut i parken för att ryssarna skulle se att vi var barn. Jag såg ett flygplan komma in ganska lågt över hamnen och jag gömde mig, jag tror att det var under dendär busken. Jag var den enda som sökte skydd och alla i klassen påstod sedan att jag grät.

— Grät ni? frågade Martin.

— Who knows?

— Sie wissen, sa Martin.

— Jo, jag grät, sa Lehmus, för jag var rädd. Det är underligt så vissa minnen sitter i hela livet, bagateller.

— Men nu, sa Martin, när ni bygger om hela parken så behöver ni aldrig mera minnas det. Eller ni kan bygga ett tempel till minne av er barndom. Tårarnas moské. Ni får utmana hela ert förflutna.

— Jag tror inte att det är någon skillnad på konstnärligt samvete och vanligt samvete, sa Lehmus. Det är en summer i kroppen som reagerar just innan man gör orätt. Inga motiveringar och förklaringar, bara en varning.

— Men om ni ger er tid så slutar nog detdär surrandet, skulle jag tro, sa Martin. Jag hoppas att det skall göra det för det är så irrationellt.

— Herr Pern, sa arkitekt Lehmus. När ni nu har gått med på att tala svenska med mig så kanske ni också kan acceptera en inbjudan till min byrå. Jag vill gärna visa några skisser till Islamic Center in Helsinki.

— Nu?

— Javisst, nu. Min bil väntar vid kyrkan.

Arkitekt Lehmus byrå låg i Näshöjden, en liten stadsdel ett stenkast från Martins bostad. Det var kanske därför han satt så lugn och lät nya tankar stiga fram. Skissen till Islamic Center var möjligen litet för tung, sade han. Lehmus hade kanske haft alltför stor respekt för bergets mjuka rundning och det nyklassiska observatoriet i närheten. Borde inte taket ha spänts upp som ett segel eller en tältduk?

— Sådär, menar ni, sa Lehmus och drog ett par linjer på en bit smörpapper som låg framför honom på bordet, på andra sidan kaffekoppen.

— Jo, jo. Som en örn som slår sig ner. Djärvt. Starkt. Som religionerna. De hotar varandra överallt och tågar i processioner med fanor och relikier.

Hur ofta har inte Björneborgarnas marsch skyddat oss mot ryssen? Jag är ingen gudsförnekare, det förstår ni. Man skulle kunna fråga organisten i Munkshöjdens kyrka om hon kan spela vår Gud är oss en väldig borg med fötterna och Björneborgarnas marsch med händerna, samtidigt? Det kan inte vara svårt. Det är just de oförenliga som trivs bäst ihop. Vive la difference! Eller är det le difference? Tänk hur tjatigt det är

med en pacifist och hur stötande med en krigshetsare. Man skall vara båda. På en gång.

Arkitekt Lehmus reste sig och tog den lilla skissen och la-
de den på ritbordet intill den som han tidigare hade visat
Martin. Också Martin reste sig och ställde sig bredvid ho-
nom.

— Ni ser, sa Lehmus, att det är två oförenliga konceptio-
ner. Den ena är min och den andra er.

— Stämmer, sa Martin. Stämmer absolut. Jag tycker att ni
skall följa er egen syn och strunta i mina funderingar.

— Tycker ni det? sa Lehmus. Anser ni det verkligen?

— Verkligen, sa Martin.

— Tack, sa Lehmus.

— Jag tror att det är så lätt för oss att komma överens för
att det inte är någon sanningsfråga, sa Martin. Vi tror väl inte
att de här templen uttrycker någonting om Gud, eller hur? De
är rena maktdemonstrationer och det är en helt oromantisk
sysselsättning att rita vapen både för erövrare och försvarare.
Ni skall hålla huvudet kallt och inte dras med av några pas-
sioner. Se bara till att det blir snyggt, att hamnen kommer att
ligga inom en trekant av vilda anspråk. Men inte våra an-
språk. Deras. Om sanningen vore synlig, då skulle det vara
en annan sak. Tyvärr är mina tankar inte alls klara. Egent-
ligen ger jag fan i dem.

— Jag tycker att era tankar är mycket beaktansvärda, sa
Lehmus och började rulla ihop sina ritningar, men jag fruk-
tar att jag inte kan se lika klart som ni. Det finns i varje fall
en romantiker inom mig och han mår inte bra just nu.

Han öppnade dörren till det större rummet där bara två ar-
kitekter för tillfället var sysselsatta.

— Intresserar det er att se hur vi har tänkt oss det som går
under namnet World Trade Center?

— Det intresserar mig mycket, men jag är ganska trött och
mina vänner kanske är oroliga för mig, sa Martin. Jag har

kanske inte berättat för er att jag har varit med om en olyckshändelse och att den ännu tar ganska mycket på mina krafter. Tidigare hade jag skägg till exempel. Det var mycket klädsamt fick jag just höra idag, men jag måste avstå. Av säkerhetsskäl.

Martin hade överskattat sina krafter betydligt då han avböjde arkitekt Lehmus erbjudande att köra honom hem med sin bil. Han steg ut på gårdsplanen upprymd av alla sina nya, utmanande tankar och av mötet med en man som förstod honom så väl. Snön hade fortsatt att falla under den tidiga eftermiddagen och det mörker som höll på att bryta in redan vid tredjeden hade ingen kraft. Marken hade fått sitt eget vita ljus. Martin gick de få stegen upp till gatan, vände sig om och såg tillbaka på det högst vanliga trevåningshus han hade lämnat. I ett av fönstren lyfte en smal gestalt sin hand till hälsning. Martin höjde sin käpp och fortsatte sin vandring.

Tröttheten kom över honom redan i den lilla stigningen innan vägen böjde sig ner mot trafikljusen där han skulle ta av till höger. Han stannade och andades in djupt några gånger innan han gick vidare. Skenet i gathörnet växlade mellan rött och grönt och halkade över det gula. Han stödde sig mot en lyktstolpe och väntade på att krafterna skulle komma tillbaka. Den väg han hade att gå var allra högst sjuhundra meter, om ens det.

Den sista lilla stigningen skulle ha blivit övermäktig om han inte hade fått syn på sin bil. Han sträckte käppen högt i luften till hälsning och började staka sig fram med ny iver. Ett vemodigt snötäcke låg som en fäll över vindruta, tak och motorhuv.

— Och inga vinterdäck, inga vinterdäck.

Martin stödde sig mot bilen och synade hjulen. Han gav sommarringarna ett rapp med käppen.

— Hoppla. Det kommer en vår.

Full av ny kraft låste han upp dörren och steg in i sitt hem. Han hängde upp sin överrock och ställde ifrån sig kappen. Belysningen tände han inte. Det var inte så många steg till sängen. Först där blev han helt kraftlös.

När Eriksson och kyrkoherden kom tillbaka från sin utflykt till De skeppsbrutna var det inte bara Martins överrock och kapp som talade om att han var hemma. Hans andetag fyllde rummet med ett rosslande som ibland plötsligt avbröts av en stilla väsning. Eriksson gick på tå fram till sovalkoven och tittade in. Han vände sig om och nickade.

— Vad var det jag sade!

— Det sade jag också, sa kyrkoherden.

Han gick till kokvrån och började syssla med burkar och filter. Först när vattnet sjöd i pannan var han färdig att hänga av sig sin ulster och sin halsduk.

De två männen satt ganska länge i halvmörkret och drack sitt kaffe. Det mesta som kunde sägas hade redan blivit sagt under bilfärden till staden och vandringen i parken. Martins lilla bostad hade under den senaste tiden för vardera av dem blivit ett slags förtroget väntrum. Antingen hade han svårt att komma iväg ut för att han hade så mycket att säga eller för att han försökte komma ihåg någonting som han tidigare hade föresatt sig att ta med sig.

— Det är ganska märkligt att det har gått så att han får fira julen hos Glory, sa Markus.

Han sög på sin pipa och såg ner mot sin fot.

— Jag skulle unna henne någonting bättre än att ta hand om en invalid.

Ingenjör Eriksson vände sig irriterat bort.

— Men vi hoppas ju alla att det är övergående.

— Vad då? sa Eriksson.

I detsamma tändes en lampa i alkoven. Martin hade vaknat och satte sig långsamt upp i sängen. Han böjde sig ner

och sökte sina skor.

— När kom ni?

— För en god stund sedan, sa Markus.

— För en halv timme sedan, sa Eriksson.

Martin steg ut i rummet sömndrucken och vimmelkantig. Han tog kurs på schäslongen och fick tag i ryggstödet med den ena handen. Med den andra försökte han haka ner tavlan från kroken i väggen. Det gick inte bra. Eriksson kom till hans hjälp.

— Vill du att jag skall ta ner den här?

— Jo.

Martin övervakade hur Eriksson gjorde.

— Försiktigt, sa han. Vänta litet.

Han gav sig iväg till garderoben och rotade en stund. När han kom ut igen hade han ett stort brunt omslagspapper i handen. Han lät det falla ner på golvet och vinkade Eriksson till sig.

— Kan du hjälpa mig att slå in den, sa han.

Ingenjör Eriksson lade ner tavlan på pappret och ställde sig på knä bredvid. Han bad Martin tända ljuset så att han kunde läsa texten en sista gång. Han läste den halvhögt och där den gotiska skriften beredde honom svårigheter hjälpte Martin till ur minnet.

— Jag behöver den inte längre, sa Martin. Jag kan den.

Tjugoandra kapitlet

Söndagen före jul, som också kallas fjärde advent, gick Martin inte i kyrkan. Han lät klockorna ringa för döva öron, väl medveten om att han var väntad, om inte rent av saknad. När klockan slog sitt sista ynkliga klämtande slag stod han i toalettrummet. Han böjde sig fram mot spegeln och förde handen provande över kinden och hakan. På hakan och överläppen raspade redan skarp skäggstubb mot hans fingrar. Han strök rakkräm över den blåsvarta toningen och drog rakhyvelns skarpa egg från örat ner mot hakan men just där den mjuka kinden bröts av vecket vid mungipan hejdade han sig. Han gjorde på samma sätt på andra sidan.

— Nu ser jag ut som en apa, sa han åt sig själv och sträckte sig ännu närmare spegeln som för att se hur länge det skulle dröja innan han blev människa.

Tidningen låg på bordet i rummet och väntade. Två stora röda äpplen på första sidan var tidningshusets julhälsning. Martin sköljde sin rakhyvel, lade den på hyllan, släckte lampan och stängde dörren efter sig. Han tog tidningen och började läsa den stående. Krigshotet lovade en fattig jul i Betlehem. Pilgrimerna lyste med sin frånvaro. I Jesu födelses kyrka pågick ändå förberedelserna. Han vände bladet och fäste sig vid en notis om att en vänskapsförening till stöd för ett islamiskt center hade grundats i Helsingfors. Föreningens namn var Jafar och till ordförande hade valts riksdagsman Elsa Fjärran-Kivinen från vänsterförbundet. Nästa uppslag var nästan i sin helhet fyllt av dödsannonser. Han följde spalterna med fingret och räknade trettiofyra kors och en lager-

krans. Fingret fortsatte och fann fyra äktenskap och femton nyfödda, av dem tre döpta. Längre fram i tidningen hävdade en kåsör att julen bara var skit och bedrägeri och beklagade sig en irokesindian över att han var tvungen att genom omsättningsskatten underhålla Åbo domkyrka trots att han inte var lutheran. Frälsningsarmén hade ställt ut sina julgrytor. Irak lovade vedergälla med kemiska vapen och Röda armén höll sin sista parad i Berlin. Det ringde på dörren. Han vek ihop tidningen och lade den i papperskorgen.

Martin sökte fram sin allra bästa morgonrock ur garderoben, en lång jaktröd rock av manchestersammet. Han kastade en blick i tamburspegeln innan han öppnade ytterdörren för Glory. Hon stängde själv efter sig och följde honom in i hans morgonunkna hem. Han ställde sig vid spisen medan hon tog av sig kappan.

— Du tycks gilla svart, sa han.

Hon lyfte händerna och strök håret bakåt mot den tunga knuten i nacken.

— Tycker du inte om det? sa hon. Skall du inte säga välkommen. Jag har aldrig varit här förut.

— Har du inte?

— Nej, verkligen inte.

— Varför kommer du nu då?

— Vi har kommit överens om det Martin. Du skall fira jul med oss. Jag kom för att hämta dig. Du skall bo hos mig över helgen.

— Det stämmer. Det skall bli mycket trevligt. Konstigt att jag kunde glömma det.

— Du har inte alls glömt det. Du vet bara inte hur du skall bära dig åt när du får besök av din förra fru.

— Jag har fått en smäll som du vet.

— Det var en väldigt otäck smäll, sa hon, men jag tror att den gjorde dig gott. På lång sikt.

— Du har aldrig varit nöjd med mig, sa han.

— Tycker du att det finns mycket orsak? frågade hon. Om det är kaffe du tänker koka så kan jag tänka mig en kopp.

Hon steg in i rummet och såg sig om. Martin hade inte bäddat sin säng. På schäslongen stod ett högt och tunt paket. Datorn i hörnet var död. På bordet låg hans bok om Henri Dunant på ett julpapper.

— Får jag fråga vem du tänker ge din bok åt? sa hon och tog den i handen.

— Åt Katarina.

— Det kommer hon säkert att uppskatta, men hon har nog läst den.

— Tror du det?

— Jag vet det. Jag kommer bra ihåg hur rödögd hon var när hon visade mig på det där citatet där han sade att han ville bli begravnen som en hund. Hon är verkligen sin fars dotter.

Martin slamrade i köket och svor till.

— Förbannat, förbannat, helvetes förbannade Melittapåsar. Nu ligger allt kaffe här på spisen och droppar ner på golvet.

— Hon är lika känslig.

Glory såg att han hade skrivit en dedikation på försättsbladet. Hon lade ner boken på julpappret och paketerade in den.

Det blev ett mycket vackert paket med snygga vikningar.

— Och Jörgen. Vad skall han få?

— Dendär tavlan.

— Vilken tavla?

— Den som jag fick av far. Berättelsen om vår förfader.

— Tänker du terrorisera din son på samma sätt som din far har terroriserat dig?

Glory ställde sig vid öppningen till kokvrån och tittade ner på Martin som torkade av spisen och golvet.

— Det är alldeles för mycket liv i dig för att du skall hålla på med bouppteckning och arvskifte, sa hon. Varför skall du

lägga en tung börda, berättelsen om en förfader som blev arkebuserad, på en ung människa. Du skall veta att jag var glad när den tavlan försvann ur mitt hus.

Martin reste sig upp. Han började hela proceduren med papperspåse och kaffe om igen. Kokhett vatten fanns det.

— Det är en mycket ljus berättelse, sa han. Förr eller senare ställs du mot en mur och du måste igenom den om du skall leva. Kan du ta in dehär kopparna och sockret.

Glory gjorde som han hade sagt och när hon ställde ifrån sig kopparna på bordet ringde telefonen. Hon lyfte luren, lyssnade och såg förvånad på den innan hon lade ner den igen.

— Du har märkliga bekanta, sa hon. Det var en glad röst som sade »Var beredd, vi kommer» och lade på.

Martin ställde sig i öppningen till kokvrån med händerna i morgonrockens fickor. Han skakade på huvudet.

— Hur länge skall vi vänta, sa hon, vi borde ge oss iväg.

Martin var rastlös och hade inte ro att dricka mer än några klunkar ur sin kopp. Glory satt lugnt och iakttog honom medan han irrade omkring i lägenheten. Han började bädda sin säng och ändrade sig plötsligt och kastade de använda lakanen i en hög på golvet i rummet. Dynvaret gick samma väg. Han rättade till kudden, filten och överkastet och kom ut ur alkoven men lämnade lakanen liggande på golvet. Så gick han tillbaka och rev upp det som han hade snyggat till. Han sökte sin pyjamas. Den låg bredvid sängen. Också den hörde hemma bland smutsbyket.

Han hämtade sin kopp och förde den till kokvrån. Sedan sökte han fram en liten resväska ur garderoben. Han började packa den och gick separat efter varje persedel han kunde tänka sig behöva. Skjortor, underkläder, strumpor. Tre slip-sar.

— Jag har ingen ren pyjamas, sa han och såg skamsat på Glory.

— Du får skriva till julgubben, sa hon.

Han gick till toalettrummet och plockade in sin rakhyvel, tandborsten, tvål, tandkräm och en deodorant i en necessär.

— Handdukar behöver du inte ta, sa Glory.

När han menade sig vara i huvudsak färdig samlade han ihop lakanen från golvet och slängde in dem i garderoben.

— Sådär kan du inte göra Martin, sa Glory. Du stannar ganska länge borta.

— Hur så? sa han.

Han stängde dörren till garderoben och ställde sig framför henne.

— Hur så?

— När du har firat julen hos mig skall vi ta in dig på sjukhus, sa hon.

— Varför det? sa han. Det är inget fel på mig.

— Det tror jag inte heller att det är, sa hon, men det är bäst att vi blir alldeles säkra på att det inte handlar om någon verklig skada som man borde göra någonting åt så att den inte blir permanent.

Han sjönk ner på stolen och lade armen trött på bordet. Med den andra handen strök han sig över pannan och ansiktet.

— Det kunde du ha sagt förut, sa han. Har jag blivit sämre?

— Jag tycker att du har blivit mycket bättre, sa hon, men jag talade om dig med en av mina kolleger och han sade att han gärna ville titta på dig. Huvudet är ganska viktigt för en människa, ser du.

En skugga drog förbi fönstret och två skuggor till. Det ringde kraftigt på dörrklockan. Martin förblev sittande. Glory såg på honom och tog tag i hans arm och skakade den lätt.

— Skall du inte öppna?

Han reagerade inte. Hon sträckte fram sin hand och vidrörde hans kind för att få honom att se på henne. Han slöt si-

na ögon. Dörrklockan ringde muntra signaler. Glory reste sig och gick för att öppna. Tre män kom in. Efter ett ögonblicks förvirring kände hon igen en av dem. Han hälsade hjärtligt på henne.

— Det här är direktör Hill, sa Markus och presenterade en lång äldre man med seriöst utseende. Och ingenjör Eriksson.

— God dag, sa Eriksson och skakade länge hennes hand.

Han anförde de tre när de steg in till Martin som satt kvar vid bordet med slutna ögon. Eriksson såg osäkert på Glory.

— Han är mycket trött, sa hon.

— Jag har glatt mig så mycket över att få träffa er, redaktör Pern, sa P O Hill och steg fram till Martin och böjde sig ner över honom. Jag har en liten gåva som jag tillsammans med era vänner vill överlämna. Det är min bok.

Martin öppnade sina ögon och mötte Hills blick.

— Redan?

Han reste sig och tog emot den lilla boken med båda händer.

— Dethär är det första exemplaret, sa P O Hill. Den har inte kommit ut ännu och förlaget kommer att publicera den först till påsk när den blev så sent färdig. Nu skall vi gå. Jag ser att ni är trött.

Ingenjör Eriksson och Markus stod tysta bakom honom och då han vände sig om och tog farväl av Glory och lämnade rummet så följde de honom. Plötsligt var de borta.

— Kan jag ta den här morgonrocken med mig? frågade Martin och lade ifrån sig boken på bordet.

— Du skall ta den med dig, sa Glory. Du ser ut som en furste i den, härlig och praktfull.

Martin tog av sig morgonrocken och fick den med möda inträngd i väskan. Han gick efter Glorys svarta kappa och hjälpte henne på med den. Medan han tog på sig skorna och gjorde sig i ordning för att gå, sköljde hon av kaffekopporna i kokvrån och ställde in dem i torkskåpet. Utan ett ord tog

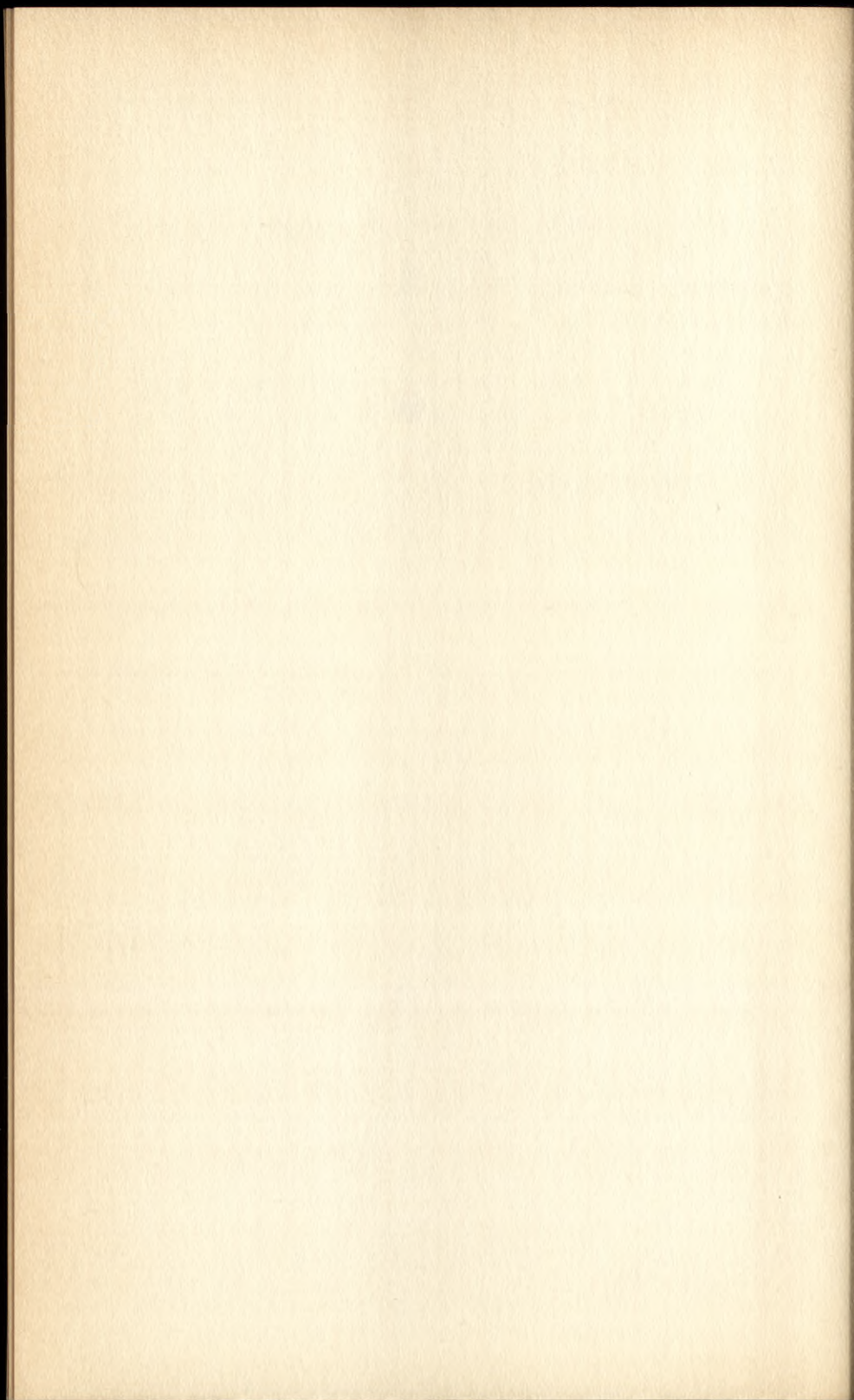
han sin väska och gick ut.

När Glory släckte efter sig lade hon märke till att boken som Martin hade fått låg kvar på bordet. Den var anspråkslöst grå. Hon gick för att hämta den. Den hette Vägen. Hon öppnade den. Efter titelsidan följde ännu en vit sida med alldeles litet text på.

Denna bok tillägnas Martin Pern som tillsammans med många okända har bekräftat vår rikedom genom att ta på sig den fattigdom vars överskrift är: »Mitt rike är icke av denna världen.»

P O Hill

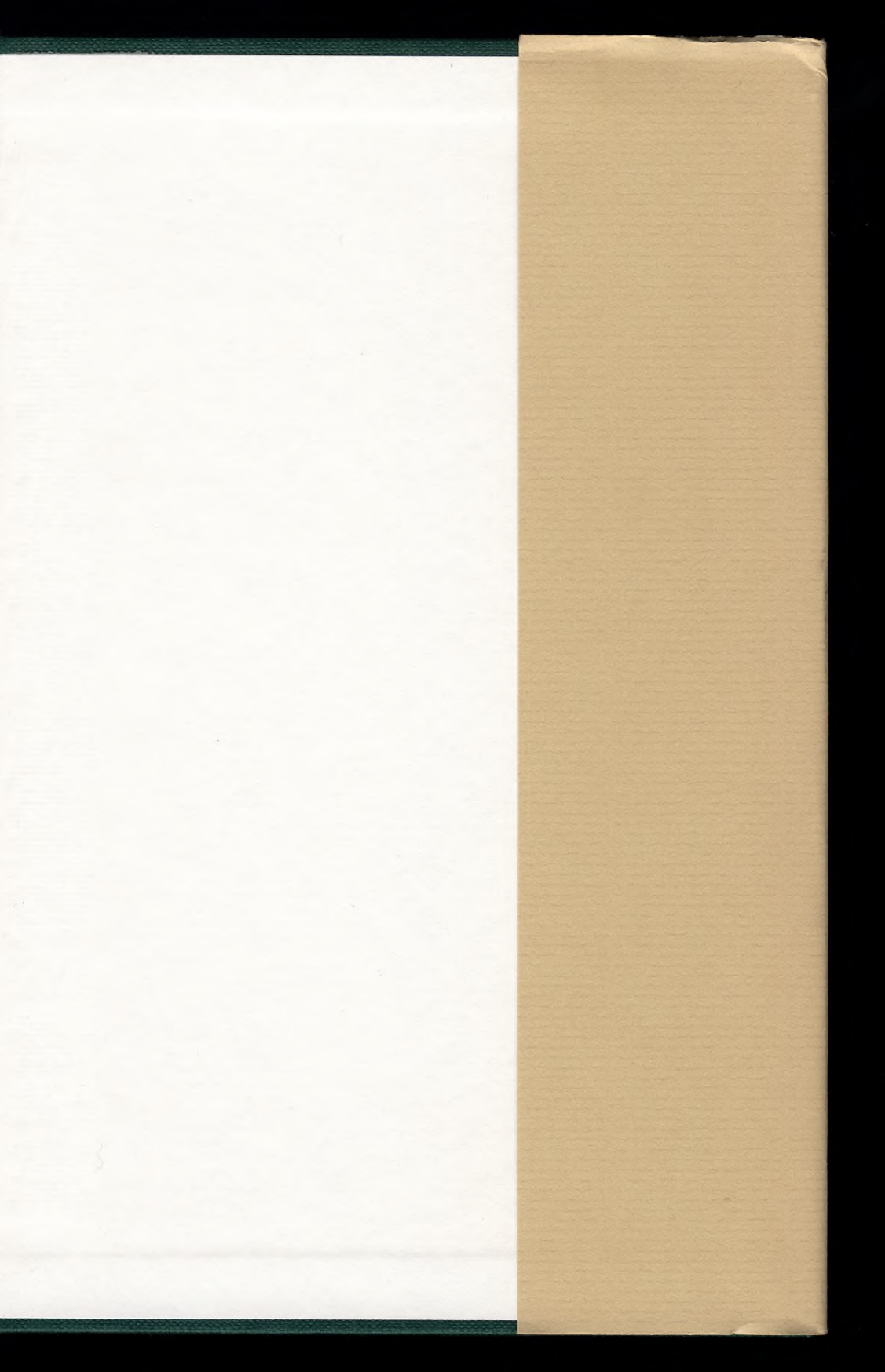

"Det som kom Martin att lägga tidningen ifrån sig innan han hade läst den var hans dödsannons. Under ett prydligt kors stod hans förnamn och tillnamn, Martin Pern."

Från bussfönstret på väg mellan Åbo och Helsingfors ser Martin Pern en brinnande bil lysa upp natten. Det står ingenting i tidningarna och polisen tiger. När Martin Pern återvänder till platsen är bilen borta, men på marken ligger en brandskadad anteckningsbok.

Martin Pern är radioman. Dagboken lägger ut gåtfulla spår som leder bland annat till det internationella reklamföretaget Sellspell och till en arabisk-muslimsk organisation vid namn Jafar. Vad är det som pågår bakom kulisserna i Helsingfors? Vad är det man planerar att bygga på Observatorieberget, exakt där De skeppsbrutna står?

Martin Pern får erfara att det är ödesdigert att söka sanningen. Paul von Martens kan, liksom alltid, konsten att berätta en överkligt spännande historia som fördjupas till att handla om våra innersta, livsavgörande villkor.

*Jag står böjd över mitt sotiga hjärta
och med min hand på den hårda ytan minns jag hur det
sprakade därinne, hur det brann*

ISBN 951-52-1359-2

9 789515 213594

Omslag: Adam Korpak

1891-1991
100 ÅR